

పండితాచిప్రాయములు.

సాహిత్యమునకు విశిష్టములు శ్రీయుతులు దివ్యుల పిచ్చయ్య
ఉత్తమము రచించిన “వాసవికన్యక” అను నాటకమును చదివి
సంతోషించితిని.

సినిమా పరిశ్రమ పోటీవలన నామరూపములు లేక నశించు
మన్న నాటకముగమునకే నాటిట్టి ఉత్తమ చార్మిత్యాంశయు క్తములు,
ఉదార పాత్రోపేతములు, ప్రేక్షక సానభూతి పాత్రములునగు
నాటకము లెంతేని యవసరము.

ప్రస్తుత నాటకము ఈనాటి స్థితికిల కెంతేనియు దగియున్నది.
గుణరస ప్రధానముగ నున్నను దీనియందన్ని రసములాయా
యెడల స్థానమునంది ప్రేక్షకుల చిత్తముల నాకట్ట గల్గుచున్నది.

కన్యకా పురాణములోని కథననుసరించి ఆధునిక సంస్కార
భావ సమ్మేళనముతో నిర్మింపబడిన యీ నాటకమందొకరింపబడిన
మార్పులు సహృదయ హృదయంగమములై యున్నవి.

హరిజన దేవాలయ ప్రవేశము మొదలుకొని, రాజకీయ
బాధితుల సమస్య సమీక్షల ఆధునిక సమస్యలన్నియు ఈ నాటకమున
స్థానము నార్జించుకొన్నవి. కాళిదాస రచనలమీది విమర్శ కమనీ
యంగా ఉన్నది. వేదాంత చర్చలతో, సున్నితమైన, హాస్య
పూరితమైన ఎత్తిపోయేపులో వివిధ మనస్తత్వాలను చెందిన పాత్ర
లతో ఈ నాటకము విశిష్టతను సంపాదించుకొన్నది.

ఇట్టి విశేష విషయములతో నాటకమును రచించిన కవిగారు
తమ మున్నుము రచనలలో లోకాతిశయమైన ప్రతిభా విశేషమును
వాసింతుడుగాక యని యాశించుచున్నాను.

— విద్యాన్ వసూ వేంకటరమణగుప్త,

నల్లెడపల్లి.

Huc. No 7760

వాసవీ కన్యక

(నాటకము)

రచయిత :

దివ్యేరి నిచ్చయ్య గుప్త
“సాహిత్య రత్న”

1952

—o—

ముద్రాపాఠశాల రచయితని)

మొ : 1-0-0

గుడివాడ :: కృష్ణాజిల్లా.

పీఠిక.

“కావ్యేషు నాటకం కమ్యం” అన్న ఆర్యోక్తి నాటక తత్వోన్నత్యాన్ని కావ్యక్రమం చేస్తుంది. కేవలం కావ్యంకంటే నాటకరచన పండిత పాదుర జనానుకూలముగా ఉండి కవి ప్రతిపాదిత విషయం రూపొందటం జరుగుతుంది. ఇతివృత్తానికి సంబంధించిన నాయకవైశ్య వనిత అనే కుల తస్య భావనతోగాక అనేక శత్రుత్వములుగా నాగుండుడియున్న ఆపూర్వ ఉంఛనారీ మహత్తర త్యాగం క్షిణి ఉంఛనము శయలముందు రూపొందించటమే నా యాశయం. నాటక రచనలో కేవలచారిత్రిక ఇతివృత్తమేగాక దానికితోడుగ కల్పిత పాత్రలుకూడా కొన్ని ప్రస్తుత సాంఘిక దురాచారాలు దృశ్యరూపంగా ఉన్నవి దృశ్యాలు రచింపబడినవి. నారయ్య, వ్యోమశాస్త్రిలు, మహేశ్వరగుప్త, బ్రహ్మానందగుప్త మున్నగువరి. సర్వజనులకు అందుబాటులో నుండుటకు గాంధిక భాషా వ్యాయాకరణ సిద్ధాంతాలకు స్వ స్థితిచెప్పి శుద్ధగ్రామ్య భాషలో నారచన సాగించితిని ఇది నాసాహసమై నా గ్రంథరచనలోగల నా మహదాశయం నిరవేగలదనే సంతృప్తి నా లేకపోలేదు. విష్ణువర్ధన, వాసవి పాత్రలద్వారా భౌతిక ఆధ్యాత్మిక శక్తిద్వయానికి జరిగే నిరంతర సంఘర్షణిని ప్రదర్శిస్తూ నాటకాన్ని విషాదాంతంగా మార్చి ఆదర్శవాదానికి స్వ స్థితిచెప్పి కేవల యథార్థవాద ప్రతిపాదనచేసి స్వాభావికతకు భంగంరాని విధంగా రచించితిని. ఎద్యాల వ్యావహారిక శైలిలోగాక గాంధిక విధానంలోనే నడిచాను. దీనికి ఒక కారణం పద్యములల్లుటలో నా శక్తిపరిమితమవటం. రెండు గాంధిక భాషాభిమానం. సామాన్య చదువులుకూడ గ్రంథస్థ విషయం మననం చేసి కోగలగటం వ్యావహారిక భాషా ప్రయోగాశయమని మనవి.

నేను భాషావిదుణ్ణికాను. నాలో ఆనుభవజ్ఞత మృగ్యం, కేవలం నేను మనవగచేసుకుని నమ్మిన సిద్ధాంతాలు జగద్వ్యాప్తి కావ

అనే అశేయంగాని తనవ్యవస్థకాదు గనుక దీనిని తిరస్కరించు పండితులు, అనుభవజ్ఞులైన కవులు ఈ గ్రంథస్థమైన దోషాలను హంసావహనముగా గ్రహించి దోషాలను క్షయతో జెలిపిన పునర్ముద్రణలో సవరించు కొందునని మనవి.

అయిదు సంవత్సరములుగా తమ నిరంతర శ్రద్ధతో హిందీ, సంస్కృత తెలుగు భాషలు నాకు చక్కగా బోధించి, అన్యజ్ఞకుణితో ఆధ్యాత్మిక తత్వ బోధనేత సన్ను సునిపునిగా జేసిన ఉత్తమ గురువులు శ్రీ రాళ్ళబండి మధానాచార్యులరావు గారిని సాహిత్యవిశాలదీ (తెలుగు పండిట్, మునిసిపల్ బోయస్ మిడిల్ స్కూలు, గుడివాడ) మునుజాలను. వారికి నా హృదయపూర్వక విందన సహస్రాలర్పిస్తున్నాను. ఈ గ్రంథ రచనలో నాకు బహువిధాల తోడుపడి వానవీ కన్యక ఇతివృత్తానికి సంబంధించిన సంస్కృతాంధ్రభాషలలోని కథల పుస్తకాలు నాటకాలు నాకు చేకూర్చి పెట్టి అభిజిత్ సహకారించేసి ఉచిత సలహాలిచ్చి నాపరిశ్రమకు చేయూతనిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ విద్వాన్ రాళ్ళబండి సుబ్బయ్యగారికి (తెలుగు పండితులు, మునిసిపల్ హైస్కూలు, గుడివాడ) నా హృదయ పూర్వక అభివందనాలర్పించుచున్నాను. శ్రీమయనుకొనక ఓరిమితో నా గ్రంథసమగ్రపఠనం చేసి తమ అమూల్యాభిప్రాయముల నందజేసిన పండితులకు సంఘ సేవకులకు నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు. శక్త్యానుసారం ధనసహాయం చేసినవైశ్య సోదరులందలకు నా హృదయ పూర్వక ధన్యవాదాలు. ముందుగా ప్రతిఫలం గ్రహింపకయే ఉదార హృదయాలై గ్రంథ ముద్రణ అచరకాలంలో చేసి నాకందజేసిన శ్రీ శైభరల్ పెన్, గుడివాడవాటికి నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను.

దివ్యేల పిచ్చయ్యగారు.

“రచయిత”

పురుష పాత్రలు

కుసుమ గుప్త - విష్ణువర్ధన మహారాజుయొక్క సామంతురాలు.
(వాసవి కన్యకకు తండ్రి)

విష్ణువర్ధనుడు - రాజమహేంద్ర పురపాలకుడు.

భాస్కరాచార్యుడు - కుసుమగుప్తుకు పురోహితుడు.

నారయ్యశెట్టి - ఒక సామంతురాలు.

మహేశగుప్త - గుడి ధర్మకర్త

వర్వత శాస్త్రులు - మహేశగుప్తుని పురోహితుడు.

విరూపాక్షుడు - కుసుమగుప్తుని కుమారుడు.

విజయుడు
పుండరీకాక్షుడు } బాల వగరులు.

బ్రహ్మనందగుప్త - ఒక దరిద్ర వైశ్య గృహస్థు.

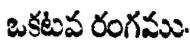
స్త్రీ పాత్రలు

వాసవి - కుసుమగుప్తుని కూతురు.

శీలవతి - బ్రహ్మనందగుప్తుని కూతురు.

(మాంత్రికుడు, విదూషకుడు, రాజ భటులు, రోగులు,
గ్రామస్థులు మొదలగువారు.)

154

Copyright © 2003 by John Wiley & Sons, Inc.

(కుసుమగుప్త, భాస్కరాచార్యులు, ఆసామలైయుంటారు)

భాస్కర:- ప్రభూ ! నా ఉద్దేశం... వాసవికి.. సరిగా చేర్చవలసిందట.
టూలేదేమో అని.

భాస్క- ఎలాగో ఇక్కడికి వెలువండి. నేనుంటే సిగ్గుపడుతుంది.
పోయివస్తా. (పోతాడు)

కుసు :- నీవు పాఠాలు బాగా చదవవస్తా, ఎంత చెప్పినా తెలిసికోవని
గురువులు చెబుతారు. అది మంచిపనా. తల్లీ(తలనవరించును)

వాసవి:- చదువులో ఉండే మర్నం తెలిసి తగ్గాత చదువెందుకు
నాన్నా ! దక్షిణ పవనాలు సాగమారితే విసవకట్టలెందుకంటి?

కుసు :- అదేమిటి అలా అంటావు. నేర్చుకోవలసిందేమిటో ఉంటే నన్ను దేనిచేయించుంటావు? ఇదేమి వింత ప్రశ్నగమమ్మా! సంస్కృతాధ్యాయులు, సంస్కృతాధ్యాయులు, అంధోపాధ్యాయులు, అంతా ఒకటేనోలకదా!! ఎదురు చెబుతోంది, ఎదురు చెబుతోంది అని. నీకేమిటి లోపం? రాజ్యాధికారం, నిరసనము, అస్త్రశస్త్రాలు కలిగిన పితృగృహం ఈ శుభాలో ఎన్ని విషయములే వచ్చవు? నిజంగా సంస్కృత భాషలో ఎందరు మహాకవులున్నారు. ఉండే ఎంత రమ్యమైన సాహిత్యం. కాళిదాసువంటి మహాకవి ప్రపంచంలో మరే భాషలోనైనా తగులుతాడా? మనసుకైనా ఒక్కనాడైనా ఒక్కశ్లోకం శ్రావ్యంగా పాడి వినుపించవుగదా!

వాసవి :- కాళిదాసు రచనలు నేనెన్నో చదివాను నాన్నా! ఆతని శాంతుతల, మేఘసందేశం, రఘువంశం, ఇంకా ఎన్నో గురువుగారింతో శ్రద్ధగా చదివించారు. కాని అవన్నీ నేర్పించేమిటి? నిత్యమానవజీవితంలో ఉపయోగపడేది ఏదైనా ఉందా? ఆతడొక రసక మహాకవి అంటే నేను ఒప్పుకుంటాను. ఆతని శృంగార రసం ఒకప్పుడు హద్దులుమీరి అల్లి లంగా పరిణమిస్తూ ఉంటుంది. మాడండి నాన్నగారూ! కుమార సంభవంలో “యత్రాంశుకాశ్చైవ నిలజ్జితానాం....” ఛీ ఛీ పాడు భావాలు. ఓమహాకవి ఎలా వ్రాస్తున్నాడో,

శ్లో! కుంద్రాస్సంతి సహస్రశః స్వభరణ వ్యాపారపూర్ణో
దరాః | స్వాస్థ్యోయస్యవరాగ్ధవసపు మానేకస్సతా
మగ్రణేః | దుష్పూర్వోదరపూరణాయ పిబతిప్రాతః పరి
పాదబః | కీమూతస్తుని దాఘసంభృత జగత్సంతాప
విద్భిత్తయే॥

కుసు :- దీనిభావం?

వాస :- ఈ ప్రపంచంలో ఉన్న పాపములను పరమేశ్వరుని ఎదుట ఉన్నాను. కాని పరమేశ్వరుని క్షమించాలి. ఈ క్షమించు స్వభావముగా నానిచ్చే పుణ్యము పుణ్యము. సముద్రములో బడ బాగ్ని లేమా? నదులకు సంబంధించిన జలసంపద నంతటివి పొట్ట పెట్టుకుంటుంది. మేమునకు, బడబాగ్నికీ ఎంతకేదాగింది అదర్శంలో ఉభయములూ ఒకే సముద్రజలాన్ని పానంచేసినా అదర్శంలో కేదాగిందికదా! ఒకడు మాయవారి పొట్టకొసం ప్రాకృతిక సంపదనంతటిని గుత్తకొంటూ, పరాపకారార్థం ప్రాణాలు వదులుతాడు అంతోనాడు పరోపకారార్థం పుత్ర వ్యాపహరణంచేసి పరశ్రేయస్సుకోసమే ప్రాణాలు బలిపెట్టు తాడు. “పరాపకారార్థమిదంకీరం” అని “పరోపకారార్థ మిదంకీరం” అని ఉభయ సిద్ధాంతాలూ రాధాంతాలు చేసి కుంటూ ఉంటే ఆ తీవ్రసంఘర్థావస్థితిలోనుంచి పుట్టుకు వచ్చే ప్రాణులంతా చెరిబక పక్షానికి చేరిపోతూఉంటారు. ఇట్టి సంఘర్షణికి “ప్రపంచం” అని పెద్దలు నామకరణం చేశారు. ఈ ప్రపంచ నాటకాన్ని అనుభవజ్ఞులైన పండితులు తిలకిస్తూ, వివిధ దృశ్యాలకి చింతిస్తూ, సంతసిస్తూ, బ్రహ్మానందం అవగతం చేసుకుంటారు. మర్మం తెలిసిన మహానుభావులు దానిచే ప్రభావితులుగాక మోక్ష సామ్రాజ్యాధికారం పొందుతూ ఉంటారు. ఇట్టి ఉజ్వల భావతరంగాలు మీరు తెలిపే రశికాగ్రేసర చక్రవర్తియైన కాళిదాస మహాకవినుండి సాధింప బడలేదు నాన్నగారూ! భర్తృహరి; శుక, కౌశికాది మహామునులు తీవ్రతర పరిశోధనలుచేసి తేల్చిన నిర్ణయమిది. నిజానికి మానవ జీవితాన్ని బాగుపరచేదే కవిత్వమంటాను.

కుసు :- అయితే నీకోసం ప్రపంచమంతా రశికత్వాన్ని మోసి ఆస భ్యతాదేవిని ఆరాధించాలన్నమాట. సరే దీనికేమిగాని సంగీత శాస్త్రమైనా బాగా చదువుతున్నావా?

నా నది క కృక,

వాసవి:- భాగవత గ్రంథంలాగా పరమపవిత్రంభరత శాస్త్రం. అది నా యజ్ఞ విషయంకూడాను. దాన్నికూడా చక్కగా అభ్యసిస్తున్నాను.

కుసు :- అలా అయితేచెప్పు! సంగీతమెన్ని విధాలు ?

వాసవి:- అది సౌమవిధాలు, భరతం, హనుమంతం.

కుసు :- అంటే

వాసవి:- అంటే భరతముని; సంగీతానికి “లయ ప్రాధాన్యం స్థిరీకరించాడు.” హనుమంతుడు “భావప్రాధాన్యాన్ని ఒప్పుకున్నాడు, సంగీతం భావయుక్తంగా ఉంటే ఆనందం ఇస్తుందని హనుమంతుని మతమైతే “లయం నుండే బ్రహ్మసంపదం ఉట్టిపడుతుందని భరతముని ఉద్దేశం.

కుసు :- ఈరెంటిలో ఏకేది ఇష్టమమ్మా?

వాసవి:- భరతమే. భరతనాట్యం నేను బహు చక్కగా నేర్చాను.

కుసు :- ఏదమ్మా చూస్తాను.

వాసవి:- (భరతనాట్యం చేస్తుంది)

కుసు :- అమ్మా! నాకు విజ్ఞంగా బ్రహ్మసంపదం కలుగ చేశావమ్మా తల్లీ! లయబ్రహ్మను, భావవిష్ణుని. నటమహేశుని ఏకంచేసి సంగీతం త్రిమూర్త్యాత్మకమనే సగ్గునత్యాన్ని ప్రత్యక్షంచేసిన నీ సామర్థ్యం నా గర్వానికి హేతువైనది. శబాష్ వాసవి! నేనుగతే అలా అన్నానుగాని విద్వాభ్యాసంలో నీ యభిరుచి ప్రకంసా చాత్రం కాదుతల్లీ! (దగ్గరకుతీసి తల దువ్వుతూ) వాకు పెద్దవయసు వచ్చింది. ఈడువచ్చిన పిల్లని ఇంకెంతకా అనిలా కష్టంగా ఉంచటం ?

వాసవి:- నాన్నా! నా పెండ్లికి ఎందుకంత తొందర ? తగినవరుడు లభించకపోతే వదిలెయ్య నాన్నా! ఎవనికైనా ఇచ్చిన దగ్గర

నుంచి అతనికొక మర్నాళ్లుకైతే నా కష్టాలు చూడలేకమీరు, మీ దుఃఖాన్ని చూడలేక నేను ఎందుకింత బాధానుభవం? పెండ్లి కానికన్యలెందుల లేరు? పాసి లేకపోతే నేనే మొదటి దాన్ని అవుతాను. విగులు విదిలెయ్యండి. నాన్నగారు!

సు;- నా కూతురుని అగ్గిచాలు చేయటానికైనా సమ్మతిస్తాను గాని కఠినాత్ముని చేతుల్లోపెట్టి దాని జీవితాన్ని భస్మం చేయటానికి సమ్మతించను.

వాసవి;- నేనూ అదేచెప్పుతా నాన్నా!

కుసు;- (చిరునవ్వుతో) సిగ్గుపడకుండా చెప్పు. నీవు బాగా చదువు కున్నదానవి. సిగ్గుందుకు? ఎలాటి భర్తను నీవు కోరుకుంటా వమ్మా!

వాసవి;- (లజ్జాభీనయంతో) నాన్నగారు! మీరు కుమారసంభవం చదివే ఉంటారుగా!

కుసు;- ఆ బహు చక్కని కావ్యం ఆ కావ్యంలో ముఖ్యంగా పంచమ సర్గలో అతని లేఖని ఆమృతవర్షం కురిపించింది.

వాసవి;- దానిలో.....పార్వతి శివుని భర్తగావరించి పంచాగ్నుల మధ్యకూర్చుండి ఘోర తపస్సుచేసిన ఘట్టంకూడా ఉంది కాదూ?

కుసు;- అవునవును. కుమారసంభవంలో పార్వతీసామర్థ్యం ఎంతో చక్కగా చిత్రించాడు కాలిదాసు.

వాసవి;- పంచమసర్గలో (జ్ఞాపకంజేసికుంటుంది) ఊరి అదండి పార్వతివద్దకు బ్రహ్మచారివస్తాడు అదే ప్రారంభ శ్లోకం ఆతని రాక సందర్భంలో ఊరి

కుసు;- ఆ జ్ఞప్తి వచ్చిందిలే “ఆధానినామధధరః ప్రగల్భావాక్”

వాసవి:- మామయ్య! నుమాబలిశాపు గజేంద్రుడిలాగ. మేముకు తగిన నామం నామానికితగిన పేరు. పేరుకుతగిన పేరులూ అంటే ఏమిటో చెప్పుకో మామయ్యా?

నారయ్య:- (మెడ నానవి వైపునకుతిప్పి) ఓహో ఈ మాత్రం తెలుసుకోలేకపోతే చిన్నేం పెండ్లాడతానే పిల్లదానా! గజేంద్రుడంటే ఏనుగుంతబలం మీ మామయ్యకి ఉండన్నమాట. నీళ్లంటే నావళ్లంతా నీటిబుగ్గన్నమాట అంటే మొదటిమాట ను వెండవ మాటలో కొట్టేశావన్నమాట. మేముకుతగిన నామం అంటే నా దేహానికి తగినట్టుగానే పంగనామాలు సుదృఢానన్నమాట. నామానికితగిన పేరంటే నా పంగనామం లాగానే నా పేరులోఉండే నారకూడా తగినట్లే తెల్లగా స్వచ్ఛంగా ఉండన్నమాట. పేరులు అంటే మన మెడనిండా కనబడుతూనే ఉన్నాయిగా పేరులు అంటే దండలు. బలె వరసలాడుతున్నావే మామయ్యవి? సరేగాని నేనోక కథ వేస్తాను చెప్పుకుంటావు?

వాసవి:- వెయ్యి చూద్దాం.

నారయ్య:- “అంతర్వేది దేవాలయాలు మేము కట్టించలేదు ఆకిరిపిల్లి దేవాలయాలు మీరు కట్టించారో లేదో మాకు తెలియదు మీరివిపడగొట్టితే మేమివి పడగొడతాం” చెప్పుకోమరి చూద్దాం.

వాసవి:- (అలోచించినట్లభినయిస్తూ) ఏమిటేమిటి? మళ్ళీ చెప్పు?

నారయ్య:- జాగ్రత్తగా విను మళ్ళీ చెప్పుతా (మళ్ళీ చెప్పుతాడు)

వాసవి:- ఏముంది! శాగా తెలుస్తూనే ఉందిగా? ఎవరేది నిర్మించినా పడగొట్టేవంతు మీదన్నమాట. నిర్మాణం ఎక్కడున్నా మీ కెందుకు? పడగొట్టే విషయంలోమాత్రం మీకు భాగం ఉంది

దన్నమాట. వారొకటి వడగొట్టితే వీరొకటి పడగొడతారు
సరగారి మానుగూర్చు. పిల్ల చిన్నప్పడు సంస్కృతం ఏమైనా
చదువునున్నావా?

నారయ్య;- ఏ బలే కేష్సు పెద్ద పెద్ద మాఘాలు, పాల్కులు
అట్ట చాలా గ్రంథాలపేర్లు మనకి తెలుసు.

కుసు;- ఏదీ భావగాను! ఏ స్లోకం అనుండి మీ వాగ్ధార మహా
గొప్పగా ఉంది.

నారయ్య;- (గొంతు సవరించుచు) ఊ! (మూలిగి)
“కర్తృ కర్తృ మంగలాడిదిగదా! బుద్ధితేమందేగదా!
గొరికిభారమంత వాడిదిగదా కుర్వంతు మాంమంగళం”

(వాణి సమమంత్రలు వచ్చుతారు)

కుసు;- ఇది ఏ గ్రంథంలోందో భావగానూ?

నారయ్య;- ఇది మాఘంలో నారదుడు ఆకాశంలోనుంచి దిగివస్తూ
వాడతాడులండి.

వాసవి;- ఆ హా హా హా. ఏమి శ్లోకాలు, ఏమి భావతరంగాలు,
ఏదీ! మామయ్య మరో శ్లోకం వదలు.

నార;- ఆ వదలటమేమిటి? దండేస్తా తెలుసా! ఇలాటి శ్లోకాలు
మా గురువుగారు బట్టి వేయించారు. ఏ సభలోనైనా వాడుకో
వచ్చుచి (గొంతు సవరించి సకిలించి)

“సూక్తి దారం జంగమాడిదిగదా! గుడ్డతే మందేగదా!

కుట్టే భారమంత వాడిదిగదా! కుర్వంతుమాం మంగళమ్!”

కుసుమ;- ఆ హా హా హా (వక వక నవ్వి) మహా బాగుంది బావ
గారు! నీ విద్యకు తోడు దేహంకూడా బాగా రాణించింది.
హిమాలయంలాంటి దేహం సామాన్యుడికి అభిస్తుందా?

వాసవి;- నాన్నా! మామయ్యకు నీనిచ్చిన పోలిక ఎంతో సరిపోయింది. “ఉపమాకాళిదాసస్య” అన్నట్టు కుడిరినది. (నవ్వుతూ) మామయ్య! నీ మేను హిమాలయమనుకో, హిమాలయమంతా మంచుతో నిండిఉంటుంది. (నవ్వుతూ) నీ వంటినిండా నీళ్లేగా సరిపోయింది. (తండ్రితో) హిమాలయం ప్రాక్ పేష్యం సముద్రాలు తాకిందన్నాడు కాళిదాసు, మామయ్య మేనుకూడ నీనుండి నాదాక తాకింది. పోతే హిమాలయం దూరానికి తెల్లగా కనపడుతుంది. మామయ్య పంగనామాలుకూడ తెల్లగా కొట్టవచ్చినట్టు కనబడుతాయి. (నవ్వు) అహహ అంతేగా మామయ్యా!

నారయ్య;- బావా! వాసవిని నాకిప్పిద్దా? ఈ సంగతి నీతో ప్రత్యేకం చెప్పదామనుకునే వచ్చాను. నాకూ నీకుమల్ల కులశారవాలులేకపోలేదు. నాకేం సిరితక్కువా? కులంతక్కువా? రూపం తక్కువా? వయస్సులేదంటావా? నిన్నరాత్రి కళ్లో నా మూడో పెండ్లాం.... కనబడింది. (దుఃఖంతో) ఎందుకిలా బాధ పడతావు వెళ్లిచేసికో నీకష్టాలు చూడలేనంటూ, తెల్లవారూ నా ప్రక్క వదలకుండా తను ఏడుస్తూ నన్ను ఏడిపించింది.

కుసు;- అవును చెడగా చెడగాగాని కావరాలుకావు మరి. ఏమి చేస్తావులే. నీవైనా వాసవికి తగినట్లే ఉన్నావు. దానికి శివుడు లాటివాడిని పెండ్లాడాలని ఉంది. శివుడైతేనేం ఆయన్ని మోసే హిమాలయమైతేనేం సరే దాని ఇష్టప్రకారం చేద్దాములే.

వాసవి;- (నారయ్య వెనుక నిలబడి తలసవరిస్తూ) అలా అంటావే! నాన్నా! మామయ్యకూడా శివుడిలాంటివాడే. ఆ రాతిబండతో పోలుస్తావే? మామయ్య నెత్తినండా నీళ్లున్నాయిగా? (నారయ్య తల కొబ్బరికాయలాగ ఊపి నోటితో చప్పుడు చేస్తుంది - ఇతితల్ నారయ్య జేబులో దువ్వెనమాచి అది

ప్రస్తుతి.) ఏమిటి మామయ్యో! దువ్వెన తెచ్చావే!! దువ్వెన కోడలికి బహుమానమేమిటి? చక్కటి కొమ్ముదువ్వెన మా బాగుంది మామయ్యా! గొడ్డుకొమ్ము దువ్వెనలు మామచౌక గొడ్డుకొమ్మ వడి ఉంటాయి. ఇదిగో ఇది నాకియ్యవు?

నారయ్య:- ఆ ఆ బలేదానిని! దానితోనేడింది మన బతుకంతా—

కుసు :- దేవతార్చన మూటలాగ ఈ దువ్వెన ఎందుకు భావగారు?

నారయ్య:- ఆ అలా అనకు భావగారు! దేవతార్చన మూటలో ఉండే దేవుడు ఎప్పుడో మోక్షమిస్తే ఈదేవుడు సర్వోపలం, సర్వోపలం భావగారు!

వాసవి:- మామయ్య! దీనితో ఏంచేస్తావేమిటి?

నారయ్య:- వీణావాద్యం, వీణావాద్యం.

కుసు :- ఏమిటి, ఈ దువ్వెన వీణలాగా మోగుతుందా ఏమిటి?

నారయ్య :- మోగుతుందా ఏమిటి మోతెత్తిపోతుంది మోత. ఇటు తేవేపిల్లా భావగారికి చూపిద్దాం (తీసి బరకటం సాగిస్తాడు) చూశావా పిల్లా! (నగం కళ్ళుమూసి) ఇది ఎలా వీణలాగా మోగుతోందో. ఇది మొండితామర దేహానికి బండభైరవ చటకాలే. (మల్ల బరుకుతూ) అబ్బా! (కళ్ళుమూసి) మేహాన్ని మించినదాని, ఇటువంటి దేహాలన్నీ ఏ వేడినీళ్ళ కొలనులో పారేసి ఏ గూఢచేతులు బ్రహ్మదేవుడు ఇస్తే.

వానిదె పుణ్యజీవనము, వానిదె భాగ్యము,

వానిదె మోక్షరాజ్య లక్ష్మీవిభవము ఎవ్వని

గృహంతరమునను మానసికీయని మొండితామరల్

తీరుగ్రాకే ఆద్వరదశిర్వుటకై లభియించు దువ్వెనల్!

మృత్యువర్తంతే మనకెప్పుడూ గణంరాదు

దీన్ని ఆదిలో ఇంద్రుడు కనిపెట్టి నారదుని ద్వారా భూ
లోకానికి ఈ మహాశాస్త్రం పంపాట్ల వాడికి వాడికి పాకి పాకి
ఇప్పుడి చికిత్సావిధానం మనగ్రామం చేతుకుందిలే. మనం
కూడా ప్రస్తుతం ఈ చికిత్సకి తగులుకున్నాం. (మళ్ళీ బయకుకు)
కుసు;- అదేమిటి? అలా బయకుతుంటే దేహాలోంచి పొగ బయలు
దేరుతోంది?

వాసవి;- అదే ఘనసారం నాన్నా!

నారయ్య;- సరే సరసాలకేంగాని మనమిద్దరం పెళ్లి చేసుకుని ఆడు
కుందాం?

వాసవి;- ఏమాడతావురా వెర్రిమామయ్య?

నారయ్య;- చెమ్మచెక్క- (వాసవిచేతులు పట్టుకొని) చారిడేసి మొగ్గ
మల్లిసా రింగు తాతగారిదొడ్లో (వాసవి నవ్వుతుంది) ఏముం
నంటే కాలుతీసి కడగాపెట్టవే పిల్లా. (ముద్దుపెట్టబోతాడు)

(వాసవి చేతులు విడిచి పెద్దఅద్దం చూపుతుంది. అందులో నారయ్య ప్రతి
బింబం కనబడుతూ ఉంటుంది. వాసవి వెళుకకు, నారయ్య ముందుకూ నడు
స్తారు. అద్దంలో దూరంగాఉన్న వాసవి చిత్రం కనబడుతుంది నారయ్యకు)

నారయ్య;- వాసవి! నీకంటే నీ బొమ్మ ఎంత బాగుంది? (మాపి)
అదిగో పోదాంపద నీ బొమ్మను చూతాం (ఇద్దరూ పోతూ
ఉంటారు. కొంతదూరం వెళ్లినతరువాత వాసవి అద్దంవదలి
పారిపోయి తండ్రిని సమీపిస్తుంది)

కుసు;- అమ్మా! నువ్వు లోనికిపద. నీచుడు ప్రపంచజ్ఞానమే మర
చాడు. ఇదేమి అశుభమోగదా! ఏమిరానున్నదో వీడిని
శాశ్వతంగా మన ఇంటికి రాకుండా గెంటేస్తాను.
(వాసవి పోతుంది)

నారయ్య:- (తెరలో) ఏమంటోయి భావగారు! మీతో కొంచెం మాట్లాడాలి ఇలా వస్తారా కాస్త.

కుసు :- ఆఁ వస్తా. నీవు కదలికు. అక్క-డేడిండు. (కుసుమగుప్తుడు కూడా పోతాడు)

(తెరవాలుతుండి)

(ప్రథమరంగం సమాప్తం)

వాసవీ కన్యక

రెండవరంగం

[భాస్కరాచార్యుని చేతిలో భాగవతం ఉంది. అతని ప్రక్క మూర్ఖుండి ఉన్న వాసవి భాస్కరాచార్యునికుండి గ్రంథం గ్రహించి పఠించటానికి తెరుస్తుంది. ఇతర వైత్యులు, మరి యితర వర్ణాలవారు సభ నిలకరించారు.]

భాస్క;- నిన్నటి కాలశ్రేణిలో మనం గజేంద్రుని దీపస్థితి విపులంగా చెప్పుకున్నాం. అటుపై చదువమ్మా వాసవి?

వాసవి;-

కా! లావోక్కింతయులేదు ధైర్యము విలోలంబయ్యె ప్రాణంబులున్
తావులేదప్పెనుమూర్ఖువచ్చె దశపున్ దశైన్ శ్రమంబయ్యెడిన్
నీవే తప్ప నితఃసరం బెరుగ మన్నింపం దగున్ దీనునిన్
తావే ఈశ్వర కావవే వరద సంతరించు భద్రాత్మకా.

భాస్క;- గజేంద్రుని బలు ఊణించింది. ధైర్యం చలించింది. ప్రాణాలు ప్రయాణం చేస్తున్నాయి. శరీరం కృశించింది. ఓ భద్రాత్మకా ప్రభూ! యిట్టి యావత్సమయములో నీవుతప్ప నన్ను రక్షించే వారెవరు?

అంటే మానవుని! మనుష్య సహాయం లభించే స్థితి వరకు ఈశ్వరుడు జోక్యం పెట్టుకోదన్నమాట. ఆ స్థితిఅంతా ఉడిగి అప్పటికినే తన్నెవడాశ్రయించి యుంటాడో అట్టివానిని ఈశ్వరుడు తప్పక రక్షిస్తాడని యీవద్యంలో ఉన్న ధ్వని చెప్పు తోంది. అందితే జట్టు అందకపోతే కాళ్లు అన్నట్లు అటు పీల్చే సంత మానవ సహాయం గ్రహిస్తూ మానవునే భరింపుతూ ఈశ్వరునే మోసం చేయటం తన్నుతాను మోసం చేసుకోవ

డను కామా! విరహంకాయడై ఈశ్వరాప్సణ బుద్ధితో డీవ
కాయణ్ణు బుద్ధితో చరాచర సృష్టిని సేవించుచూడంటే అట్టి
సేవ తిన్నగా ఈశ్వరునికే ముట్టుకుందన్నమాట. పేరుప్రతిష్ఠ
లకు పెనుగులాడతూ, డబ్బులు సాపాదించినవాళ్ళ సేవ
సాపాదించి పదవులకై ప్రాకులాడుతూ, లక్షలు గడిచినపాడు
పైలక్షకు ప్రాకులాడుతూ, గుళ్లు, గోపురాలు కట్టించి పది
మందిలో ప్రజలు కొట్టుకుంటూ దరిద్ర ప్రజాసీకాన్ని పేకు-
తినటానికి పదవుల్లోకి చేరే రామబంధువులంతా రామరాజ్ఞా
నికి పునాదులు వేస్తారా? నిస్వార్థ బుద్ధితో మానవుని సేవిస్తే
గతేంద్రునివలె అతను తప్పక రక్షిస్తాడని భావార్థం.

హాసవి;- ఆచార్య! మానవుడు స్వసాధు సేవ చేయడం ఎంతవరకు
సమర్థనీయం?

భాసక;- స్వసంఘసేవకూడ పరోక్షంలో మానవసేవయే కాదూ
పరశ్రేయాలిభాషులై సహిష్టుభావంతో స్వసంఘ సేవ చేస్తే
అది విశ్వప్రేమకు పునాదులు వేస్తుంది. దేశంలోవుండే సంఘా
లన్నీ సుఖియంగాఉంటే దేశం పరమాన్నత్యం అందుకుంటుంది.
తరచుత చ్చేష్టం కోరలేనిపదికాదు.

(భాసవి సహజంతో కుంతిమాం ప్రవేశమ)

[గుడిభర్తగర్త మహేశ్వరస్తవం]

మహేశ్వ;- ఏమిటి ఈ నెత్తిమీసకిరావటం! ఇది శివాల్మయమూ;
కపామువాడి కొంపా! పెద్ద చిన్న, మంచి, కలక వం బొత్తిగా
అక్కర్లా? తిన్నగా గుళ్ళోకి రావటం. ఊ! అందులో మాది
గాడివికూడా కామోసు.

(పర్యతం కాస్తులు లేస్తాడు).

భాసక;- ఏమిటోయి మహేశ్వరుస్తా! ఏదెవడు? నిజంగా మాదిగాణి!
మహేశ్వర మహాదేవ కంభో! కంకత పాహిమూర్తి పాహిమూర్తి!

శుభా;- అయ్యా! పర్యంతం శాస్త్రులువాహా! తమకు కొంచెం సావధానంగా చిత్తగిస్తే ఈ వెధవని మూడు కెంటుల్లో గుడిబైటికి నట్టేస్తాను. ఇదిగో గురువా! (భాస్కరాచార్యునితో) మీరు కొంచెం పురాణం నిలిపివెయ్యండి. మాదిగాను మన గుడికి మారేకాదు. కొంప మునేగింది. ఇంతే మూడు కెంటుల్లో డోల మాస్తాకే లేవండి!

శర్వ;- (బిగ్గటగా) హరహర! మహాదేవ! శంభో శంకర!

మాల;- అయ్యా! మానవుడై పుట్టిన నాడికి దేవుడి దర్శనం చేసికోటానికికూడా ఒకరి యాజ్ఞ కావాలా?

గీ! మాలవానిగా భగవంతు డేలజేసె ?
నన్ను, దేవుని దర్శింప నాకు లేదె
హక్కు ? జీవరాసులకెల్ల నొక్క విధము
గాదె ? పరమేశ్వరుం డెన్నగా నిజమ్ము !

శుభా;- నువ్వు ముందు గుడిబైటకు పోయి మాట్లాడరా ముగడ వెధవ. అరే! పిట్టి తాకటం ఎలాగ? గంటకపోతే నీకు చస్తే పోతాడా? అయ్యా! శాస్త్రులువాహా! ఈ సావం అంతా గుడి ధర్మకర్తకే అంటుకుంటుందిగా?

శర్వ;- ఆ. నిస్సందేహంగా గుడిధర్మకర్తకే, అంటే నీకే. దీనికి బ్రహ్మాండమంత ప్రాచుశ్చిత్త ముంది. నీ సొంత ద్రవ్యంతో అదంతా పూర్తి చేసికోవాలి; తప్పకుండామరి?

శుభా;- అయ్యా! ముగ్గురు పెళ్లాల చచ్చిపోయారని దేవుడి గుడి కట్టించి నాలుగో పెళ్లి చేసికొన్న అరవైయో వదిలో నీడి శ్రాద్ధం పెట్ట (ఏడుస్తూ) దేవుణ్ణి కాస్త మైల పడేసి నా కొంప తీశాడు మాల ముడాకొడుకు. చేవుడా! ఈ పెళ్ళాం కూడా దక్కదు కామోసు. చిల్లర యాపారం చేసుకు సంపాదించు

కున్న కబ్బా పోయింది; శేనీ పట్టింది. (పండ్లు నూరుతూ)
ఈ కనాయి ముండాకొడుకు లంతా గుళ్ళల్లోకి దూరి చచ్చిన
గొడ్డని గుళ్ళోనే కోస్తారు కామోసు. నా ఉసురు వీళ్ళకి తగల.

పర్వ:- సరే సంపాదించావు. కష్టించి చావు. లక్షలు గడించావు.
ఏమి పొక్కం; జేశానికే వినాశకాలం వచ్చింది. మూలమాది
గాళ్ళంతా గుళ్ళకి దూరటమే? వ్రాణాలైనా ఇస్తాముగాని
బ్రాహ్మణ్యారికి చెప్పి రారినామా?

మహే:- మీ యచగ్రహం కంటేనేగా మేము నాలుగు రాళ్లు
పోట్టాడున్నాం. అసలు కోమటి-బామ్మలన్నాను. బామ్మలు
మాత్రం మాకు అన్యాయం చేసిందేముంది? ఆళ్ళ సంపాదన
ఆళ్ళది; మా సంపాదన మాది. ఒకళ్ల నొకళ్లు అడ్డం కొట్టు
కుంటున్నారా?

పర్వ:- సరే గుప్తా! ముందీ చండాలుణ్ణి గుడిబైటికి గెటి; దరిమిలా
ప్రాయశ్చిత్తం సంగతి తనం చూసుకుందాం ఈ పాపం
నీకు చెందకుండా అంతా ఆ మాలాడికే చెందేట్టు నేనో
మంత్రం చెబుతాను. అది రోజూ జపిస్తున్నాని. వైగా
బ్రహ్మాండమైన ప్రాయశ్చిత్తం చేసికుంటావు. ఇంకేం భయ.
మోయి. గెంటియి మాదిగాడిని. ముందు గెంటియ్యి.

మహే:- నీవు మంచిగా పోతావా పోవురా! అది కాదు; అలా ఉండు.
(లోపలకుపోయి కర్రతెచ్చి మెడకెట్టుతూ) పోరా. పోరా
ముండిమోసికి (కొట్టుతూ) గుళ్ళు కావాటం గుళ్ళు. ఉడత
కేలరా ఊళ్ళో చార్తలని. పోరా వెధవ దూరంగా పోరా.
గుడి బైటికి పోరా.

మాల:- (నిలువబడి) ఎవరు పోవాలండి ధర్మకర్తగాదా?

పర్వ:- వారవార చూచాడేవ శంభో! శంకర (గుడిలో గంటలు శంఖాలు
మోగుతాయి.)

మహే;- (బిగ్గరగా) నువ్వుపోరా.

మాల;- నువ్వుతంజే.

మహే;- (వేగిరిస్తూ) నువ్వుతంజే (పండ్లు నూనూతూ) యీ లోటు మొగం అప్పుచూట.

మాల;- లోటుమొగం నానుండి వేరుగా ఎలాపోతుంది? నేను లోటు మొగంలానుంచి లేచిపోతే అప్పుడది వేరుగాపోతుంది. నేనూ దులోడొండగా అది ఎలా వేరుగాపోతుంది?

మహే;- గొడ్డలిపెట్టి పేళ్లువేస్తే అడేపోతుంది.

మాల;- పేళ్లు దేన్ని వేస్తాడు?

పర్య;- నీమొగాన్ని, మరి దేన్ని.

మాల;- మొగాన్ని వేస్తే నాకేమి బాధ! నన్ను మీరేమి చేయ గలరు?

మహే;- సరే. ఇది మెట్టవేదాంతలోకి దిగింది. ఏమి గురువా? ఇహ వీడిని బైటికి నెట్టి వేస్తున్నా ఆజ్ఞ ఇప్పించండి.

భాస్క;- నాకాజ్ఞ ఏముంటుంది? రేపటినుండి కుసుమగుప్తగారి స్వగృహములోనే పురాణకాలక్షేపం జరుగుతుంది. మానవులంతా బాటి మత విచక్షణ లేకుండా జ్ఞానామృతం గ్రోలవచ్చు

వాసవి;- మహేశ్వగుప్తగారూ! సర్వం తెలిసినవారికి ఏమిటి చెప్పటం? మిమ్ముకోస్తే చాలూ, అతన్నికోస్తే రక్తమూనా?

మ॥ గలిదండ్రుల్ పరచైవతంబులనుచున్ తాత్పర్యమంచెంచి, నిర్మలభక్తిన్ బరిచర్యలంచెసగు ధర్మవ్యాధునిన్ మాని నీ తిలకంబైన యరుండతీసలిని గుర్తింపంగలేవయ్య, మాలలుగారే? పరమాత్మదృష్టినిసముల్ గాదే వ్రజల్ సర్వజున్॥

ఎందుకింత అహంకారం భక్తకర్తగానూ! దేవదర్శనం చేశా
కాని! దేవుడిచ్చిన అజ్ఞాపించగా ఒకరియాజ్ఞా కావాలా?

మహా;- క్రిందగితులెన్నైనా చెప్పొచ్చు. ఈ బాటికివాళ చదువిస్తే
శేషు చేవుడినెత్తిమీదే చచ్చినగొడ్లని కొని నై వేద్యం చేస్తా
మంటాడు, ఏకేం తెలుసునమ్మా చిన్నదానివి?

వాసవి;- అలాటి అవచారాలు జరుగకుండా మనం శాశ్వతం చేయిం
చుదాం.

మహా;- ఆ రాజకుమార్తెగిది గొడవంతా?

వాసవి;- మీ మాటలు నాకు బోధపడటంలేదు. అయినా ఈ నీచ
ప్రావందిక విషయాలలో నేను జోక్యం పెట్టుకోను. నా సగరే
శ్వకుడే నా స్వస్యం మానవులకు భక్తపదేశంచేసి వారు
పాఠపాటలే పాడుతూ ఇహపరాలు రెండూ చెడగొట్టుకొని
అట్టే నాశనం చేసికొనటంకంటే వారిని స్మృతాన పుష్పంలాగా
వర్ణించి నైవేద్యస్థిలో కాలం గడవటం ఇహపరసాధకం. ఎన్ని
చెప్పినా మానవుడు దేవత్వానికి చేరుకుంటాడా?

మహా;- అలాగైతే మీరంతా మెట్టవేదాంతంలోకి దిగారన్నమాటే.
సరే. (చూలచుమూచి చొక్కాచేతులు వైకితీస్తూ) ఏనా
నున్న పోతానా పోవా.

మాల:- అయ్యా! ఎందుకు మీకింత పరితాపం. ఇంతవరకూ మీరు
దేహాన్ని అంటివున్న శీవుణ్ణి పొచ్చున్నారో లేక కేవలం జడ
స్వరూపమైన శరీరాన్ని పొచ్చున్నారో తెలియక నిలబడ్డాను.
ఇక నాకు తెలిసింది, అర్హజ్ఞానమూర్త్యులైనవారికి దేహమే
ప్రధానంగా, అయ్యా! నాదేవుడు నావెంటనే వస్తాడు.

(హరహరమహాదేవ అంటూ వెళ్ళిపోతాడు)

భాస్కర:- వాసవి ! నేటికి మనం కాలక్షేపం చిలపివేతాం. తిరిగి శత్రు సాయంకాలం కరంభంచేతాము.

వాసవి:- అలాగే కాచివ్వండి. (పర్వతంశాస్త్రులు, గుప్తాక బంతా వెళ్ళిపోతారు)

పర్వ:- గుప్తా ! ఎంత అవచారం జరిగిందోయి. “వినాశకారీ విచిత్ర బుద్ధయః” అన్నట్లు మానవుడికి వినాశహేతువులు వున్నవాయి. గనుకనే ఇలాటి పశుచర్యలు భారతవర్షంలో విచిత్రంగా చూడబడతేగినాయి. నిజంగా నీవంటి ధర్మకర్తలు లేకపోతే ధర్మం ముందేమై కిందపడిపోయేది. ఇహ వాడు కిందపడుతుంటే ముందుకు వేసినట్లైనా అమాంతంగా కపిందవలసిన దుష్టతెచ్చక తప్పేదికాదు షుద్ధి. ఈ సంఘాన్ని కాగుచేస్తామంటూ కొందరు మహా యోధులు బయలుదేరారు. వీరంతా సంఘాన్ని ఉద్ధరిస్తారవ. ఏమిటి వీరి ఉద్ధారణ? మానవసేవే మాధవసేవ మాధవసేవే, మానవసేవంటూ దప్పలు కొట్టుకుంటూ గొంతులు చించుకోవటమేగాని బహుల్లో, తిరుణశ్శల్లో ప్రాణి పడిఉండే కుంటి, క్రుద్ధినాశ్యమగూర్చి ఎవడైనా బోక్సం పెట్టుకుంటున్నాడా? అసలు ఊరికే వీడికేలాన్ని వాడు, వాడి కులాన్నివీడు అడవాళ్ళలాగ దుష్కర్తపోసుకోవటం తప్ప వీళ్ళకేముంది? వినాశాటా? అడుపులేని అక్షాలు అడవులు దాటాయాయని “సర్వేజనాః కాంచనమాశ్రయంతే” అంటూ పెద్దలు ఊరికేఅన్నారా? పెద్దవముండలకు పెళ్ళిళ్లు చేస్తాం. కడుల్ని పుట్టిస్తాం, భీముల్ని పుట్టిస్తాం, భీష్ముల్ని కలిపిస్తాం అంటూ రొమ్ములు గుడ్డుకొంటూ కొందరు ముసగాళ్లు తయారవుతున్నారు. వీళ్ళంతా ఇంతపిండానికి దబ్బులేరుకునే రకం. వీళ్ళలో అసలు వ్యక్తిత్వంఅంటూ ఉన్నవాడు ఉన్నాడనుకుంటున్నాడా గుప్తా! అసలు వీళ్ళలో కొంపలు కాలుతూఉంటే

చెంతిమీరే నా పోనే కూరుకున్నాడంటావా? కాకితిప్పట
తిగలులెప్పిలే అసలు వీళ్ళలో గ్రయోజకుడెవడంట? ఇదిగో
ఇలామాచావు? మన కుసుమగుప్త ఉన్నాడే వాడుకూడా
ఈ కాకితిప్పట సన్యాసులజట్టులో కలిసిపోయినాట్టగా?

మహా;- అయ్యా! శాస్త్రులువారూ! నా గుండె కొట్టుకుపోతోంది
త్వరగా ప్రాణప్రతిష్ఠ, ప్రాయశ్చిత్త విధానం శేలవివ్వండి.

సర్వ;- ప్రియశ్చిత్తం పండిరింపిందోయి గుప్తా! కాని ఈ ప్రియ
శ్చిత్తం (యోచిస్తూ) అసంభవ కార్యంగా కనబడుతోందోయి.

మహా;- సరే కానివ్వండి మహా అయితే ధనవ్యయమేగా అవుతుంది.
ధనవ్యయం ఒకరితేచేగా ప్రియశ్చిత్తం అనిపించుకుంటుంది?

సర్వ;- (తలపై చేయిఉంచి యోచించి) ఓహో హో హో అబ్బ!
ఘోర కుంభీపాకవరకం "కర్మవిపాక గ్రింథంబో చూడాలను
అలయప్రవేశం గనక చేస్తే ఉత్పదిగ్రహానికి సమతూకంగలిగిన
బంగారు విగ్రహం చేయించి బ్రాహ్మణులకి దానంచేస్తే ఆ
పాపం అవగింపంలైనా ధర్మకర్తను అంటుకోదు అని మహా
య్యలే చెప్పారు.

మహా;- (గుండెబాదుకుని) అయ్యబాబోయి ఆ విగ్రహం రెండుమళ్ళ
ఒకళ్ళ వుండవలసిందే. అంత బంగారువిగ్రహం దానం చెయ్యాలన్నమాట!
అలాకాదు శాస్త్రులువారు మరోమాట శేల
వివ్వండి

సర్వ;- మరోమాట శేలవివ్వటానికి ఇవేం బేరాలు పాఠాలు అను
కున్నావా ఏమిటి? శాస్త్రులుచెప్పి ఉంచిన విశేషాలు చెప్పి
నేకాను, ఇష్టప్రకారమే చేసికో. యమదూతలు పట్టి చీము,
నెత్తుకు, తోడినెలకాదు ఉండే మహాదీపనదుల్లో వజ్రేసి
లాక్ష్మీపోతుంటే నే నడ్డం వస్తానా! అది నీ ఇష్టం.

మహా:- అయ్యో! తేలికలో తేలికవిధానం ఏదైనా ఉంది అది చూద్దూ!

పర్య:- అలా దారికేరామరి (యోదించి) ఓ పదిమూలలకు సిగ్గుపడ గలవు?

మహా:- సరే కానివ్వండి. రోజులో తలదూర్చి చెబ్బలకు వెలుస్తానూ మరి?

పర్య:- అయితే దీనితో బాటు దుర్గా సహస్రనామం చేయించటం మంచిది. ఆలా జరక్కపోతే నరకానికి పోకపోయినా నరక నర్కనమైనా తప్పదు. మరి నేను ఇంటిపురోహితుణ్ణి. ఆ విగ్రహాన్ని నాకే దానం చేసివేయరాదా? ఈ గ్రామంలో ఉండే బ్రాహ్మణుల్లో ఒక్కడూ బ్రాహ్మణీకం ఉన్నవాడేమీ లేదు. తన నాలకు గారెముక్కలు విరవటం తప్పితే నీళ్ళకు తెలిసి చచ్చిందేదైనా ఉందా? ఈరకమంతా మేతబ్రాహ్మణులేగాని కూత బ్రాహ్మణులం మనం తప్పితే మరెవ్వరన్నాడు?

మహా:- సహస్రనామ పూజకు ఏంకావాలని ఉంటుందండి?

పర్య:- ఆ దానికేముందిలే! అయిదువందలనుంచి బ్రాహ్మణ్యానికి వడ్డీసోపేతంగా ఇంత అన్నదానమేగా, అయిదువందల బ్రాహ్మణ్యం చేసే భోజనం అయిదుగురు తిని "బేవ్" మనే వాళ్ళని దిట్టమైన మాల్దీదున్న పోతుల్లాంటి బ్రాహ్మణుల్ని నేను చూస్తానుగా? నీకు దిగులెందుకు? అయినా అదిమాత్రం ఎందుకు? ఆ అయిదుగురు బ్రాహ్మణులు భుజించేది మన మొక్కళ్లమే అవలీలగా దంచేస్తాం. స్వయంపాకమంతా మన ఇంటికే... ఇహ జాబితారాసికో (గుప్త రాస్తాడు) వేసికో ఓ అరబస్తా కంసివప్త, ఎట్టాపోయి ఎట్టావచ్చినా పడిఉంటుంది. ఓ అరబస్తా పెసరతప్త, రెండుమళ్ళ ఆవునెయ్యి. అబ్బో! నెయ్యి

చేడుచెప్పితే నోరూరుతోందోయి గుస్తా! భారలేనికూడ
దయ్యపుపూడన్నారు. అయితే ఏంలాభం? ఈ పెదవ కత్తి
నెయ్యి కడుపులో తిప్పేస్తోంది. తరువాత (ముఖం చిట్టింపి
యోచిస్తూ) దేవుడు చాలామేలుచేస్తే ఓతూమెడు మినుములు
రాయి. (అలోచించి) అన్నట్లు (ఉలికిపడి) రెండుమళ్ల వంశ
దార, ఓమనుగున్నర మంచిబెల్లం, రెండడబ్బల నువ్వుల
నూనె, ఓ వెయ్యి అప్పడాలు రాయి ముందు. తర్వాత మరచి
పోతాం. ఓబస్తా ఒడియాలు, ఓ వంద కూష్మాండాలు అంటే
గుమ్మడికాయల్లే. ఆ వేశావ్. ఊ నాలుగుబస్తాలు బియ్యం
సరే కురదలా ఉంటే తర్వాత చూసుకుందాములే.

మహా:- (జాబితాముగించి) చిత్తం అలాగే కానివ్వండి సూక్ష్మంలో
మోక్షం అన్నారు. అంతా బాగానేకుదిరింది (శుప్తకొడుకు
తెరలో) నాన్నోయి! నాన్నా! మరే, మరే ఇప్పుడు గుల్లోకి
వచ్చింది మాలబ్బాయికాదు. మరే. మరే వాడు మన పర్వ
తంశాస్త్రాలుగారి పెద్దకొడుకే అలా వేషంవేసికొచ్చాట్ట.

మహా:- (బిగ్గరగా) బతికానాబాబూ! (వడిగాపోతాడు)

పర్వ:- (బిగ్గరగా) చచ్చానాబాబూ! మాలాల్లు గుల్లోకివస్తే ఎంత
బాగుంటుంది? (వడిగాపోతాడు)

(తెర పడుతుంది.)

రెండవ రంగం సమాప్తం.

వాసవీ కన్యక

మూడవరంగం

(బాలనగరులు పాడతూ ప్రవేశిస్తారు)

పుండరీకాక్షుడు;- వైశ్యవీర యువకులారా ! వైశ్యజాతిని ఈనాడు ఎదుర్కొన్న విషమస్థితిని ఎదుర్కోటానికి నిశ్చిత నిశ్చయం చేయడమే ఈనాటి మన యువజన మహాసభ ఆశయం. ఇట్టి ఉత్కృష్టఆశయం సాధించటానికి మీ మీ నిర్ణయాలు మీ పించితే తదనుసారమైన కార్యకలాపాలు సాగించటానికి మీలు పడుతుంది గాన అలా చేయగోరుతాను.

(విజయుడులేచి)

విజ;- ఈ చిక్కుస్థితిని పరిష్కరించాలంటే శాశ్వతకంగాను, అర్థికంగాను, మానసికంగాను, మనం ఎంతో వృద్ధికి రావలసి ఉంటుంది. రాజు ఈసుమగుప్త గృహానికి అతిథిగారావటం, తీర్థోద్యమంవరియై త్రిజగన్నాథ అంశనుగ్రహించి మానవ లోకానికేతెంచిన వాసవిని మోహించటం, అందులకామె నిరాశరణం, అటుపై రాజగ్రహం, తత్కారణంగా వైశ్య జాతిని నేలమట్టం చెయ్యాలని ఆతనిదృఢసంకల్పం మీకందరకు తెలిసిందే. రాజు మహాబలశాలి అనే విషయం మనకందరకూ తెలిసిందే. అయినప్పటికీ కర్తవ్యపరాయణులైన మీరవైశ్య యువకులు పరిస్థితులకు బానిసలుగాక స్వధర్మ నిర్వహణానికి అనువైన మార్గములు నిర్ణయిస్తారనే దృఢసంకల్పంతో సాంఘిక, ఆర్థిక, అభివృద్ధికి అవయుక్త నిర్ణయంచేస్తూ రాజును డిక్షాపటానికి తగిన విధానముగా నిర్ణయించే బాధ్యత కుసుమ

గుప్తగారి కుమారుడైన విరూపాక్షగుప్తగారు స్వీకరిస్తారని
 పోయివున్నాను.

విరూపాక్షగుప్తగారి యువకులారా ! ఈ సభలో విరూపాక్షుడు నవ్య
 సంక్షేపాన్ని ఏమీ తేలేదు. స్వధర్మ నిర్వహణం, ప్రాకృతిక
 ఉపకరణంలో నవచైతన్యానికి అభిధ్యగమనం ప్రసాదించు
 తుండని భారతీయ పౌరాణిక వితిహాసికసంఘట్ట పరంపరలు
 వేనోళ్ళ చాటుతున్నాయి. లతాంత స్వర్ణవిగ్రహతేజంతో,
 సర్వాంగసౌందర్య తరంగమాలికలతో, పరమేశ్వరీసాన్నిధ్యం
 నుంచి ఆప్రతిహతగమనంతో మనసాన్నిధ్యానికి తగుకున్న
 మెరసిన మొపుటిగలాగ ఏతెంచిన అమర వాసవిజ్యోతి క్రమ
 క్రమంగా కైకవ, బాల్యావస్థలుగడచి నేటికి పసుననిమిది ఏ
 డ్లప్రాయంగా ప్రవేశించి నగరేశ్వర ధ్యానసంలగ్నమనసు
 రాలై వివాహ విముఖత్వంతో నగరేశ్వర కరుణకటాక్షులకు
 ఎదురులుచూచే మన శాసనవికల్పకు ఈనాడు వాటిల్లబోయే
 ప్రమాదం మీరంతా గుర్తించేటారని నాభావం. (గుప్తీలి
 బిగించి) కర్తవ్యం ఎంత కఠినమైనదో విద్యావివేక సంప
 న్నులైన మీకు పెచ్చుగా చెప్పటం అనవసరం. ఆప్రస్తుతం
 కూడాను. వాసవి నాచెల్లెలు, తత్సంబంధాన్ని పురస్కరించు
 కుంటూనే నీమాటలుఆడితే నాకంటే వింతపనుపు వేరే ఉండ
 బోదని విన్నవస్తున్నాను. ఏనాడైనా, ఏజాతివాడైనా స్వభా
 తీయ దృక్పథంవీకే, దేశల్యాణభావంవిడిచి కుత్సితుడై సంకుచిత
 నీచ భావప్రేరితుడై నాకులం, నామతం, నాజాతిఅంటూ
 వ్యర్థవిచారాలతో కాలనూపనచేస్తూ క్రియాశీలుడుగాక
 ఇటు స్వస్వంభూన్ని గాని అటు దేశాన్నిగాని సేవింపక విశ్వ
 ప్రేమ. జీవకారుణ్యబుద్ధి వర్ణించి చిల్లరవ్యాపారాలతో అల్లరి
 జీవితం మేళవింపజేసి తానోమేధావిలాగా జ్ఞానవంతునివిధంగా
 తన్నుతానుమాత్రమే గుర్తించుతూ పరోపకారంగాకాని పరా

పకారంగాకాని చేతగాక మనీషధారణచేసిన మానవసంపాదము
 ఈ మన వైశ్య యువజనసభలో లేవనెత్తుంటారు. అలా స
 జీవమైనా ఈ వీరవైశ్య మహాసభలో వదిలిపెట్టే కఠినమంటా
 వృత్తమై యమపట్టణ భయంకరభాధల ముడిపించే అతిభయ
 వహకర్తవ్య పథావలంబులైన వీరవైశ్య యువకులకొరకే ఈ
 మహాసభగాని తదన్యులనుకాదని అట్టివారు గుర్తించాలని నా
 మనవి. నాజాతి, నాదేశం, నాధర్మంఅంటూ సుబాషితాలు
 చెప్పతూ రొమ్ములుపిరుచుకునేవారు నిజంగా అజాతికి, అదేశా
 నికి, అధర్మానికి, తీరని ద్రోహంచేసినవావృత్తాని నామతం.
 వాడే జాతిద్రోహి, వాడే దేశద్రోహి, వాడే ధర్మద్రోహి;
 చాసవి శాపనచరిత్ర, అకళంకతేజోరాశి, ప్రాకృతిక అస్థి
 సర్వసాఖ్యాలు వర్ణించి, అచంచల పీఠానో నగరేశ్వర లక్ష్మ్య
 సాధనలో తన్మయావస్థకు చేరుకున్న అవరవరమేశ్వరి. అట్టి
 యామెను మృగయా వినోదార్థం బయలుపెడలిన రాజ
 మహేంద్ర పురపాలకుడైన విష్ణువర్ధనమహారాజ కామించి నా
 తండ్రియైన కుసుమగుప్తుని నిర్బంధపరచాడు. వాసవి వినాహ
 వైముఖ్యాన్ని ముందే ముద్రించేశానుగదా. ఆస్థిలిలో నాతండ్రి
 ఏమిచేస్తాడు? ఏమిచేయగలడు? ఈ వాణిగ్రహణం జరుగపోతే
 వాసవి, ఆమె జనకుడు, ఆమె కులం అందరూ వధార్హులం
 టూ వర్తమానంచేశాడు. ఈ ముప్పు వాసవికేగాదు. తత్కా
 రణంగా మొత్తం జాతికే ప్రమాదం వాటిల్లింది. మన వైశ్య
 జాతి ఒకరికి అపకారం తలపెట్టదు. విశ్వప్రేమయే దాని
 లక్ష్యం. మన సంఘసేవ, విశ్వప్రేమ కావ్యానికి తొలిపలుకు.
 ఇట్టి విశాలదృక్పథాన్ని అణగద్రోహి సంఘాన్ని సంకుచిత
 మార్గాలకు మళ్లించటానికి, దాని ఉత్తమ లక్ష్యాలను రూపు
 మాపి వీరిలో ఆంతఃకలహాలు, గృహకల్లోలాలు, వ్యభిచ
 వారి చిత్త ప్రవృత్తినే తారుమారుచేసి చీలదీసి వాసవిని చేపట్ట

జూని రాజు చేస్తున్న కృత్రిమ ప్రయత్నాలను భంగపరచటానికి నున ఆస్పత్రైశ్చ యువకులంతా నడుములు బిగించి వాణ్ణి పావనలక్ష్మిని భంగపాటుకొచ్చే ప్రతిప్రయత్నాన్ని మనం ఎదుర్కోవాలి. ఈ ప్రయత్నంలో పాల్గొంటానికి తన్ను మరు ష్టుడని తెలుపుకునే ప్రతివానికీ శాశ్వతశిక్ష ఉంది. రాజు వాసవిని కోరటం, నగచేశ్వర తర్జుయత్పంలో ఉన్న వాసవి నిరాకరించటం, తత్కాండంగా త్రొక్కివారి నిరాకరణం. తత్ఫలితంగా సంఘస్థులమీద మనయందరి తిరస్కారానికి గురియైన రాజు కుడిచేత్తలో పక్షపాదాలనే త్రాగితో ముగ్ధులు మాడ్చివేసేటట్లు గర్జనలుచేస్తూ సైన్య పరివారసమేతుడై మన పట్టణం కరీరాలలో మకాసుచేసియుండిన సంగతి మీ తెల్లరకూ విదితమేగా? మనంకూడ శాశ్వత, మానసిక బలాభివృద్ధిచేసి అత్త, కేత్ర, విద్యలు అభివృద్ధిపరచటమేగాక రాజు సైన్యాలో ఘోరపుట్టించి అంతిమలహాలు వర్ధిల్లజేసి కొందరూ రాజుపై కవలప్రేమజూపి అతని సహస్సాలను అర్జునచేసికునేవారు కొందరూ స్వీడి జిహ్వచంపచ్చిరపును రాజుపై విరుచుకుపడి సుగ్రీవ సహకారంతో వాసవి పావనలక్ష్మిని సాధించటానికి సిద్ధపడ్డ సైన్య యువకులంతా ముందుకు రావాలి. వీరకంకణధానులై ఒక్క కత్తునుజూట్టు దేహంలో నిలిచిఉన్నా శత్రుసంహారానికి వైశ్య యువకవీరులు వెనుదీయలేదనే ఉత్తమాదర్శాన్ని భావి సైన్య చరిత్రకు మోతమిడకెయ్యాలి నున యాదృశమే వారిని ప్రేమించేవారుగా తయారుచెయ్యాలి. ధర్మసంస్థాపనకోసం సర్వస్వం బలిదానం చెయ్యాలి. ఈ తీర్మానానికి మీరంతా సమ్మతించిట్లు మాకు తెలియటానికి ఒక్క పర్యాయం శ్రీ వాసవి కన్యకావరమేశ్వరికి జయిర్వానం చెయ్యండి. వ్యతిరేకులు ఇప్పుడే సభను విడిచిపొండి.

అంతా:- శ్రీ వాసవి కన్యకావరమేశ్వరికి జయ. (తెరవాలుతుండి)

వాసవీ కన్యక

నాల్గవ రంగం

వాసవి:- (సేనాక్రమం వాసవి వాడుకగా ప్రవేశిస్తుంది)

ఓ! పాంబలివా! ముసేన! వియి! భాష్పిత! కంక! సుశ్మపాని!

త్ర్యంబక! భక్తరక్షణ క! భావలనా! కకతైక వాసవా!

సంబరమున బాసంగ నొక! సో! వయం గమకాపకరియ్య శే
రంబుల నెంచబోక వగ! రాజ తనూజ మనోజ్ఞాజనా.

వనూమయా! నిత్యనూతన కోభతో, అనంతకాల పోవా
హంతో కూడిన చరాచర నిమగ్నితమైన సృష్టిలో యుష్టరంగ
మే శుభ్రగంగంగా పీర్చడినదిగదా! మానవులతో మానవులను
వైరం. మానవులతో జంతువులకు వైరం. జంతువులతో జం
తువులకు వైరం సర్వసృష్టిలో సర్వవికారం. సర్వవాదితో
సర్వసృష్టిలో వైరం. ఈ వైరమే లేకపోయినది నాకాకము
న్నది? నీ కానందమెక్కడ? జగన్నియంతా నీవు నిశాద
ప్రియుడవుగదా! నీవు నిర్మించిన బొమ్మరాళ్ళతో నీవాడు
కొనటమా! పసిపాపల విధంగా బొమ్మరిస్తున్నట్లుటా, సంత
సించటా, ఈ లదన్నటం, ఇంజే నీకు మహాదానందం కలదు
గదా!

1 రోగి:- తల్లీ వాసవీ! ఇలా ఎంతకాలం మూకీ కుష్టుకాఫ! లోకాని
కంతా రోసిపోయిన మా బతుకెందుకు తల్లీ! అనాథుల
పాలిటి కల్పవృక్షంలాగ నీవు మాపాలిటి దేవతవై వెలికావు.
కాని....

వాసవి:- అన్నా! నీవు చింతింపకు. నీవ్యాధి చాలవరకు శమించి
శలున్నావ్. (విచారంతో) ఇనుమునుబట్టి అగ్ని! సమ్మెటపెట్టి

న్నట్లు దేహాన్ని బట్టి జీవునికి బాధ. ఈ బాధ ఒక్క-నాటికి కాదన్నా. అనేక జన్మ కర్మ పరిపాకఫలం ఇతి. అనుభవించక తప్పకుండా బాబూ! (కట్టువిప్పి) నాయనా! చూచావా ఈ గాయము? దీనిలో నీరు తగ్గినది. ఇంక కొద్దికాలంలోనే నీవు ఇల్లు చేరవచ్చు.

శివ శోగి:- అమ్మా! ఈ క్షయబాధ నాకుకాదు. నా శత్రువుకు కూడా వద్దమ్మా! గతరాత్రుండా నేను పడినబాధ నాకే తెలుసు. ఆభగవంతుడికే తెలుసు. (ఏడుస్తూ) ఏడుకొండల బాడికి ఒడ్డెకాసులు ఇస్తానన్నా అలివేలుమంగమ్మకు పట్టు చీరలు కొంటానన్నా వేంకటేశ్వరస్వామికి తలమీది జుట్టుంతా ఇస్తానన్నా. ఎన్ని మొక్కులు మొక్కానా నాబాధ ఎవ్వరూ తీర్చలేదు. ఇక మీ యాశ్రమంలో మాత్రం కుతురుతుందా! లేదు లేదు. నేనిక వెళ్లిపోతాను తల్లీ!

జానని:- తండ్రీ! నీకు పెద్దతనంలో కూడనివ్యాధి కలిగింది సుమా (సమాపించి) అయ్యో! ఈ జీవి ఎంతబాధ పొందుతున్నది. ఇగన్నియంత! మానవులకి బాధలు కలిగించి నీవు పొందే ఆనందం ఎలా వుంటుందో బాధపడదుగదా! మానవసేవ చేయుటయే మానవ విధి. పర్వమానవ సౌభాగ్యవృద్ధి విశ్వకాంక్షి వర్షమతుంది. ఈ పృథ్విపై ఇక మానవునికి చేయవలసిన కార్యం ఏముంది? ఈశ్వరునిపై దృష్టినిల్పి మానవ సేవ చేయుటకంటే మానవునికి వేరుకర్తవ్యం ఏముంది?

శివ శోగి:- ఏముందా? రోగాలు నయంచేస్తామని లాక్కురావటం, గొప్పగొప్ప డబ్బున్నవాళ్ళు పిలుచుకురావటం, పేరు సంపాదించటమున్నూ, కాకపోతే నేనిక్కడికొచ్చి ఎంతకాలమైంది? వచ్చేవారూ, పోయేవారూ, ఉపన్యాసాలు కొలువారూ,

తప్పితే మాకేమైనా పోయోజనం వుంటా అసలు? నీను చేపు బయలుదేరి వెళ్ళిపోతాను.

వాసవి:- (కన్నీరుతో) హే జగన్నాయం! మానవుని ఎంతోనీర్మలత తెచ్చావు? తనకున్న బాధకు విసుగై తిపోతున్నాను పాప మీ జీవుడు. (రోగితో) తండీ! మానవునికి అజ్ఞానం వెన్నంటి ఉంటుంది. అది ఎప్పుడో తన ఇహమనారం విజృంభించి అతని హృదయాన్ని కల్లోలపరుస్తుంది. ఇలా అనడంలో నీ తప్పేమున్నది? నీలోపుండే అజ్ఞానం అసత్యాన్ని సత్యంగా చూపుతోంది. (కట్టవిప్పి) ఇది ఏమాశ్చర్యం! నీగాయమెక్కడ? నేను కలచూడటంలేదుగదా!

శివ రోగి:- (ఆశ్చర్యంతో) తల్లీ! నీ సత్యం తెలుసుకోలేకపోయాను. నిన్ను తూలనాడాను. నాతప్పు తుమించుతల్లీ! (కాళ్ళపైబడి) మానవకులపాపనీ! నేను ధన్యుడనైనాను, నా సత్యపాపాలు నేటితో నశించాయి. ఇంకటి ప్రత్యక్షజేహను భారతవర్షానికి కలి సమర్పించిన వైశ్వజాతి ధన్యతజెందినది తల్లీ! భారతభండం నిఖలప్రపంచంలో ధృవనక్షత్రంలాగ జాజ్వల్యంగా ప్రకాశించుతుంది, నీకు యావద్భారతవర్షం ఎంతో ఋణపశియున్నదన్నమాట. తల్లీ! నాకీక శైలపు దయచేయించు, నుఖంగా భార్యాపుత్రులతో కాపురం చేసికుంటాను.

వాసవి:- నాయనా! నీవెంత పవిత్రాపం చెందటమొనగూ? నీను తోచినవిధంగా సత్యమేవలికావు. సత్యజేతనా నాధించేవారికి ప్రళయకాలంలోకూడా సౌఖ్యమే కలుగుతుంది. వ్యాధిగ్రస్తుడైన నీమాటలకు నాకు సంతాపంలేదు. కోపమనేది మానవజాతికి లక్షణమేకాదన్నా! నీసభక్షణచేస్తూ రుధిరపానంచేసే జంతువులకది స్వాభావికం. సాత్వికాహారమే స్వీకరిస్తూ బుద్ధి వికాసంకలిగిన మానవజాతికి కోపతాపాలు అజ్ఞాతావిక విష.

యాలు. ఇక నీవు భార్యాపుత్రాదులతో సుఖంగా కాలక్షేపము చేసికొనాయనా ! (చేయెత్తి వీచినుండి)

శక రోగి;- (పాదాలకు వమసు-రించి) అమ్మా ! శైలపుతీసుకుంటూ, పవిత్ర భారతవర్షంలో నీవంటి మహాతల్లులెందరో పుట్టాలని దేవుని ప్రార్థిస్తున్నాను. ఇకశైలపు (రోగిరోతాడు)

వాసవి;- (ప్రక్కకుచూచి) అబ్బాయి ! మీరంతా ఈ రోగుల్ని నోనికి చేర్చండి నాయనా ! (సేవకులలాచేస్తారు)

(భాస్కరాచార్యులు ప్రవేశం)

భాస్క;- అమ్మాయి! వాసవి ! నీ శ్యామబుద్ధి బ్రహ్మనందం కలుగుతోందమ్మా ! నిజంగా నీ జన్మవల్ల వైశ్యకులమేకాదు. సమస్తభారతవర్షం, నిఖిలప్రపంచంకూడా ధన్యత చెందినదంటాను. ఝంఝామారుత ప్రవాహ సమయంలో సంతోభిత సాగర తరంగాలపై ప్రభాతసూర్యకిరణంలాగ స్వర్గసీమ నుండి భూమండలానికి దిరిగిపడిన దివ్యకిరణంలాగ నీవీలోకానికి దిగి వచ్చావమ్మా ! నీ యాశ్రమం, నీ యనాథమానవసేవ, నీ జీవకారుణ్యబుద్ధి, నీ సర్వమానవ సాభ్రాతృత్వభావం, నీ సేవతత్పరత, నీ యాధ్యాత్మిక జీవనతత్వం, నీ విశ్వప్రేమ. ఈనాడు వాడవాడ పల్లె పల్లె వ్యాపించిపోయింది. నీ పరమేశ్వరీ సేవాగృహం నిఖిలభూమండలానికి అమరగానంలాగా, అమృతనర్మంవలె అమంధతీ సక్షత్రవిధంగా శాశ్వత స్వర్గపథవిలాగ ప్రపంచానికి పవిత్ర సౌఖ్యాన్ని ప్రసాదించుతోంది.

ఈ మానవసేవయేయగును ! మాధవసేవయటన్న వాక్యమున్ మానుగసార్థకమ్ముగ నో ! వర్చితివమ్మ ! నిజమ్మువాసవి ! మానిసులందునీవు తలఁమానికవై వెటుగొందుచుండు, నీ దీనజవాసుకంప విను ! తిండిగ నేరికినై సకళ్యమే !

వాసవి;- ఆచార్య! మీయనుగ్రహ విశేషమేలేకపోయిన నేనింత పవిత్ర ప్రశంసకు పాత్రురాలను కాగలిగేదాననా! వాస్తవానికి ఈ పరమేశ్వరీ సేవాగృహానికి మీరేకాదా వాస్తవిక అధ్యక్షులు, గురువుల యనుగ్రహమే శిష్యుల పురోభివృద్ధికి కారణం.

భాస్క;- అది అలా వుండనీ. ఆశ్రమ నిర్వహణలో నీకేదైనా సహాయం వాంఛనీయమైతే అందుకునేను సిద్ధం. ఈ పవిత్ర సంస్థకు ధనసహాయం చేయటానికి మన పట్టణ వైశ్య సంఘమే గాక యావద్భారతవర్షం సిద్ధంగాఉంది.

వాసవి;- ఈ సేవాగృహభారమంతా నా జగదంబయే మోచుకుంటుంది. ఇందుకోసం మీరు పరసహాయాన్ని అపేక్షింప నక్కరలేదు. తరులనాశ్రయించిన విష్ణుమూర్తివంటి పెద్దవాడు వ్యామనమూర్తి కావలసివచ్చిందికాదూ? ఇదే ఆశ్రయం పులోడించే దోషం. ఈ యాశ్రమం స్వయంపోషకంగా ఉండేట్లు సేవోక ప్రణాళిక తయారు చేశాను. (తెరలో) వాసవీ! వాసవీ!

వాసవి;- నాన్నగారూ! ఇవేవచ్చా. ఆచార్య! నమస్కారం ఇక నాకు శేలవు.

భాస్క;- మంచిది నేనుకూడా ఇలేవస్తాను. పురాణ కాలక్షేపానికి మీ నాయనగారు ఎదురుచూస్తూఉంటారు. (ఇద్దరూపోతారు)

(తెరవాలుతుంది)

(వార్త రంగము సమాప్తము)

వాసవీ కన్యక

ఐదవ రంగం

(ప్రవేశ విష్ణువర్ధన మహారాజు విదూషక సహితుడై)

నిరూ:- ఎన్నికెప్పినా పరగృహాల్లోదూరటం, పరభార్యాపహరణం, అనేది తాత్కాలికోత్సాహం పుట్టించినా స్థిరసౌఖ్యం పూర్ణానుస్వారమే.

రాజ:- ఈ దార్పణ్యం నాకేఉండంటావా! ఎందరెందరు మహానుభావీ భావదాస్యానికి సిద్ధపడలేదు.

చీ: యమ వియమామలూని వన . మందుమహాబ్దము లొక్కతీటునన్ విసుల తపోవిధిన్ కెఱవ . నేర్పిన దివ్యమునంద్ర చంద్రులే యమక లతాంగులన్ మరగి . కన్న నుడిన్ వినలేదె నీవు? దో సమయగునేని యట్టిపని . సంయమివద్యు లొనర్తురేనభా!

పరాశర విశ్వామిత్రాదులవంటి ముమాక్షువులు, జ్ఞానధనులు ఏమైనారు? సాక్షాత్తు అదిశంకరునికే ఈగతి తప్పలేకుందా!

విదూ:- ఔలే. ప్రతివాడు తన తపస్సులు నిద్దుకొంటానికి ఇలా కృత్రిమ గాథలు జలచుకుంటు శన బాటలో తిన్నగా పోతూఉంటాడు. నీవు తెలివైనగాకలన్నీ కవీశ్వరుల కల్పనావ్రవంచంలోవేగా తాను వలచింది రంభ, తాను మునిగిందిగంగ.

రాజ:- వాసవి రంభయేకాదోయి మిత్రమా! బ్రహ్మదేవుకీప్పటి దాకా ఇలాటి సృష్టిచేసి ఉండడం నాభావం ఆ తుమ్మెదరెక్కల్లాంటి ముంగురొగు, నునుపై ఏటవాలుగా సాగిపోయిన నాశి కం, దొండపండులాటి ఎఱ్ఱని పెదవులు, అద్దాలవంటిచెక్కిళ్ళూ, కొండకొనలుమరపించే కుచద్వయంచూస్తే కొమ్ములుమొలి

చిన మొగగాడెవడోయి విడవడాని? కామయవస్త్రంధరించి సాత్వికాలంకారంతో మృదుమధురంగా మాటాడుచున్నది అబ్బ! అప్పుతెవ్వరేమేగా? దేహకాంతితోడూ అమాయక భావం బహారానికి పరిమళం అబ్బించును.

విదూ;- నా రాజ్యం రామరాజ్యంచేస్తానంటూ కప్పులుకొట్టటం కాదు. ఇది ప్రభుత్వం మరి. రాజధానిపట్టణంలో కూర్చుండి నాట్యకత్తెలతో తైత్తక్కలాడటం, త్రాగి తండనలాడటం ప్రజల్లో బయలుదేరే అవిసికికి దారులుతీయటం ఎక్కడైనా బంటరి చక్కనిపిల్ల కనబడితే ఎత్తుకుపోవటం, ఇవేనా నీ రామరాజ్య లక్షణాలు. ఇందులో కొన్ని గుణాలు నీలో లేక పోవచ్చులే కంగారుపడకు.

రాజు;- తప్పులు ప్రతిచోటఉంటాయి అవే నాలోకూడాఉన్నాయి. తప్పుచేయనివాడు దేవుడేగా? నేను మనిషిని.

భిదూ;- (నస్యం పీల్చి) తప్పుచేసేమనిషినైతే (దగ్గు) మరి రామ రాజ్యమొంటూ మోతలెత్తటం దేనికంటే! రాజ్యంలో ఉండే కన్యలందరి కన్యాత్వం హరించటమే నీవనా? ఛత్ ఏమీబాగాలేదు మిత్రమా!

రాజు;- నాలో జ్ఞానం ఎంతఉందో అజ్ఞానంకూడా అంతేఉందని తెలిసికో. అస్థిరమైన ప్రపంచగమనం తెలుసు. కామవికారం ఎంత ఉధృతమైనదో, ఎంత హేయమైనదో అదికూడా నాకుతెలుసు అయినా ఇందులో నా తప్పుమార్గం ఏముంది? స్వయంగా వాసవి తండ్రికి నాయభీష్మం ఎరిగించాను. వాసవి పెండ్లికి విముఖత్వంగాఉన్నట్లు ఆమెతండ్రి చెప్పుతాడు. ఎలాగైనా ఆమెకు వివాహంపట్ల ఉత్సాహం కలిగించటమే ఇప్పటి మన కర్తవ్యం ఇందు ఎదుర్కొనే ఏ వైశ్యుడైనా నా నాయభీష్మంలో వధాహుడే.

విమా;- ఏదెన్ని చెప్పినా ఆమె తిరస్కరిమే నీకు శరణ్యం. అది నాకు తెలుసు. కామాంధత్వంవల్ల నీకు బోకం తెలియటం లేదు మిత్రమా! అయినా ఈ కామ వికారచేష్టలకు వాదైక్కడ? ఎంతమాత్రుల్లాగా పోయినకొద్దీ లాగుతూనే ఉంటాయి. నానవి సామాన్యమైతడనుకొన్నావా? ఆమె సాక్షాత్తు అనరవిరక్షేచ్ఛరి.

రాజ;- భగవంతుడీ యందకత్తెలకు రవంత ఉదారబుద్ధికూడా ప్రసాదించిఉంటే ఎంతబాగుండేది? నావంటి విరహజ్వల ఉసురంతా ఆ బ్రహ్మకేనూటాను. నేనేమిచేయను? నా గుండె దడిదడ కొట్టుకొంటోంది. నా దేహ, చెమటతో శావిపోతుంది. నా శ్లోక చలించిపోయింది. నోటమాటపోతుంది (క్షీణస్వరంతో) వాసవి, వాసవి, ఎంత పిచ్చిదానవు? ఎంత అమాయకురాలవు? ఆకిరాతుడు నీ తండ్రి నీకు పెండ్లిచేయడు. నాపై నీకు జేప్రేమంతా నాకు తెలుసు. (బగ్గరగా) నామాటతో నీమాట కలిసి, నా హృదయంతో నీ హృదయం ఏకం చేసి నా మోముతో నీమోము చేర్చి (విదూషకునితో) మిత్రమా అట్టి సమయంలో నీవు మీ ఇద్దరను ఇరుపబంధాలతో బిగించివేద్దా? నాలో తాను, తనలో నేనూ లయమైపోతాం కలిసుకుపోతాం. ఆ ఏమిటి? (మైకంతో) “ఇవిగో దొండ పండులాంటి పెదవులు ఆస్వాదించమంటున్నావా? రా. నా ప్రీయుడా! ఆలింగనం స్వీకరించు మంటున్నావా? ఆ ఆ అయ్యో ఇదేమిటి? నీనొసటిని ఆశంధ్రవంకేమిటి? అయ్యో! ఆ పుట్టెలనూరం ఎందుకు? ఆబో ఆ నోట రక్తం, ఒళ్ళంతా రక్తం, పెద్ద నాలుక పొందింది. చేతిలో మనిషి తలకాయ. అయ్యో! నీ సాత్వికాలంకారం అంతా ఏమయింది? ఆ కత్తి ఏమిటి? నన్ను పరీక్షిస్తావా?

విమా;- రాజా! రాజా! (గట్టిగా) రాజా! రాజా! (రాజు లేచి పారమాస్తాడ) ఒట్లు తెలుస్తోందా! నీ కమ్మచరిత్రానాం వచ్చిందిలే. శాంతించు శాంతించు.

రాజ;- నేనిప్పుడెక్కడున్నాను, నా వాసవి ఎక్కడ?

విమా;- నీరలకాయలో.

రాజ;- నేను వాసవిని తలుచుకుంటూఉంటే ఏదో పెద్ద కయ్యం నా కంటికి కనబడటం మొదలుపెట్టిందోయి. మాంత్రికునితో తగిన చికిత్స పొందాలినుమా!

విమా;- మాంత్రికులు మన పట్టణంలో చాలామంది ఉన్నారులే. మాంత్రికులది మంత్రశక్తి, ఆమెదో దైవశక్తి అంటే దైవ శక్తికి మానవశక్తికి యుద్ధమిస్తుమాట. ఈ ఘోర సంగ్రామంలో తుదివిజయం దైవానికి తప్పదు. నీవెన్ని వేదాలు మంత్రాలు నేయించుకున్నా ఇప్పుడు నీవు చూచింది తథ్యం కాకతప్పదు, కానీ రేపే మాంత్రికుని రావిస్తాను.

రాజ;- అంతేకాదు విశ్రమా! నీవు నా పరితాపమాస్తానే ఉన్నావుగా! ఆమెలో దైవశక్తి ఉన్నమాట వాస్తవమేకావచ్చు. అయితే ఆ దైవశక్తి నన్నుకూడా ఈ విధంగా వశం చేసింది ఇష్టానుసారం తివ్వకుంటోంది, దైవాజ్ఞలేవిదే గడ్డిపోవైనా కదలకుగదా! ఆ దైవం నాకీబుద్ధి ఎందుకు పుట్టిచాచో అం, దుకే నేనూ కృతప్రయత్నాణి ఆపుతాను. రేపుడయం మాంత్రికుని రావించి ఆ దైవశక్తిని అరికట్టే మంత్రశక్తి ప్రభావంతో ఆమెను నాకు చేకూర్చుకుంటాడేమో ఊహిస్తా. జగత్తు దైవానిది, దైవం మాంత్రికునిది. ఆ దైవం ఎలా తప్పించుకుంటుందో చూద్దాం. పెండ్లికాని కన్యను పెండ్లి చేసుకొన

టం లో తప్పేమున్నది. ! వాసవియే నా సర్వస్వం. నా ఇహ
లోకం పరలోకంకూడాను.

విదూ;- కామం కట్టతప్పింది. పిచ్చిఎక్కింది. కర్మానుభవం తప్పదు.
మరి.

రాజ;- ఇక వేటకు పోదాంపద.

విదూ;- పద. ఆడజంతూవున్న వేటాడుదువుగాని. (ఇద్దరూపోతారు)

(తెర పడుతుంది.)

నిరవ రంగం సమాప్తం.

వాసవీ కన్యక

అజయ రంగం

(ప్రవేశం మాంత్రికుడు శిష్యునితో)

శిష్యుఁ:- మీరు మువ్వగట్టి నీళ్ళయింనుకున్నారా గురువా? ఆమెకు దైవబలంఉంది. భర్తబలం ఉంది. మీతో మంత్రబలంఉంది. మానవబలంఉంది. మానవ బలం గెలుస్తుందా? దైవబలం గెలుస్తుందా? ఈ విషయం కాలమే నిర్ణయిస్తుంది.

మాంత్రి:- కాలం ఏమినిర్ణయిస్తుందిరా? కాళం దైవం గెండు మంత్రానికి లొంగవలసిందే. ఈ సృష్టి అంతా దైవాధీనం అయితే దైవం మంత్రాధీనంరా! దైవాన్ని వశం చేసికొట్టాలి! మానవులంతా అఖండకృష్టి చేసారా! వాసవిలోఉండే దైవబలాన్ని వశంచేసుకుంటే వాసవి ఏం చేస్తుందిరా! అదికూడా ఓ మనిషేరా. మంత్రప్రభావంతో సృష్టికి ప్రతిసృష్టి చేస్తానురా. మంత్ర ప్రభావంతో అదిశంకరుణ్ణి కాల్యూషాదవేసికోవటం తృప్తి కాలంలో జరిగిపోతుందిరా. నా ప్రయత్నంఅంతా చూచి శంకరుడే గజగజ వణికిపోతున్నాడు. తెలిసిందామరి. దైవ బలంఉంటే పరాన సౌఖ్యంఉంది. మంత్రబలంఉంటే ఇక్కడనే స్వశరీరంతో స్వర్గసుఖం అనుభవించవచ్చురా. కోరికధనం, కోరికగృహం, కోరికసౌఖ్యం అంతా ఇక్కడనే ఉందిరా.

శిష్యుఁ:- అయితే గురువా! వాసవిలోఉండే దైవత్వాన్ని లాగివేస్తే ఆమె రాజుగారికి వశమవుతుందన్నమాటేనా?

మాంత్రి:- రాజేవదురా! వాసవి ఈ మహామాంత్రికుని సాంఘసాత్తురా ఉన్న దైవబలంకాస్త మంత్రబలంతో లాగివేస్తే అది కుక్కలాగ పెంటపడిరాడే. (చేతితో చిసరి) ఓమ్ ఫట్ స్వహా అదిగో చూడు నాగుబాము.

శిష్యుఁడు:- (ఆశ్చర్యము)

మాంత్రిక:- ఓం. హేమం. హేమ. అదిగో నూడు గామం తగులబడు
తోంది చిలమహాబట్. మాసికో అంతా మాయమైంది.
ఇలా ఎన్ని చేయవచ్చు! వానరి వశవరచుకోటం పరెక్కా.

శిష్యుఁడు:- గురువా! ఈ విద్యలన్నీ నాకు నేర్పటం ఎప్పుడు?

మాంత్రిక:- శుభవేద చేయరా వింధకా! అదిరకాలంతోనే కోరిక
సీదిస్తుంది.

శిష్యుఁడు:- అయితే వానరి రాజుగా... ..

మాంత్రిక:- రాజవరురా. ఇంతటి మహాశక్తులు వశవరచుకున్నది
ఓమావవాధముడికి వాన్యం చేయటానికిరా. మాయోపా
యంతో వానరి మాంత్రికునికి వశమవుతుంది. ఆ సూర్యుడు
సాంతివాక్యంతో వానరి కారాగృహంలోకి చేర్చిస్తాడు.
అటుపై నూడు నీగురు పరిభావం (గడ్డం సవరిస్తాడు) వానరి
అర్థరాత్రి రాజుకు వెలియకుండానే నా పెంట పరుగెత్తుకు
రామా?

(నొకడు ప్రవేశం)

నొకడు:- బాబూ మాకేం కలవు.

మాంత్రిక:- పొందిరా, వానరి పూదోటలో వరమేశ్వరీ ధ్యానంలో
ఉంది. దానికి దేహజ్ఞానంపోయింది. (చేతితోచిసరి) ఓమ్. సంతో
హాబ్. ఇదిగో వానరిలోఉండే దైవం ఎగిరిపోయిందిరా. ఇక
మిరుపాయి ఎక్కుకొచ్చి మీ రాజుకు అప్పగించండిరా.
(నొకడు ఒకవైపు మాంత్రికులు వేరొకవైపునకు పోతారు)

(తెరవాలుతుంది)

(అవ రంగము సమాప్తము)

వాసవీ కవ్యక

విడవరంగము

(ప్రకటన: వసుదనుప్రభుడు విశాఖతో ప్రభాతము చేస్తూ ఉంటాడు.)

కుసుమ:- వాసవికి పద్దెనిమిదేండ్లు నింకిపోయినాయి. ఏమిచెయ్యాలో తెలియదు. ముందుచుయ్యి, వెనుక గొయ్యి అన్నట్లుండి వ్యవహారం అసలు వాసవి పెండ్లియే వద్దంటుంది. వాసవికై రాజును ఎంతప్రేమో, వాసవికి సగశ్వసువిమోద అంతభక్తి. ఒకవేళ వాసవి పెండ్లికి యిష్టపడినా ఆమెకు నగిన వరుడేకాద? నూచి మున్నచానికి విస్మయం ఉండదు. విద్య ఉన్నవానికి సూపము-నదు, రెండూ ఉన్నవానికి తిండిఉండదు అన్నీఉన్నవారిని తెచ్చినా వాసవి ఒప్పుకున్నప్పటి మాటగా! ఎప్పుడూ సగశ్వం భార్య ములో కూర్చుంటుంది. (రిట్టూర్పు) ఇది చాలా చిత్రంగానే ఉండే! (యోచించి)

ఉ|| అన్నము నీరమున్ గొనద! నారతమున్ సగశ్వం పాదముల్ సన్నుతీసేయుచుండును, ద! లంపదు స్వీయ శక్తిక శాఖ్యమేన్ గన్న కుమార్తె యిట్లగుట! గాంధగ శక్తికి చేమి సేయుచున్ బున్నములెల్ల బండి యిట! పులిక కల్గె నటంచు నంచితీన్!

ఏమీ తెలియటలేదు! అయితే ఒక్కసంగతి. వాసవి మాతృగర్భం చేరుకున్నది మొదలు పరమేశ్వరీ అంశతో పుట్టుతున్నదని అనేకస్వప్నాలు వచ్చేవి. ఇంకా అలాంటివి వస్తూనే ఉన్నాయి. అయితే ఎక్కడైతే స్వప్నాలు సత్యాలవుతాయో ఇది ఎవడైనావంటే నన్ను ఒక వెర్రివాడని భావించక మానకాదా? స్వప్నాలకూ ఆమె ప్రవర్తనకూ సంబంధం కనబడుతుంది. పరమేశ్వరియే వాసవియై పుట్టటం చేత పూర్వ సంబంధ

ప్రేమకల్పము చూచుచు వచ్చిందిదేమో. స్వప్నామనుబట్టి
ఈమె చక్కలనుబట్టి ఈమె పరమేశ్వరియే అనేవిషయం స్పష్టం.
అయినా ఇవాళ కొన్ని ప్రశ్నలు వేస్తాను. నా సందేహం
యెక్కువైతే సత్యం చెప్పమంటాను. నిన్న చూచిన “కల”
చెప్పగా విని వక్కున నవ్వింది. “నాన్నగారూ! నేను పరమే
శ్వరినా? అతి యెలాగు?” అంటూ నవ్విందికాదు.

వాసవి:- (చివేసింది) నాన్నగారూ! మీరేమిటి విచారంగా ఉన్నట్లు
న్నాడు?

కుసు:- (తల సవరిస్తూ) అమ్మా! ఇవి దుఃఖాశ్రువులు కావు,
అనందాశ్రువులు తల్లీ! మానవులకు దుఃఖంలో కలిగినట్లే,
ఆత్మధిక అనంద సమయములోకూడా ఆశ్రుబిందువులు ప్రవ
హిస్తాయి.

వాసవి:- నాన్నగారూ! ఈనాడకస్సికంగా యింతటి మరదానందా
నికి కారణం?

కుసు:- వెనుకటి కారణాలన్నీ ఒక్కపెట్టుగా జ్ఞాపకానికి రావటం,
వెంటనే నీవుకూడా సమయానికి చేతుకోవటం యిదంతా ఆక
స్మికానందానికి కారణం కాదంటావా?

వాసవి:- మీరీ పిచ్చి మూచివేయండి నాన్నగారూ! స్వప్నా
లెక్కడానా సత్యాలు అవుతాయా?

కుసు:- పిచ్చిగనీ!

వాసవి:- నీదీ! గతరాత్రి స్వప్నం చెప్పండి. వినటానికి నువ్వుకుతూహ
లంగా ఉంది. (మందహాసం)

కుసు:- పదునరిచిది సంవత్సరాలనుండి నీవు చా స్వప్న ప్రపంచంతో
యెన్నో సంగతులు చెప్పావన్నూ. గతరాత్రి స్వప్నంలో నీవు
స్వస్వకూషంతోనే కనుపించావు.

వాసవి;- తరువాత.

కుసు;- తరువాతనేముంది? నేనలా మాస్తూకుండగానే మహాశక్తి లాగ మారిపోయినావు “నీవు నన్ను సాధారణ స్త్రీగా తలచకు నేను పరమేశ్వరిని. నీ పూర్వజన్మ పుణ్యక్షేత్రమంతట నీకు నేను కూతురుగా జన్మించాను” అని అన్నావు తల్లీ! ఇప్పుడు అడిగితే ఏమీ తెలియవంటావులే ఎలా సోగో, (భాస్కరాచార్యుడు ప్రవేశం)

కుసు;- భాస్కరాచార్యులుచాటి వందనసహస్రాలు.

భాస్క;- (దీవించి) విజయోస్తు (ఆసీనుడై) అమ్మాయి! వాసవి! మొన్ననీవు విశ్వమానవ సాధారణత్వం, విశ్వప్రేమ అనే విషయాలపై చేసిన ప్రసంగం యావద్భూతివిద్యార్థిని ఆకర్షించింది, నిజంగా నీవు చెప్పినట్లు ఒకే ఆశాక్రింద ఉండే వాళ్ళకూ, ఒకేభూమిపై నివసించేవాళ్ళకూ భిన్నరక్తం ఎక్కడ నుండి ఎలావచ్చిందో. ఏమానవుని రక్తంలోనైనా ఆ వంద మహాశక్తులే గాక భిన్నవస్తువుంటుందా? ఒకేదేహం. ఒకేశక్తి ఒకేపరంజ్యోతి. భేదంఎక్కడ?

వాసవి;- భేదంఎక్కడ? ఆ అజ్ఞానంలోనే.

భాస్క;- అమ్మాయి! అజ్ఞానంఅంటే ఏమిటో చెప్పగలవా?

వాసవి;- ఊణభంగురమైన దేహాన్ని ఎక్కడో ఎండిన ఆకులాగా జీర్ణించి రానిపోయే శరీరాన్ని తానని నమ్ముటం అట్టి దేహం అశాశ్వతమని తెలిసియు నిత్యమూ తన కళ్ళమీద జారి పోయే దేహాధారుల్ని శుద్ధబుద్ధితో ఎరికించుకూ తనకుకూడ ఇట్టి దినం ఒక్కటున్నదని గ్రహింపనేరక నిర్లజ్జవీర్యంలో పర హింసలపాటిస్తూ పరసుఖాన్ని పొందుచేసి పుత్రేషుని, దాతేషుని, ధనేషునిలకులొంగి వరుసగా తరలివచ్చే దుఃఖపరంపరలకు గాబరాపడి తన్నివారణ చేయబాలక తహతహలాడి కలతపడి

కన్యకాకరించి విచక్షణాజ్ఞాన-కల్గియు శునకమార్జాల సంతతి
విధంగా నన్నుకుచావటమే అజ్ఞానమని నా యభిప్రాయం.

భాస్కర:- ప్రభూ! ఇంకమీకు సంజేహమక్కరలేదు. మీ కుమారిత
ఆ జగన్మాతయనటానికి సంశయలేదు. దైవజ్ఞుల జ్యోతిష్యం,
నీ స్వప్నవృత్తాంతం, ఈమె ఉత్తమజ్ఞానం, నాయనుభవం
ఇవన్నీ చెప్పకేచెప్పుతున్నాయి. పృథ్వివై ధర్మసంస్థాపన
చేయటానికి ఆమె ఇలా అవతరించింది. నీవు వాసవికోసం
వేరు వరుణ్ణి ఆన్వేషింపనక్కరలేదు. ఆమె ఆ జన్మ బ్రహ్మ
చారిణిగానే ఉంటుంది. జగన్మాతకు వివాహమేమిటి?

గీ! మూడుమూర్తులకును దాన । మూలమగుచు
వెలసివర్తిల్లు జగదంబ । ఇలజనించె
వాసవికన్యకా స్వరూ । పంబునంది
అట్టి పరజేవి! వివా । హంబులేల?

(వాసవి చిరునవ్వు నవ్వుతుంది) ఇకనాకు సంధ్యావందన వేళ
అయింది. నేను పోయివస్తాను.

కుసుమ:- (చిత్తం) (భాస్కర-రాచార్యుడు పోతాడు)

(తెర పడుతుంది.)

ఏడవ రంగం సమాప్తం.

వాసవీ కన్యక

ఎనిమిదవ రంగం

(ఇద్దరు రాజభటులు ప్రవేశిస్తారు)

1వ భ;- పెద్దాళ్లు పెద్దాళ్లుకోటమేగా! ఆళ్ళకుండే నీచబుద్ధులు ఇన్నీ అన్నీ కాదురా. రాజుగాడిదేం పోయేకాలమంట. ఆ పెళ్లికాని పిల్లని ఎత్తుకురమ్మంటాడు. అసలీ పెద్దాళ్ళకి ఎక్కడ చూసివా ఆడోళ్ళ గొడవేనాహే! షగలంతా పెద్దమడిసి మన కొంపల్లో తీర్పు చెప్పటానికి బుట్టలేని దొరలుకాదూ! మనలో మాటాడుతుంటారు మధ్యమధ్య ఇంటిదానొంక చూస్తుంటారు ఆళ్ళుమానేడి మనం చూట్టంలేదనుకుంటారు. బుర్రుంటేగా ఆళ్ళకి?

2వ భ;- ఒరే పెద్దదొరలకే ఈ గొడవలున్నాయిరా. దరిదుల కొంపలు తీయటం పట్నాలకుచేరి తగలెయ్యటం, మనకు బుర్ర లేదని ఆళ్ళనుకుంటారు. మనకెంత తలతిప్పందో ఆళ్ళకు బుర్రుంటేగా!

3వ భ;- మనరాజు కన్యకను ఎత్తుకుపోవటానికి చూస్తున్నాడని ఊరంతా గప్పుమంటిరా బాబూ. రాజుకేం మేఘాల్లో తిరుగు తాడు. ఈ అప్రతిష్టకు తలకాయెత్తుకుతిరిగేది ఎలాగురాబాబూ, నీముండనాకరితగలెయ్య. గుడ్డిగవ్వకు కొరకానివాళ్ళకు చెప్పటం మొయ్యిలేక చస్తున్నాం. వాసవీ అమ్మవారినే రాజు ఎత్తుకు పోతే ఇంకా ఆతల్లి చెప్పుకునేదెవరికిరా? రాజే రాజీ అయి పోయాడు ఈ కాలంలో. సిగ్గు శరం ఉన్నమనిపైతే ఇలాటి తప్పుడుపనులు చేస్తాడా!

2వ భ;- చువ్వు ఇట్లాంటావు? ప్రజలంతానీ దేవుడులాగ కొలుస్తున్నానని రాజుంటాడు. ఈ గొప్పశృంగారం అంతే. అప్పుడేనే తప్పకుండా పనులన్నీ ప్రజలు తెలుసుకోలేదని, అప్పుడు అసలు బుద్ధిలేదని, అప్పుడే తెలివిగల మునగాళ్ళని. ఈశ్వరం అమాయకులని గొడ్డలని, మళ్ళీ మెచ్చుచున్నది, ఏంటేమిటో అనుకుంటుంటారు. పోనీ ఈ నాకరకై నా బుద్ధిఉందా? ఈశ్వరం ఎదవ నాకరికోసం అల్లమాటలే అడతారు.

1వ భ;- అంతా ఎందుకు మనం అడిగి అడిగింటా?

2వ భ;- తప్పకుండా మరి?

1వ భ;- అదే మరోమొదటి బుద్ధిరక్తు-వలనం. ఒక్కటి విమర్శించటానికి తయారు. ఇన్నికలున్నా చెప్పుతూ మనం వాననీ అమ్మకారిని ఎత్తుకొచ్చి ఆయనకు కట్టి పెట్టటానికి సిద్ధం. మనవృజి అలా బుద్ధివుంటే కాదంటూ రాజుకు బుద్ధివుండటానికి? మొన్న ఓయద్ధంలోంచి పారిపోయినవచ్చిన శూరుడు కోస్తున్నాడులే అడు కాళ్ళేరు యద్ధానికి ఎళ్లాడంట, అఖండయుద్ధం చేసాడంట యద్ధమంతా అయిపోయిన తరువాత ఇంటికొచ్చాడంట అమ్మయ్య తలబరువు తీరిపోయింది అనుకుంటూ తల తడుముకున్నాడంట ఆచార్యుని! అక్కడ తలకాయ లేదంట ఒకటో! యద్ధంలో ఎగిరిపోయిందేమోలే అనుకున్నాడంట

2వ భ;- అయితే అడు తలకాయలేకుండా నే యద్ధం చేసివుంటాడేమో?

1వ భ;- ఉంటాడేమో ఏమిటి? తలకాయలేని యద్ధమే చేసి ఉంటాడు అందుకేగా పారిపోయి కొంపలో నక్కటం. వాడు చెప్పింది కూడా కొంత నిజమే. తలకాయ ఉన్నవాడు యద్ధానికి పోతాడా మరి?

2వ భ;- అలా అయితే ఈ భూమిమీద యద్ధాలు చేసే నాశ్వరదరికి తలకాయ లేదన్నమాట?

1వ భ;- ముమ్మాటికి

2వ భ;- అయితే మనసంగతి? మనంకూడా యుద్ధ భటులమేగా?

1వ భ;- ఇప్పుడు మనం జగదానికిపోతే మనకీ తలకాయలేన్నమాట. మనం పొట్టకూటికోసం తలకాయలు కోయమంటే కోస్తాం. మళ్ళీ జోడించమంటే జోడిస్తాం. మనదేంపోయింది. మనకాలి పట్టులు ముట్టితేసరి. మనమే యుద్ధానికి మన్న పోతులాగా కాదువ్యతృన్నామా తలకాయ లేకపోవటానికి? తలకాయ లేనివాళ్ళంతా కొట్లాడుతుంటే తలకాయన్నవాళ్ళు విచారం చూస్తుంటారు.

2వ భ;- అయితే ఇప్పుడు మనమేం చెయ్యాలోంటావు?

1వ భ;- మనం తప్పకుండా రాజుగారి ఆజ్ఞ తీరేమొద్దాం.

పోదాంపద—(ఇద్దరూ పోతారు)

—o—

(తెరలేచును)

నానవి;- (తోటలో నాడుతూ కూర్చుంటుంది. కౌముద మైదునవు)

(ఇద్దరు రాజభటులు ప్రవేశం)

1వ భ;- తపస్సుచేసే కాలంలో ఎత్తుకొస్తే మహావీరమాదం సంభవిస్తుందని మన మహారాజగారేగా చెప్పారు? అందుకే ఈ తల్లిని చిద్రుండులేపి ఎత్తుకుపోవటం మంచిది.

2వ భ;- నీ తలకాయల్లే ఉండి తీర్మానం. నేను తేలుచి చంపకూడదు నువ్వు చంపు అన్నట్లుంది. సమాధిలోంచి లేపితేమాత్రం ప్రమాదంకాదూ! ఉండేదేమో ఉండనే ఉంటుంది. సరే కాని నీ ఇష్టప్రకారమే చేతాము. పొట్టకూటికి చేరిన నాకర్లకి తలకాయ యుడదని అధికారులు తలుస్తారు.

1వ భ:- ఈగంట నువ్వు వాయిండు. ఈ డబ్బా నేను కొట్టుతాను.

2వ భ:- కేశవ బాట్లకోసం ఇంటింత నీచకార్యాలు చేయాలనిహస్తాంధి.

3వ భ:- ఏమిటా ఎవడు ఎలాచేస్తే మనకెందుకు? నువ్వు ఇంద్రుడు
 శంకుకు అంటూ నాలుగు వెదవకలుర్లు చెప్పేదీను మనపని
 మనం చూసుకునేదీను, కాకపోతే ఏమిటోయ్! ధర్మంలో
 మనకి పనేమిటి? అసలు ధర్మం ఎవడిలో ఉంది? ప్రతివాడికీ
 దచ్చేకావాలి. డబ్బుకోసం ఎంతగడ్డితిన్నా అదో ఘనకార్యం
 ఏదిలో? నువ్వు చిరునవ్వుకాక వేసికెళ్ళితే నీ మొగం చూసే
 వాడెవడ్రా! ఎత్తుకొచ్చేవా చెల్లగంతలేసికో. నీకెంతమర్నాద
 ఉంటుందో చూసికో! అసలీ ప్రపంచానికి నీతినియమం ఉం
 దంటావా? నువ్వు దొంగతనంచెయ్యి, కొంపలుతియ్యి,
 చాత్యలు చెయ్యి, ఏలాగైనా నాలుగురాళ్ళు పొగట్టడం
 కావాలి. అప్పుడు నువ్వు ఓవోభువు. అప్పుడు నువ్వు ఏం
 చేసినా చలామణి అవుతుంది. ఏం కాదంటావా? మనకి దగా
 కోరుతనం చేతకాదు. చెయ్యనూలేము. అటువంటి అప్పుడు
 అధికారులు ఏడిచెయ్యమన్నా చెయ్యాలి. చెప్పలు మొయ్య
 మంటే? మొయ్యాలి. తప్పకుండామరి? కన్యల్ని ఎత్తుకు
 రమ్మంట ఎత్తికెళ్ళాలి! ఏంచేస్తావుమరి? పిట్టచూచి పీట కళ్ళు
 చూచి కాటుకపెట్టటం చేతకానప్పుడు? ప్రిజలకి మాన ప్రభు
 వ్రకీ కావలసింది అవిసితేగా? అసలు మన విష్ణువర్ధనమహారాజు
 మహానుభావుడే ఆయనచుట్టూ చేరిన యాకంతా కక్కుర్తి
 బావతు. అసలు మనప్రభువుకి ఈ పిదపబుద్ధులన్నీ నేర్పించి
 ఈ పెద్దమనుష్యులే!

4వ భ:- అయితే ఇప్పుడు మనం ఏంచెయ్యాలంటావు?

5వ భ:- మనం రాజాజ్ఞ నెరవేరుద్దాం.

2వ భాగము:- సరే నీ ఇష్టమేకావాలి! నేనొకప్పుడు గంటలు వాయిస్తాను.
నువ్వు చెంబోవైపున (దశామూర్తి) ఉడబ్బా మోలించు.

(ఇద్దరు అలాచేస్తారు. వాసవి మేలుకొంటుంది. వెంటనే ఇరువురి పార్టీ
కెళ్ళి రథంలోకి వెళ్ళిపోతారు)

వాసవి:- శంకరా! హేమశుభ్ర! (ప్రార్థన చేస్తుంది)

రథ రంగం మూర్తం.

విశ్రాంతి.

వాసవీ కన్యక

తొమ్మిదవ రంగం

(వాసవి బంటరిగా ఉంటుంది.) స్థానం. రాజశిబిరం.

వాసవి:- నగరేశ్వరా! నిన్ను నన్ని నీకై యాత్మసమర్పణ చేసికున్న నీచరణదాసికి ఇన్ని ఇక్కట్లా? చిన్ననాటినుంచి నీస్మగణతప్ప అన్నమెరుగని దీచురాలిని. నిన్నే భక్తగా గ్రహించి నరాధముల్ని కన్నెత్తడైన చూడని విద్వంసీ (మృఖంతో) నాథా ఇంకెన్ని కష్టాలు తెచ్చిపెట్టినా వాసవి నిన్ను వదలి జీవిస్తుందా ఈదిక్కుమాలిన హృదయం నీవుగ్రహించలేక పోతున్నావా? (హోరున ఏడుస్తూ) ఈరాజు కఠినాత్ముడు. యెంత భయంకర శిక్షలు విధిస్తాడోగదా? ఆయ్యో! ఆచార్య! మీరుమాత్రం ఇక్కడికిలా రాగలుగుతారు? బహ్మజ్ఞాన సంపన్నులు (బిగ్గరగా) మీకరి శాపాగ్నిలో ఈనీచుణ్ణి దగ్ధంచేయలేక పోతున్నారు. (బిగ్గరగా ఏడుస్తూ) నాన్నా! నాన్నా! ఇకనిన్ను చూడలేనా? యెంత గారాబంగా పెంచుకున్నావు, నాదైన భక్తిని యెంత మెచ్చుకున్నావు? యెంతరికీ చెప్పుకున్నావు? (యోచించి) ఇంత భక్తితో సేవించినా ఆ దేవుడు.... ఏడి. (ఏడుస్తుంది) (రాజు వ్రోవేకే)

రాజు:- దేవీ! ఇటువూడు! ఈ శవరూపనం, ఈషాండరస్యం, ఈబిగుతనం, ఇవన్నీ ఏదో ఒకనాడు యెండిన ఆకులాగా రాలిపోయే వన్నునూటే, ఏమిలాభం? ఇలా శుష్కపవాపాలతో దేహం కృశించి చేయటం, నగరేశ్వరుడు, నగరేశ్వరుడంటూ నోరు కాయకాసేట్టు మొరగటం, ఇదంతా యెంచుకంటాను? సిరిరామోకా లొడ్డినట్లుగా రాణ్ణుపేంద్రీ పురపాలకుడంతవాడు

నీ కోరికలూ చూపుతూ పరితపిస్తూ తనాతనా లాజిపోతుంటే
యెందుకీ మెట్టవేదాంతం ఆ బిగి స్థవ్యయంచూడు కొంచె
తనంగా వన్ను యెలా వెక్కిరిస్తాంనో, బొంబపండులాంటి
అలేత పెదవులు నావంటి రసికులకోసం యెదురుపొస్తామే
యెందుకలా బండమంత్రాలు వాటితో చదివించుతావు. నీ
హృదయం, నాహృదయం, ఏకమైపోతే మచ్చుక రాజ్యంలో
నూతన విప్లవం చెలరేగినట్లైతేమా! మనం జీవయలం ఏకమై
నవయుగ నిర్మాణం తేజ్జాము. (చేతులు నానుచూ) ఇప్పు
బలాత్కరించి బంధించి నేను సుఖపాపిని అభిలషించను.
ఏమంటావ్! నారామదిలుక!

వాసవి:- కామాంధత్వంలో నీవు స్వంతు మరణావు. మరణానికి సమీ
పంలో పడ్డావు. బలిపశువు పచ్చగడ్డి కోరినట్లు త్వరలో
మృత్యు ముఖంలో ప్రవేశింపబోయే నీవు కష్టాలకోసం ఎంత
పిస్తున్నావు. ఈచెరసాలేకాదు వన్ను సముదాగిపోక బిసినా,
తాచు పాములతో కరిపించినా, నాహృదయాన్ని నగలేశ్వ
రునినుండి మరలించటం నీతరమా? అకాశ్వత దేహసాధ్యం
కోసం కాశ్వత బ్రహ్మసంక పడచి నీవంటి మూర్ఖుడు విసర్జి
స్తాడు. కామధేయవును విడచి మేకను పిలికెట్లు, గంగ ఒడ్డున
నుయ్యి తీర్చించే మందమతి విధంగా నీవంటి పాములంతా
హేయమైన, స్వర్గ విస్మృతమైన, స్త్రీ పాదధూరితలపై
నుంచుకొని ఆమెపాదాలను మైమరపులో భజిస్తావు. నీవంటి
శ్వేచ్ఛా చిహ్నానికి ఎన్నిచెప్పినా జ్ఞానం కలగటం దుష్టరం.
కోరికి నగలుపెట్టినా, గాడిదకు పన్నీకు పూసినా, మూఝునికి
జ్ఞానోపదేశం చేసినా ప్రయోజనం పూర్ణాచు పూర్వం.

రాజు:- రాణీ! యజ్ఞ యాగాది క్రితువులచేసే వారంతా దేవి?
రంభా సంభోగంకోసమేగా? వాటికి నీమూలం జ్ఞానంకాదా
లేదంటావు. ఈ సృష్టిలో సంభోగ సాఖ్యాన్ని అనేకమంది

దీని నాకుమాపు? కాదు! తెలియక కన్ను తెరచావు అంతే కాదా? కాదు! తెలిస్తే కోరికలుంటాయా రాణీ! ఆదుర్దా క్కుడ పోయా.... నీకు కమ్మని యావనా, తియ్యని సొం ద్దనం. ఇవన్నీ ఇచ్చి వాసనలేని పుష్పంలాగా తయారు చేశాడు! నీపాటి స్థానం నాకు లేదంటావా? నాకూ సర్వం తెలుసు ఏం చేస్తాను? కామోపహాతజేవుణ్ణి, దీనుణ్ణి, దరిద్రుణ్ణి “అన్నాభారణం నా క్రిత్యమేనా శరణం మమః (యోచించి) ఆ! తెలిసింది. నీకు కానుకలేకపోవటంకాదు. బెట్టు! బెట్టు చేస్తున్నావులే అబ్బ! అడవి ఏల స్యాధావికంగా నటిస్తుంది! తాను పంపుకున్నది కోరుటే లేనట్లు నటిస్తుంది. ఆ అవసర మైతే విగ్రహిస్తుందికూడా. పురుషుడు పిచ్చివాడు. ఆ ఇది ఏమిటి? ఏమీ మారుమాటాడవు (రోషంతో) వాసన! ఇది నీ ప్రేమపరీక్ష కాకపోతే ఫలితానికీ సిద్ధపడు.

వాసవి:- మానవుడు ఆత్మనాశనం చేసికోవటానికి శాశ్వత సౌఖ్యాన్ని మంటకలుపుకోవటానికి మన్మథోపాసనయేచాలి. నేను కాదుం వుండొచ్చు. ఎండమావుల్లాగ మానవుణ్ణి వశం చేసుకొని ఇష్టం వచ్చినట్లు తాండవం చేయించే కాదు, మానవునికి శాశ్వత సుఖం ఇవ్వడం నా యాత్నవిశ్వాసం. దీనిని చలించజేయటం హిమాలయం పెరిలించటంవంటి పని. అప్పటికిని నాభావం నేను మార్చుకోను. నాజీవితం నగరేశ్వరునికి వినాదో అనిత మైపోయింది. నిర్భలమైన గంగాతరంగాల్లో ఊగులాడే రాజ హంసి, పండుల పల్వోదకంలో పగిలేకొస్తుందా? నీవు మర్మా దగా నన్నువదలు. నాయాశీర్వాదం గ్రహించు.

రాజ:- ఒకవేళ నీ నగరేశ్వరుడు నీకు దర్శనమిచ్చినా నాకు కఠిన దరిమిదు, వల్లకాదులో వాసం, పుట్టలహారం, ఒంటినిండా తాగినామాములు (భయంతో) అబ్బ! నాభాయని ముద్దాడ

బోతే బుస్సుమని పడగవిప్పిన తాళము. ఏ సీదాంపత్తం దగ్ధమైనట్లే ఉంది.

వాసవి:- సగలేశ్వరుడు దరిమిదైనా సకలైశ్వర్యాలకు అతిదేశ్యుడు. తాను దారిద్ర్యమునుభవించినా, పదులకు ఐశ్వర్యం పోషించి మహితాత్ముడు.

రాజు:- ఏదీ? ఆ సగలేశ్వరుడు నిన్ను రక్షిస్తాడంటావా? (క్రోధంతో) నీవిప్పుటిదాకా విష్ణువర్ధనమహారాజు శృంగార తత్వాన్ని చవి చూచావు. ఇక వానిభయంకర శౌర్యతత్వాన్ని ఎదుర్కొన •టానికి సిద్ధపడు.

వాసవి:- నన్ను వాతండ్రిదగ్గరకు చేర్చురాజా!

రాజు:- నన్ను పేరీయించు నారాణీ!

వాసవి:- నిన్ను పేరీమిస్తున్నానురాజా!

రాజు:- అయితే నారాణీ! నీవు సగర్వంగా నా యెడమ తొడపై కూర్చుండు చిలుకా!

వాసవి:- నా వ్రేళ్ళకు ముందు సమాధానం చెప్పురాజా!

రాజు:- ఏమిది? త్వరగా తెలుపుము వాసవి!

వాసవి:- నీతల్లిని కన్నదెవరు?

రాజు:- ఆమెతల్లి.

వాసవి:- ఆతల్లిని కన్నది?

రాజు:- ఆపైతల్లి

వాసవి:- ఆ పైతల్లిని కన్నది?

రాజు:- ఆ పైతల్లి.

వాసవి:- ఇలా పోగాపోగా యెడటితల్లిని గన్న చివరి తల్లి ఏది?

రాజు:- పిచ్చిపిల్లా! ఆ కలనాకార, పక్వతీ, ముదటితల్లిని కన్నది
కమా నా చిలుకల కొలికి?

వాసవి:- అయితే మనమంతా ఆతల్లి బిడ్డలమన్నమాటేనా?

రాజు:- అవును, ఆమె తల్లి. మనమంతా బిడ్డలమూనూ.

వాసవి:- అయితే యిప్పుడు చేతుకూడా ఆ తల్లి బిడ్డనేగా?

రాజు:- అవును,

వాసవి:- అయితే మనం యిద్దరం ఒకతల్లికే పుట్టామన్న మాటేగా?

రాజు:- ఒక్కతల్లికి పుట్టినా కాలక్రమంతేర భిన్నరీతి మన జన్మలను
కారణమయింది,

వాసవి:- భిన్నరీతికి మూలతత్వం ఒక్కటా రెండా?

రాజు:- ఇక నా కళ్ళమైంది. నీవు నన్ను పోషించిగా ప్రేమిస్తున్నావన్న
మాట. (క్రోధంతో) నాకు రెండమాటలలోఒచ్చి? నీవునన్ను
విషయ సౌఖ్యమిస్తూ ప్రేమిస్తావా లేదా? ఈ మెట్టజేడాం
తాలు నీకంటే నాకే ఎక్కువ తెలుసు.

వాసవి:- తెలిసే యిదంతా చేస్తున్నావా,

రాజు:- తెలిసినవాడు ధైర్యంగా చేస్తాడు, తెలియనివాడు భయంతో
చేస్తాడు. ఫలితం రెంటికీ సమానమే. ఇక నీ యింద్రజాల
విద్యలు నాముందు వనిచేస్తాయా? నీవు రాజద్రోహం చేసిన
పాపివి. భూమికి భర్తయైనవాడు, అందున్న స్త్రీలకుగూడా
భర్తకాగలడుగదా? అందుకు భిన్నంగా వర్తించిన కులటపు.
భూవతిని ప్రేమించక పితాచవతిని ప్రేమించిన అపరాధంక్రింద
యిప్పుడే కఠినశిక్షకు పాత్రురాలవుకాగలవు. (ఎక్కకుచూచి)
ఎవడురా? (సేదకులు ప్రవేశం)

(నేవకునితో) తలారుల పిలిపించి తమ్ముల మీ
రాజద్రోహికి రెండుకన్నులు పెకలించమని నా యజ్ఞగా
మంత్రికి చెప్పి, మొత్తం అర్థఘడియలో ఈవని పూర్తికావాలి.
అంతవరకు నే నిక్కడనే ఉంటాను. (వాసవితో) నీ చక్కం
బలిస్తే పాపం ఉండాలి బిశాచీ! నన్ను మోసగించటం? నేను
నిన్ను ప్రేమించానుగాని దూషించలేదే! ప్రేమించటం కూడా
ఒక అపరాధమని నీ సగరేశ్వరుడు చెప్పాడా?

వాసవి:- (దీనత్వంతో) రాజా! వన్నంధురాలను చేస్తావా?

రాజ:- అంతవ్వమేకాదు. చూడు. యిప్పుడే కొరడాలతో నీ చక్కం
బలిపిస్తాను, (ఇద్దరు నౌకరులు పోవేసేతురు)

రాజ:- ఈ తుచ్చురాలిని కొరడాలతో చావమోడి అనంతరం నా నకు
యినవసూదులు ఎత్తిగాకాల్సి ఈమె కోమల కండ్లలో గుచ్చి
వేయండి.

నాక:- చిత్తం ప్రభూ!

రాజ:- ఒక్కఘడియలో పనిపూర్తిచేసి ఆమెను నావద్దకు తీసుకురండి.
(రాజు వెళ్ళిపోతాడు)

1 వ నాక:- (రెండవవాసవితో) సూదులు కాలినాయంట్లా ఎక్కయ్యా

2 వ నాక - అవిజ్యోతుల్లాగ ఎప్పుడో ఎక్రవడ్డాయనా.

1 వ నాక:-అమ్మో! మా శిష్యముంది. ఆ వక్కగదిలోకెళ్ళి కూర్చో
మాపని పూర్తిచేసుకుంటాము.

2 వ నాక:- ఇందుకే రాజేలుతున్నాడా? ముండేలుతోందా అంటారు?

1 వ నాక:- ముండేలుతోందనిచెప్ప వాళ్ళకి.

2 వ నాక:- ఒరే అన్నయ్యా మనం కొంచెం నమ్మడిగా కొట్టగూడ
దంట్రా అమ్మోరిని.

1 వ నాకల్ల:- ఏమంటా? అధికమాన తద్దినంలాగా ఆ మోరగా రిక్కడికి వచ్చి కూర్చుంటామరా. (వాసవి ముఖముతో ప్రార్థనానంతరం పొంగిపోయి వెళ్లుతుంది. వెంటనే వైపునుంచి రాజు ప్రవేశించి నిండుసార్లు కూర్చుంటాడు)

(నాకల్ల కొరడా పోహారాలు ఆరంభిస్తారు.)

వాసవి:- అబ్బ! (వెళ్లు) జగద్గుంధా! నీరిలో ప్రవేశించు. (వెళ్లు) అబ్బ నాయనా! అయ్యో! ఈ బాధకు తట్టుకోలేదు. (మళ్ళీ వెళ్లు) సగలేళ్ళా! పోనవతి! (బిగ్గరగా) పసుపతి! త్వరగా తీసుకు పో! అయ్యో! ఏమి బాధ. నాయనలారా! బాబులారా! మీరైనా కనికరించండి. అయ్యో! (మళ్ళీ వెళ్లు) మీకు జాలిలేదా? పసుపతి... ఎంత నిద్రయుడవు? భక్తురాలు దీనురాలు. (నాకల్లలో) బాబూ మీరాజువల్లకు నన్ను తీసుక పోండి. నేనీ బాధను సహించలేకు ఆ తండ్రిని కరుణభిక్ష కోరు కుంటాను అయ్యో నాదేహం మండిపోతున్నది. అయ్యో నన్ను రక్షించేవారులేరా? (నాకల్లు ఎత్తితెచ్చి రాజుముందు పడవేస్తారు.) (వాసవి స్పృహతప్పి ఉంటుంది)

రాజు:- పిల్లా నీ ఇంద్రిజాల విద్యలన్నీ ఏమంటకలిశాయి? ఏదీ సగ లేళ్ళకుమా! సగలేళ్ళకుమానా? (వాసవి కన్నులు విప్పకుండా, ఊహస్వరం)

వాసవి:- రాజా! నీవు నన్ను ఎంతపోమిస్తున్నావో అంతకు వేయి రెండు అధికంగా నీళ్లు పోమిస్తున్నావు. దేహాన్ని అంటికిన్న దోషాచేత జీవుడు బాధ సహించలేకపోతున్నాడు. నీన్న నా తండ్రికంటే మించి ప్రేమిస్తున్నాను. నన్ను స్వేచ్ఛగో వదలు. ఎందుకు విప్లవంచేస్తావు? అస్థిమైన దేహసాఖ్యంకోసం?

రాజు:- (నాకల్లతో) ఇంకా దయ్యమే వలుకుతోంది. వాసవి

మాటలు కావీవి. తీసుకుపోండి చిట్టచుట్టకాదుకున్న మానెతో
దీని గాయాలు కడిగినెయ్యండి వానితో ఈ మానెప్పుక విశా
చు వదలిపోతుంది. 'కేజాసే నాపిల్ల'

వాసవి:- (అతి ఉచ్చస్వరంతో పొద్దుల చేస్తుంది. అహదేహం వాణి
పోతుంది. కన్నులవెంట అశ్రుప్రవాహం ప్రవహించుచుంది.)
నా సౌందర్యం దగ్ధమయింది. అయ్యున్నట్లు! నానా! నీవును
గుప్తా! నీకూతురుబాధలు నీకు తెలియవుగదా! అయ్యో! ఈ
వాసవి ఇక్కడే పోయింది! నీవెంత బాధపడుతావోగదా!
బ్రహ్మదేవుడా! సృష్టిలో సౌందర్యం దేరికమ్ము! అట్లవా
రంతా ఇలా బాధలుపడి చావటానికేనా? నాని వేయిజన్మల
కైనా కురూపిగానే జన్మించాలి. అన్నజన్మకు సౌందర్యంవద్దు.
మానవతులారా! మీరు మానవతులుగా జన్మించవలె! సౌం
దర్యం నాంభ వర్ణించండి. రెల్లులారా! నా సౌందర్యం నా స్రవ
యానికి కారణమయింది నీతామహదేవి, దమయంతి మొద
లైన మానవతీవృత్తులు సౌందర్యానికి లలి అయిపోయినా
రమ్మా! నాకు సౌందర్యంవద్దు, వద్దు. నాకీహితీ సౌందర్యం
వద్దు వద్దు వైశ్యభాతికి సౌందర్యం వద్దు

రాజ:- (సేవకులతో) ఈ నారీశిశువాన్ని లోనికి ఈడ్చుకుపోండి.
ఉగ్రతైలంతో దేహంకడిగి నాసన్నిధికి తెండి. దీని (ప్రేర
చేస్తాడు. భటులు ఈడ్చుకుపోతారు.)

వాసవి:- (నౌకరులతో) విలవండి దేవతాపొట్టకోసం ఉచ్చసీచాలు
వర్జించి. హేయాతిహేయమైన పాపానికి ఒకపొట్టుకొనే కార
వాది కరకాధికారులుమీరు. నన్ను మీకు స్మృతించనక్కర
లేదు. మీ రాజాజ్ఞ తిన్నగా పాలించండి. నాకు భయంలేదు.
కరుణమాలి మానవతీ మానవవరులైన ఈలాటి అధమరజ
లుండి ఏమి? మండిమి

జ్ఞానానందబాబానికి సేవచేసి, బాబుక వేసపు మోస వాక్కులచే
 విడిచుకగా నమాయుచు; కింకి వ్యభిచారి వీరమెక్కి, యి
 బ్బంగిరి, మోరహిందలకొ! వ్రచనచేతువ! భారతీయ పు
 స్తకాలక బాధ్యునియను. వాక్కుబోవునె స్వాధ్యాయమా!

సర్వమైన వహిజీవితాలను, స్వేచ్ఛా సౌభ్యాలను స్వలాభా
యత్నచిత్తంతో వర్తింపజేసి (వేలుచూపి) ఇలాంటి ఉన్నాడనుక
జాతి వ్యవస్థను సృష్టించి గదా! అతిసేవ జడస్వరూపమై, వింద్యాటి
వింద్యమై, పాపభూయిష్టమై, ముగభంగురిమైన ఈ... శత్రు
దేశాంకోపం చేతు దుఃఖంపను. నన్ను కత్తులతో పోడిచి శం
పించినా, పంపములతో కోయించినా, ప్రళయాగ్నులతో
భస్మభూతముచేసినా, కొండలయండి వారలించినా. భయం
కర సర్పాలతో కుప్పించినా, కగళేశ్వర చరణనాన్ని పద్యం
నుండి నాచిత్రం చేరించకనేనాడు పుట్టలేదు. పుట్టడు. నా
నుండి భిక్షమై పడేవానికి మీరు కలిగించే బాధలు నన్ను చేతు
కొనటం పాముపొంగికి సత్యమేకావచ్చును. కాని పండిత
లోకం దాని యదార్థతత్వం వెల్లడిచేయక మానుతుందా,
ఇదే! నేను మీవెంట వస్తున్నాను. మీ ఇష్టానుసారం ఈజడ
దేశాన్ని బాధించండి. (నాకరులవెంట పోతుండి. రాజు
నిర్విణ్ణుడౌతాడు.)

రాజ:- (అశ్చక్కుంతో) ఇది ఏమిటితో! పీరికథ వర్ణనచరిత్రను
 జ్ఞప్తికి తెస్తున్నది. ఈమె దానవియా? మానవియా? (యో-
 చించి) సరేకానీ... చూతాం దానవీ, మానవీ గాక జీవతయే
 అయివుండిన మనీమంచిది. అలా దేవత్యం నానుండియేగదా
 జగద్విఖ్యాతం కాగలుగుతుంది. ఈమె చరిత్రతో బాటు నా
 చరిత్రకూడ వడస్తూనే ఉంటుందిగదా, ఈనాడేకాదు. ఏ
 నాడైనా, ఏచరిత్రయందైనా, ఏ నాటకమందైనా వాసనిలేనిదే
 విష్ణువర్ధనుడులేడు. అతడు లేనిదే వాసనిలేదు. చూస్తాను.

కన్నులు పీకివేళకాలంలోనైనా ఆమెబుద్ధి చలించకపోతుందా? ఎట్లునా నాకేమిభయం? తోబడినదా, ఉపయోగమవుతుంది. తోబడదా, సత్వాన్ని వెలువరించినపుణ్యం నాకు లభించదా? (యోచించి) శైబాన్... అదర్శ భారతవీరవారి. భావియుగం లో నా పాత్రధరించినవాడుకూడా తరిస్తాడు. సత్వాన్ని సకొవి దాని ఉజ్వల ప్రభావాన్ని అద్వితీయ వికంకుళత్వాన్ని లోకానికి వెల్లడిచేస్తామనదూ! (తెరలో ధ్వని హేవతువే!)

రాజు:- ఏమాశ్చర్యం! ఈసారి ఇంతటి దీప్తిభావ, అత్యుగ్ర శైల పాత్ర భయంకూడా వర్జించింది. ఆహా ఏమి గొప్పతనం! ఇట్టి అదర్శవారి భార్యగా లభించినవాని పుణ్యం, తెప్పగనమా! సామదాన భేద దండోపాయాలు పూర్తిఅయినాయిగదా! ఇంక ఈమె తోబడుతుందా? మనుష్యుడనై పుట్టి కన్నులూడ పెరకటం సామాన్య విషయమా! కామోపహత జీవుణ్ణి దేవి శైవా సిద్ధమేగదా! (నాకములు శవప్రాయమైన వాసవిని తెచ్చి వకుండబెట్టుతారు. వాసవి మొద్ద కూర్చుని రాజు యోచన చేస్తాడు) వాసవి! (పిలుచును) (వాసవి మృగ్ధగా కన్నులు తెరచును) వాసవి! నాకారణంగా ఎన్ని గాధలు పడు తున్నావు, (దుఃఖంతో) నిన్ను, నిరవరాధిని దొంగతనంగా వట్టితెచ్చి పవరానిహింసలు పెట్టారు. విశ్వయంగా నీ సౌందర్యం సన్నోక నీచుడిగా తయారుచేసింది. మానవతీ మానభంగ దోషం కన్ను వదలుతుందా? అచంద్రాక్షం అఖండ కీర్తిని తెచ్చుకున్నావు. అత్యుజ్వలమైన ఈ నీలాకాశంలో మహాత్తర నక్షత్ర జ్యోతిరై శాశ్వతంగా నావంటి పాపాత్ముల పరికించుతూ ఉంటావు. నీ నగరేశ్వరత్వాన్ని నాలో నిద్రి నన్నే శివునిగా భావించి నీ గాఢాలింగనసౌఖ్యం నాకు కలుగజేస్తే ఇందులో తప్పవున్నదా? ఎంతపిచ్చిదానవు. ఎంత

అమాయక స్వాంతపు, నిన్ను చూచినకొలది బాలిపుట్టుకు వస్తున్నది. పతియే చైవమనిగదా భారతనారికి విధింపబడిన ధర్మం. నన్ను పతిగా గ్రహించి ఆ నగరేశ్వరత్వం నాయుండే నిలిపిన ఏమి వోషం? (గద్గదస్వరం) నా మనోరథమిదేర్పవా? నన్ను తరింపజేయవా? నీకై సర్వస్వం ఛారబోయటానికి, తుదకు పాగొలుకూడా బలిపెట్టటానికి సిద్ధపడి ఉన్నాను. నన్నన్యాయం చేస్తావా?

వాసవి:- రాజా నీవుచెప్పినవన్నీ ఏనాడో రావణాదులు చెప్పి వదిలారు. ఇంక నేచెప్పేదిలేదు.

రాజ:- ఆ నిన్ను నేనింత ప్రేమిస్తుంటే నీవు నన్ను రావణాదులతో పోల్చుతావా? సేవేమో జేవతవనుకున్నాను. ఇకకానుకో! ఈ విష్ణువర్ధనుని రోషకపాయిత సేత్రజ్యోతిలో నీ నగరేశ్వరుడూ గిగరేశ్వరుడూ భస్మీభూతం కావలసిందే! ఓరీ (నేనకుడు ప్రవేశించి చిత్తం అంటాడు)

రాజ:- (నైగచేసి) ఊ! ఇంకా ఆలస్యం ఎందుకు? (నాకరు సూదులు లెస్తాడు).

వాసవి:- నేను సర్వ సుసద్ధికాలను. రాజా! మంచిపని చేస్తున్నావు. ఈ శత్రులు అతి త్వరితంగా పెరికివేయించు. నీ వంటి పాపులను చూడక నిర్భల ధ్యానంలో నా నగరేశ్వరునే చూడగలుగుతాను. మంచిది కానివ్వండి. (పద్మాసనంలో కూర్చుని ప్రార్థన. అనంతరం కన్నులు పెద్దవిచేసి) ఇంక మీ ధర్మం నిర్వర్తించండి.

రాజ:- ఊ... (నైగచేస్తాడు. నాకరులు సూదులు గ్రుచ్చబోతారు.)

(నాకరు ప్రవేశం)

నాక;- అయ్యో! ఈ పాములవాడు తాను వచ్చేదాకా ఈ పని చూసి తన్ను లోనికి ప్రవేశించటానికి అనుమతి కోరుతున్నాడు.

రాజ;- (నాకకుతో) ఆపవోయ్! (నాకకు అనుతాడు) ఇది ఏం చిత్రం పాములవాడికి వృత్తాంతం ఎలా తెలియటం! ఇంతలా ఒక నోస్టి నాటకంలాగ ఉండే! (నాకకుతో) ఎవడా పాములవాడు? వానిని త్వరగా ప్రవేశపెట్టు. (నాకకు పోతాడు. రాజు వానిని చూస్తూవుంటాడు. నిజమును పాములవాని వేషంలో ప్రవేశం.)

పాము;- అయ్యోరు దండాలుండి!

రాజ;- నీ దేవారోయ్!

పాము;- నీడపట్టున కూర్చున్న వారలకు ఒకూడే గతిగాని; అనుకున్న వారివేనండి అన్ని ఉట్టా.

రాజ;- అయితే ఇక్కడి వృత్తాంతం నీ కెలా తెలిసింది?

పాము;- నా పెళ్లం చెప్పిందండీ దొరగారూ!

రాజ;- పెండ్లామా! ఆమెకెలా తెలియటం!

పాము;- ఈ అమ్మోరే దానికి కల్లోకనపడి చెప్పిందంటుంది బాబూ!

రాజ;- అమ్మవారు చెప్పిందా? చెప్పు ఏం చెప్పిందో?

పాము;- ఏముంది బాబూ! చెప్పటానికి? మీ రామెను చంపటానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారనీ, అమ్మోరుకూడా అందుకు సిద్ధంగానే ఉందని, కుసుమగుప్త మారాజుగారు అమ్మోరిని మీకిచ్చి పెళ్ళి చేత్తారని ఏమేమో చెప్పిందంటుంది బాబూ. తెల్లారి అది అంతా మరిచే పోయిందంట మరి.

రాజ;- అయితే నీ పెళ్ళాంకూడా గట్టిదన్న మాటే?

పాము;- గట్టిదో ఓటిదో; దాన్నికూడా వట్టి చూడండి బాబూ.

రాజు:- ఏమిటి బహు చతుశ్కారంగా కూటాడుతున్నావు ?

పాముల:- నా దగ్గర ఉన్నదే అదండి బాబు.

రాజు:- ఏది ?

పాముల:- ఉన్నదాన్ని లేదంటం, లేనిదాన్ని ఉండంటం. ఇంకేముంది బాబు.

రాజు:- వేవాంతులిలాగ ఉన్నావే ?

పాముల:- ఉండే అదండి.

రాజు:- ఏదంటే అదే ఉండంటావు

పాము:- అదే ఉండండి.

రాజు:- ఏమి ఉంది?

పాము:- ఏదీకావాలంటే అదే ఉంది,

రాజు:- అయితే ఈపిల్లను నావశంచేసే శక్తిఉందా?

పాము:- అశక్తి ఈ బుట్టలో ఉండండి.

రాజు:- ఏమిటది? త్రోచుపామా?

పాము:- ఇదిగిదిగో చూడండిబాబు. (పామునుతీసి) అమ్మోరు !
చూడండి ఈపాము తమాషా!

రాజు:- అరే! ఈపాము ఏంకేస్తుంది? చిత్రింగా ఉండే!

వాసవి:- నారాజా! వచ్చావా! ఎన్నాళ్ళకెన్నాళ్ళకు దర్శనమిచ్చావు!
బిడ్డా! నీ అమృతదగ్ధరణిచ్చావా ! కష్టాల్లో వుండే అమృతం
కాచాడుకోటానికి వచ్చావా ! (నాగస్వరం సంగీతంతో పాడు
తుంది. నాట్యం, మైమరపు, భూవలసగ)

రాజు:- (దగ్ధరతుపట్టి) వాసవి! వాసవి!

వాసవి:- (కండ్లుకెండి) ఎవరు! నానగరేశ్వరుడా? వగరేశ్వరా! దయ

పుట్టిందా దాసీమీద అబ్బు! ఏన్నిక్కోమలు పెట్టావు.

రాజు:- అవును నేను నగరేశ్వరుడనే నయపుట్టి వచ్చాను,

పాము:- పెబులువారు మాళాదుగాబాబు! ఇదంతా పాము సత్తైమే సంజి.

రాజు:- అవును ముమ్మాటికి నీవు సత్యం చెపుతున్నావు. నీవు పాముల వాడివికాదు. సాక్షాత్తు విష్ణుమూర్తివేతెంచావు. మహాగుభావా! నీవీసింహాసన మలంకరించు. నేను నీపాదదాసుణి. (బలవంతంగా ఎత్తి సింహాసనంపై కూర్చుండజేయుతాడు. కన్నులుమూసుకొని) అబ్బ! వాసన! నీ గాఢానిగవ సాఖ్యం ఎప్పుటికోగదా? (అని కొగలించబోతాడు. పాములవారి సైగ బొంది భాస్కరాచార్యుడు మధ్యకు వస్తాడు. రాజు తెలియక అతనిని గట్టిగా కొగలించుతాడు)

భాస్క:- రాజా పొరబడుతున్నావు. నేను వాసవికాదు. భాస్కరాచార్యుణ్ణి. మగాణ్ణి. బ్రాహ్మణుణ్ణి. (రాజు సిగ్గుపడతాడు)

పాము:- (భాస్కరునిమీది) పెబువులు నాపనోరు దండాలు. (సైగ చేసి పోతాడు)

భాస్క:- రాజా! ఎందుకీ తొందర! తివబోనూ కూర్చుని అడులుతా వేమిటి?

రాజు:- (ఆశ్చర్యంతో) మీరీ సైదులో! ఎలాకాగలిగారు?

భాస్క:- ఇప్పుడు మా నిర్ణయం ఏంటే నీవుమాటోం కన్ను వదులు తావా? వివాహ ముహూర్తం దగ్గరపెట్టకొని ఎందుకు ఇలా తొందరపడతావు?

రాజు:- అది నాకీమి తెలుసునండి? ఏను! ముహూర్తం నిర్ణయం చేయించారా? (వాసవితో) బౌరా ఎంతజాగవేటిల్లా! నాదగ్గర జెట్టుచేస్తావా? నేనప్పుడే ఆడుకున్నాను. నీవు నా ప్రియ

పరీక్ష చేపే కలితరాలవని ఆహా! ఏమి బ్రహ్మసృష్టి వైచిత్ర్యం
రూపం, రూపవచనం, సౌందర్యం, గాంభీర్యం, వైభావ్యం,
వైరుష్యం, చాతుర్యం. సంగీతం, లావణ్యం, ఐశ్వర్యం, భక్తి
శక్తి, ముక్తి, సర్వం నీలో వున్నాయి. ఇట్టికన్య వెనుక పుట్ట
లేను. ముతదు పుట్టబోదు.

భాస్కర:- సీ: శ్రీయ్యచ కులమును, రూపము
ప్రాయము. శుభ లక్షణంబు బాంధవ విద్యా.
శ్రేయము గలవరు కన్యాయుతుగా
చేయ వలయు కథిక ప్రీతిన్ ||

అని పెద్దలన్నారు. గనుక ఒకటి రెండు గుణాలు ఇందులో
శరకపోయినా ఇన్ని సద్గుణాలు గలిగిన వరుడు లభించటం
కష్టమే గనుక మీకే యిచ్చి వాసవి వివాహం చేయటానికి
పెద్దలచే ముహూర్తం నిర్ణయింపబడినది. గాన తామెల్లరు
బంధుమిత్ర పరివార సహితంబుగా విచ్చేసి మాచేయు చందన
తాంబూలాది సత్కృతుల నంది మమ్మానందింపజేయ వేడు
చున్నాను. ఇది కుసుమగుప్తుని సందేశం. ఇంక వాసవిని
తీసుకువెళ్లి ఆమెకు పెండ్లి అలంకారాలు చేయించటం
యత్నం.

రాజ:- (సంతోషంతో) ముహూర్త మెప్పుడు నిర్ణయించారు?

భాస్కర:- కాస్తక బహుళ చతుర్దశి బుధవారం వృశ్చికం గడిచి ధనస్సు
ప్రవేశిస్తుండే అప్పుడని చెప్పమన్నారు. గృహపురోహితుణ్ణి
గనుక నా విధి పూర్తిచేశాను. మీరు ప్రభువులు. ఆతడు
సామంతుడు. ఎంతకాల మీ వైరం?

రాజ:- (అధికానందంతో) బాగు బాగు. (చేయి కలిపి) మీరు మా
కాస్త బంధువులు ఈ శుభ వివాహమంతా మీ శేషులమీదు
గానే జరిపిస్తారా?

భాస్కర:- ఆ భగవద్విర్యయం అలాగే ఉండి.

రాజ:- వాసవీ ! పుట్టినంతటికి పోయి వస్తావా! ఈ వియోగ జలధిలో నేను మునిగి చావ వలసిందేనా ?

భాస్కర:- ఆ ముమ్మాటికి, తథాస్తు. విరహానికి మించిన తీపి ఉందా?

రాజ:- అ హ హ హా! (వెర్రి నవ్వు) సరే పోయిరండి. (వాసవీ పుట్టబోతాడు - ఆమె తప్పించుకు పోతుంది).

(అంతా వెళ్ళిపోతారు.)

(తెరవాలుతుంది)

తొమ్మిదవ రంగం సమాప్తం.

వాసవీ కన్యక

పదవ రంగం

వైశ్య సభ.

(భాస్కరాచార్యుడు, వాసవి, వసుదనుడు, మహాకవిగారు వైశ్యుల అసెంబ్లీ గుం
టాడు. ఇక్కడ చాలా జాతీయ వైశ్య భరిమణులంటారు.)

వసుమః- (లేచి) వైశ్య సభలంతా ఈ సభకు రావలసిందటానికీ
కారణం ముందే ఉహించి ఉంటారనుకుంటాను. ఈజాతీయ ఈ
నాడు ఎదుర్కొన్న సమస్య ఈసభలోనే పరిష్కారం కావలసి
ఉంటుంది. పవిత్ర ఛాత్రవర్షంలో ఈనాడు ఒకజాతీయ జాతి
నిరీక్షణతోన్న చివరికర పరిస్థితుల్లో చిక్కుకుపోయింది. ఆ
జాతీయ ఆస్థిమినుండి ఉద్ధరించటం వైశ్యులకేగాక యావద్భారత
వర్షానికి అవశ్య కర్తవ్యమై యున్నది. విష్ణువర్ధన మహారాజు
మహాశక్తుడై వాసవిని హరించటానికి సిద్ధపడ్డారదా. ఈనా
డమె పూర్ణయశావనవర్షమై షోడశకా పౌపూర్ణ్యుడైన పూర్ణ
చంద్రునిలాగ ప్రకాశిస్తూ ఉంది. ఈమధ్యలో ఆతడు చేసిన
కన్యాపహరణంవంటి దుష్కృత్యాలు శతరత్నంతో నివా
రింపబడిన సంగతికూడ మీ అందరికీ తెలిసిందే. వాసవిని
ఉపాయంతో కాజునుండి తప్పించి భాస్కరాచార్యులు ఇల్లు
జేర్చారు. సాములవాని వేదంతో బాలకగులు పన్నిన ఎత్తు
గడ ఎంతో ప్రశంసాపాత్రం, వాసవికూడ ఈసభలో సుఖ
సీమయై యుండటం ఇప్పుడు మీరుకూడ చూస్తున్న విషయమే
కదా? ఆమెను రాజకీయ కట్టడమా? లేక ఎదుర్కొని పోరాడి
మరిగించటమా? లేదా రాజకీయ తాళలేని ఈ యల్ప ప్రజా
సేవకం ఆత్మహత్య చేసుకొని చావడమా అన్న మూడు ముఖ్య
విషయాలు ఈసభలోనే పరిష్కారం కావాలి.

చంద్ర:- (లేచి) మిన్ను ముట్టుతున్న విష్ణువర్ధనుని అత్యాచారాలు అరికట్టడం మన వైశ్య సామంతుల కిందరకే గాక తదితర సామంతులకూ కూడా అవశ్య కర్తవ్యమే సంతాను.

శివ సామ:- ఏమండోయి గోవిందగుప్తగారు! మహా కేశుగ్గా మాటాడుతున్నారే? ఇదిగో నే చెప్పేదేమిటంటే; మీరు నా మాటకూడ జాగ్రత్తగా వినాలి... అదుగో ఏమండోయ్! మీరు చెప్పిందీ, నే చెప్పేది ఒకటే అంటారా? ఏమండోయ్! నాకూ కాస్త తెలుపండోయ్!

చంద్ర:- ఏమిటీ; అసలు నీవు ఇప్పుడు చెప్పిందేమిటో, చెప్పదలచిందేమిటో నాకు తెలిసి చస్తేనా?

శివ సామ:- అదిగదే నేను చెప్పటమూనూ; అదుగో ఏమండోయ్! మహా జాగా చెప్పారే! వాసవిని మహారాజుగారు పెళ్లాడితే మీ కేమంట? అదుగో ఏమండోయ్! నా కామాత్రం తెలియ దనుకున్నారా? మాకూ మీకుమల్లె మంచి, చెడ్డ, మర్యాద, అన్నీ తెలుసు. ఏమండోయ్! కాస్త ఆలోచించక్కర్లా? వాసవిని మహారాజు పెళ్లాడితే మన మంతా గర్వపడాలి. ఆ పెళ్లి చూట్టానికి యెంత జనం వస్తారన్నమాట! అదుగో ఏమండోయ్! ఆవిడ మహారాణి అయితే మనకు ఈర్ష్య ఎందుకండీ! అదుగో ఏమండోయ్! కాస్త నాకూ తెలుసు.

చంద్ర:- ఏమిటయ్యా! ఆ చెప్పేదేమిటో చెప్పక, మధ్య మధ్య ఏమండోయ్! అంటూ కేకలేస్తూ వెళ్లి? నేను నీ ముందే ఉన్నానుగా? ఆ పిచ్చకేక లెందుకు మధ్య మధ్య.

శివ సామ:- ఏమండోయ్! నాకూ తెలుసు కాస్త. మీరు చెప్పక్కర్లా. (మిగతావాళ్లు చిగ్గరిగా నవ్వుతారు. శివ సామంతుడు తెల్లబోయి చొక్కా పైకి తీసుకొని కూర్చుంటాడు.)

(తెల్లలో జంట్ల పూర్వము గోవిందో హరి. ఇందిరా రమణ గోవిందో హరి, జంట్ల సేవారము గోవిందో హరి, జంట్ల సమస్త హరిదాసులకీ జయ, పాండవరంగ విరళి కై!).

భాస్క:- బాబూ! మీరంతా కూర్చోవాలి (వినరు) బాబూ! మీ రంతా కూర్చోవాలి (వినరు) (భాస్కరాచార్యుడు తనలో నవ్వుకొని చివరికిలా చెప్తుతాడు) బాబూ మీరంతా కూర్చో వాలి. దయచేసి వైశ్య సంఘానికి ఒక చక్కటి నిర్ణయం ఇవ్వాలి అని కోరుతున్నాను. (అంతా సర్దుకు కూర్చుంటారు)

(నారయ్య కైట్టి లేస్తాడు. ఇతని ముఖాన పెద్ద బర్రె పంగ నామాలు ఉంటాయి. అన్ని అవయవాలకు పెద్ద పెద్ద పంగనామా లుంటాయి.)

నార:- (లేచి) ఏమిటండీ బాబూ! మీ నిర్ణయాలు (కొంచెం రోషంతో)

భాస్క:- వాసవిని మనప్రభువు హరించటానికి జ్ఞాయత్నం చేస్తున్నది మీకందరికీ తెలిసిందేగా. ఆమెను రక్షించుకోవటంకూడా మీ కరవ్యమేకాదా? మీరు వైశ్యశేఖరులేగా?

నార:- అప్రసంగం. వాసవిని కాపాడుకోవాలి మేమంతా ఏమికోడ లకు ప్రమాణం కట్టాలి. మీవంటి పెద్దమనుష్యులంతా మహారాజాకాబోయే మావాసవి మనసు వశంచేసుకొని బొమ్మ లాట లాడిస్తుంటే ఈ ఘోరమంతా అలివేలుమంగమ్మ తల్లి మొగుడికి చెప్పకుని జ్ఞానస్థాలకూ మీకాలి మాజాలి జోక్యం పెట్టుకోకుండా ఉండేటట్టుగా మా ఊసెత్తుకోకుండా ఉండేటట్టుగా వరం తెచ్చుకుందామనే ఆయలుదేరాం. తెలిసిం దాండీ. కలికాలంలో ఏమికోడలవాడు ప్రత్యక్షుడైవం. ఏ ముండ్డీ అలా గుడ్లు మిట్టకరించి చూస్తారు! విష్ణువర్ధనమహా రాజుగారికీ పట్టపురాణీ ఆయి దాసదాస్సీలతో తులతూగుతూ ఉంటే మీరుమాసి ఓరగలేకపోయారు. మీతమండు చగలలు

అరికట్టడానికి మా వెళ్ళజాలి అంతా పోగొం పెట్టుతుంది తెలిసిందా?

పుండరీ:- (లేచి) ఛీభామ్! నీభావం నాకు బాగా నచ్చిపోయాడేటా! ఒప్పుం నీ బరిపంగనామాలకు, మెచ్చాం నీ బోక్షికుండుకు పొన్నకాయలాటి పొట్టలో ఎందు దేవులంటే అన్ని పంగనామాలు పెట్టేశావన్నమాట. నెత్తిమీద ఒకపంగనామం పొట్టమీద ఒకపంగనామం, భుజాలమీద ఒక పంగనామం. అబ్బ ఇన్నిచోట్ల ఇందరుదేవులు కూర్చున్నారన్నమాట? అయితే నువ్వంతా దేవుడుమయమన్నమాట. ఇంతమందిదేవులకు ఒకబోక్షిలోంచి ఇంత పిండంవేస్తుంటే వాళ్ళంతా చాలక కొట్లాడుకున్నారా? ఇలా తనతనపువ వాడించు తున్నాడుకు రాజుతనపు మీబావతు వాళ్ళందరికి ఏమాత్రం ముట్టుతోందేమిటి? నీతి జాలిపడలి పంగనామాలు పెట్టి పడుకొండలకు బయలుదేరతావా? పంగనామాలు పెట్టి తులసి దండలు తగిలించావుగా! మైగా రాజుకోయం సంపాదించావు వేదాంతుల్లో నేదానిది. భక్తుల్లో భక్తుడికి, నాయకుల్లో నాయకుడికి ఇక ఎన్నితప్పుడు కూతలుకూసినా, ఎన్నికొంపలు తీసినా మన వెంట్రుక కడివేవాడన్నావా? భక్తులవేదం వేశావు. గొడ్డెలమంద నీవెంట పడుతుంది. నువ్వ మకాధి పడివి, పీతాధిపతివి. ఇక ఏడుకొండలకువెళ్ళి తలతీయించు కొస్తావు. ఇక దానితో నీ తలకాయలేనిపనులు ఆశ్చర్యం కలిగించుతూ ఉంటాయి. (చోక్కచేతులు వైకీకీస్తూ) వానవిరూపంలో అవతరించిన భారతమాతను, త్రింశతోటికలకలకల నినాదిని, భూదేవతను, క్షమామూర్తిని, ఆ నీచునిచేత బడకుండా కాపాడటం ఈ పుండరీకాక్షుని కర్తవ్యం. నాకీ ప్రపంచంలో తండ్రిలేడు. తల్లిలేడు. నా సర్వస్వం వానవియే తెలిసిందా?

నాన:- నువ్వు ఎంత కష్టములను మూలమునకు! మేము జానని
 కుత్సితమునకు అప్పుగించి వైశ్య జాత్యభ్యుదయం వాంఛించే
 మనుష్యులూ, వైశ్యులంతా వికీభవించి వాసవిని రాణ్యమేంద్ర
 పురాణీశుని పట్టమపిగాచేస్తే మన వైశ్యుల కీర్తిశోభికలు
 నలుకెనల వ్యాపించుకవి. మమ్మల్ని రాజకీయ లోతులని,
 పట్టకూటికి చేరినవాళ్ళని, ఎన్నితూలనాడినా మేము ప్రభుత్వ
 పక్షం వదలివెళ్ళం. ప్రభుత్వం ఏకీకరిస్తేనా ప్రజలమేలుకోసమే
 నని మా యాత్మవిశ్వాసం. నా పంగనామాలు కూడా అదే
 భావం వెల్లడిచేస్తున్నాయి. జీవుడు ప్రాణలైతే ప్రభుత్వమే
 బ్రహ్మ. జీవబ్రహ్మైక్యం చేయటమే జీవబ్రహ్మైక్య వేదాం
 తంలో ఉన్న ముఖ్యవిషయం.

విజయ:- (లేచి) కేబామ్! ఈ బానిస హృదయానికితోడు వేదాంతం
 ఒక విశేషమన్నమాట. కార్యక్రమం! కొంపకొంచా తిరిగే
 కుక్కలాగా డబ్బుసంపాదించినవాళ్ళ పక్కనే వాళ్ళింత ఎం
 గలి వచ్చుచి పారేస్తే మహాపాపాదంగా స్వీకరించి బుద్ధి
 జ్ఞానాలు విడిచి యజమానిదగ్గర తోకాడించే శునకంలాగా
 మెప్పులకోసం నీవ దృష్ట్యంకోసం, నీవాసవిని, శివునే పెండ్లాడ
 తాననే పవిత్రకన్యను పొగుడంమాలి ఎవడో నీచుని దౌర్జన్య
 ని వెరచి అప్పగించుకోటా మనుష్య ధర్మమేనా? మీరంతా
 ఈసభలోనుండి పొండి. మీ యజమానిదగ్గరకుపోయి తోకా
 డించండి. కైశంకర్, వీరభద్ర. హనుమాన్.

నార:- పర్యంతం శాస్త్రులుగానూ! మీరు లేచి ఈ అరబుడ్డి పెథవని
 మందలించరాను? అలా చూస్తూ ఉండుకోకపోతే.

బ్రహ్మ:- (లేచి) ఇంకా చెప్పేదేముంది? ఈ పెథవ నా కొడుకే,
 మాదిగ జట్టులో కలిసిపోయినాను. ఏళ్ళ నేను బహిష్కరిం
 చాను, సంఘం బహిష్కరించింది. నాకు వుట్టిన లక్షణం
 ఒక్కటిలేదు నీడికి.

విజయ:- నేనుకూడా మీకు పుట్టినందుకే వాళ్ళుమరి ఏడుస్తున్నారు.

పర్యతం:- మాటలు జాగ్రత్తగా రాసిరా పుండాకోర్కె నువ్వు ఇలా తయారాతావనే నా ఆస్తిలో ఒక్క చిల్లిగవ్వైనా నీకు ముట్టకుండా సమస్త ఏర్పాటులు ముందే చేసుకున్నాను.

విజయ:- దరిద్రుల కొంపలు తీసి భోమాణంలో పెట్టి దాచిన వెండి చెంబుల్లో నాకు ఒక్క చెంబుకూడా అక్కలేదు. గట్టు గడివి పోరంబోకలు చెక్కి అమాయకుల్ని మోసం చేసి పేదెట్టించు కోన్న మీ యకరాలలో వాకొక్క యకరం కూడా అవసరం లేదు.

చంద్ర:- ఈ నీచ శునకాలకు ఈ పత్రిత సభలో స్థానంలేదు. వాళ్ళకు వచ్చినదారి పట్టమని అజ్ఞాపించటమైంది.

భాస:- (నారయ్యతో) అయ్యా! మీరంతా పెద్దవారు, తెలివినవారు కూడ సభికుల భావానికి మీరు శుద్ధ వ్యతిరేకులు. మీరు మీ గృహాలకు పోవటం మంచిది. చంద్రశేఖరగవ్వ ఇచ్చిన అడ్డను తిన్నగా పాలించండి. మీరు ప్రభుత్వ ప్రాపకం కోసం ప్రాకులాడుతూ చిరుదాంకితులు కావటానికి తీవ్ర కృషి చేసుకుంటున్న స్వార్థపరులు (గంభీరంగా) పాపం! మీరు మీ చంచల చిత్తానికి వశులైపోయినారు మీరంతా వైశ్య జాతితో జన్మించి నప్పటికీ జాతి గౌరవం వర్జించి ధనాపేక్షతో వాసవి మానభంగానికి సిద్ధపడిన భీరువులు. మీకు మానావమానాలు గాని, గౌరవ ముక్త్యాదలుగాని శూన్య ముపటంవల్ల మీ వంటి వాళ్ళ రాక ఈ సభలో బహిష్కరింపబడింది. మీరంతా త్వరితంగా వెళ్లిపోవాలని నేను కోరుకున్నాను.

నారయ్య:- అయితే మీరంతా కలిసి మమ్మల్ని బహిష్కరించారన్న మాట!

వానపీఠ:- పక్షపకా నవ్వటం, బుగ్గలు పూరించటం ఒక్కసారిగా జరిగే పరిణామం. అవస్థానానాం వైశ్య సంఘ చరిత్రలో మీ చర్చలు ప్రకటనలూ ఉంటాయి. లాభాలు పొందుతూ ఉండాలి; శూన్యం చూపుతూ ఉండాలి అనేవి ఒక్కసారిగా జరిగేపని కాదు మీరు కోలేది వాసవి మాన రక్షణకాదు; వాసవి విస్తారమైనది కోరుతూన్నారు. స్వసంఘభావంతోగాక మాన వర్తి యాక్షణ భావంతో మీరు వైతిక మార్గాన్ని అన్వేషించుకోలేక పోయాడు. భిక్షుల వేషం ధరించి లోకాన్ని మోసం చేయటం ఓంతవ్యమైన దోషంకాదు. నేను అసిధారావ్రతం అవలంబించారు. నేను వరించిన సగరేశ్వరుని తప్ప మానవుని పెండ్లాడరు. నా వ్యక్తిత్వాన్ని ఎదుర్కోటానికి ఇనుపకత్తులే కావు బ్రహ్మస్త్రంకూడా వ్యర్థంకాక తప్పదు. మూర్ఖుడు నెత్తిపైకి వచ్చినప్పుడే తెలిసికుంటాడు. దూరదృష్టి చూడటానికి అతని శక్తి చాలదు. మూఢులు, పాపండులు. సంఘగౌరవ విధ్వంసకాలు ఇప్పటికెవరు పుట్టలేదు? చావలేదు? ఈ అనంతమైన ప్రకృతి ఇప్పటికీ ఇటువంటి పుట్టకొక్కలను ఎన్నింటిని కన్నడి? ఎన్నిటి నిలయించింది? భావికాలంలో వాసవిని అనుసరించేవాళ్లు నాకు ఆత్మకాంతి పొందానని చేసినవాళ్లు అవుతారు. నా యాత్మకూడా అట్టివారి శ్రేయస్సును సర్వదా కోరుతున్నాను. మీరంతా ఆత్మ నాశనం చేసుకొన్న భీరువులు, పిడిపందలు, క్షీనులైనవాళ్ళంతా నన్నే అనుసరిస్తున్నారు. సరే ఇంక మీరు పొండి. (కూకుంటుంది.)

నార:- వావిష్ఠు: పృథివీపతే: అన్న పవిత్ర ఆర్యసిద్ధాంతాన్నే మీరంతా కాలతన్నేబగా. భగవదాగ్రహంలో మీరంతా భస్మం అయిపోవుడనుగాక అని నేను కోసిస్తున్నాను.

పురింద:- “భగవదాగ్రహంలో” అనకోయి మిత్రిమూ. నీ యాగ

హంబో లేదా నీరాజు ఆగస్టులో అని చెప్పి, మేముతా అన్నిటికీ సిద్ధంగా ఉన్నాములే!

(రాజదూత ప్రవేశం భాస్కరాచార్యునికి ఉత్తరం ఇచ్చాడు, అతడు గిరిహించి పకించి కునుచుగుప్పునికి చూపుతాడు.)

కును;- సరే! ప్రభుసందేశం చేరింది. ఆడినమాట తప్పితే రాజు కోర్కె భాగ్యిలో వైశ్యులంతా భస్మంకావాలి అని మహాప్రభువు కోరుతున్నాడు.

నార;- సరే ఇక మేముతా పోతాము. త్వరలో నిర్ణయించండి.

భాస్క;- (దూతతో) సరే ఈ నిర్ణయం చేపు సాయంకాలానికి తెలిపబడుతుంది అని మీ ప్రభువుకు మనవి చెయ్యి

(రాజదూత, నారయ్య మొదలైనవారంతా పోతారు.)

కును:- వైశ్య పోదరులా రా! కర్తవ్యపథం నిర్ణయించ వలసిన బాధ్యత ఇప్పుడు మీపైన వుంది. మీరంతా ఛీరత్వంలో పోరాడటానికి సర్వసంసిద్ధులై యున్నారని నాకు తెలుసు. ఎట్లైనా మీకుమరణం అనివార్యమే కాకనప్పుడు (వాసవితో) అమ్మా వాసవి! నీ యభిప్రాయంకూడా వింటూంటే సభ కుతూహల పడుతోంది.

వాసవి:- (లేచి) భయభ్రాంతులైన మానవులంతా జాగ్రదవస్థకే “మరణం” అనే నామకరణంచేశారు. మరణం అంటే మీరు భావించే చావే అయినట్లయితే అది ఆత్మనాశనం అని చెప్పవలసి ఉంటుంది. నిద్రపోవటం, మేలుకొనటం, జన్మించటం, మరణించటం వంటివే. ఈ రెంటిలో దేనినిగూర్చిగాని భయ ముండకూడదు. మనంజన్మించడమే నిద్రపోవటం. మరణించడమే మేల్కొనడం. మేల్కొనేస్థితికి భయమెందుకు? ఈ రహస్యం తెలిసినవారు కూడా ఎంతో దుఃఖపడతారు. అది వారి యజ్ఞానమేనని

చెప్పింది. మరకానికి భయపడటం, త్రాడును మాచిపాముని భ్రమించటం అన్నమాట. భౌతికవల్ల మానవుడు తానును చాము అని తలచాడు, విశ్వసించాడు కూడాను. నిజంగా అక్కడ త్రాడే వుండి చాములేదు. నా ఉద్దేశప్రకారం మీరు అంతా రాజుతో యుద్ధముచేసినా, మీరంతా పోవటమే కలుగుతుందికాని వాసవిని మీరు కాపాడలేరు. అది మీరు అసంభవం కూడాను. గనుక నేను ముందగ్ని ప్రవేశము చేస్తాను. తర్వాత రాజును నా బూడిదచూపి నాగుర్తు చెప్పండి. యుద్ధంచేయటం, చావటం యిక్కడ ముఖ్యవిషయం కాదు. వాసవి మానసంరక్షణం యిక్కడ ప్రధానవిషయం. దీనివల్ల వాసవి మానసంరక్షణ అవుతుంది, మీరంతా సుఖంగా వుండగలుగుతారు.

చంద్ర:- అమ్మా! నీవు చెప్పినదంతా నాకుగూడ యుక్తంగానే తోస్తుంది. చావటం ఎలాగూ తప్పనవుడు నీవు, సేము అంతా యుద్ధమేచేసి ఆ యుద్ధములో మరణించుదాం. అగ్నిలోపడి నీవు చస్తే రాజు తన అగ్రకూర్మి మాపై ప్రయోగించకుండా వదులుతాడా? అప్పుడై నా ఎలాగూ మేముగూడ చావవలసిందే అందుకే యుద్ధంచేసి మనమంతా చచ్చానుంటాను.

వాసవి:- ఇందుకై నేను చేసిన నిర్ణయం విన్నాడి. నేను ఒక్కదాననే అగ్నిప్రవేశంచేస్తే మిగిలినవాళ్ళు కూడా రాజు కోధాగ్నిలో దగ్ధులౌతారు ఎలాగూ తప్పదు. అందుకే నూటరెండు గోత్రాల వైశ్యులు బిడ్డలనుమాత్రం విడిచి దంపతులంతా అగ్నిప్రవేశం చేస్తే మిగిలిన బిడ్డలమీద రాజాగ్రహం ఏర్పించేస్తుంది. ఆ పనికూతను చంపి రాజు ఎవరిపై పగసాధించు కుంటాడు. కాబట్టి నూటరెండుగోత్రాల వైశ్యుదంపతులు నిద్రంకావాలని నా యాశయం. యుద్ధమేలాగూ చేయక తప్పనిస్థితిలో అల్లు

సంఖ్యాకులైన వైశ్యులు మరణించి వాసవిని రాజకర్మగించటం కంటే వా నిర్ణయం ఉపయుక్తమైనదని నా భావం. పక్షికూనల పైన రాజుకు కనికరంకూడా పుట్టవచ్చు.

చంద్ర:- ఇలా మగవాళ్ళు, ఆడవాళ్ళు అగ్నివ్రతేకేం చేశారన్న ముందు కాలంవాళ్ళంతా ఏమనుకొంటారు? వైశ్యులంతా పిరికిపందలై రాజును ఎదుర్కొనలేక ఆత్మహత్య చేసుకొని చచ్చారు అనే నింద వైశ్య సంఘమీద మోపరా? అది మన ఆప్రతిష్టకు కారణంకాదా! మనుష్యునిగా మనకారణంగా, మన అనాలోచన కారణంగా, మనముందు సంతతివారికి ఎంత తలవం పుగా ఉంటుందో ఊహించావా? వాసవీహార్య?

భాస్కర:- అది నీపిచ్చి అభిప్రాయం యవనకా! చావనిదృఢజీవనాడు ఎటైనా చావగలడుగదా! ఈ మాత్రానికే వారి నిష్కళంక వీరత్వాన్ని శంకించే పిరికిపందలతో మనకేమిపని? మనం చచ్చినా బ్రతికినా అదేమి ఉండాలి. యోధులచే చావుకు ఆత్మహత్యకు భేదం ఏమిటి? అగ్నివ్రతేకేం చేయగలిగిన మహాధీరుని ఏ మూఢాత్ముడు పిరికిపందయని శంకిస్తాడు? అయినా అట్టి నరపశువులకోసం మానవుడు బ్రతుకకూడదు. చావ కూడదు. తెలిసిందా.

వాసవి:- సోదరా! నీవు యుద్ధం చేసి హతుడవై సినోదరి వాసవిని రాజుకు అప్పగించటంకంటే వేరుపాయం నీకుంటుందా? అట్టి స్థితిలో గురూపదేశం సాక్షిక చేయటం నీవిధి కాదునాయనా?

చంద్ర:- (యోచించి) పెద్దల నిర్ణయం నా కంగీకారమే అయితే ఇందుకై 102 గోత్రాల వైశ్యులకు ఆహ్వానాలు పంపండి. జయ్ వాసవీశ్వరకా వరమేశ్వరీకి జయ్ (అంతా అంటారు)

వాసవి:- చిరయువకులారా! విజయసాధన కప్పరుత్తులై యుండండి. పరిమేశ్వరి మీకాత్మశాంతి కలుగజేసి మీ సంతతివారికి ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాలను అనుగ్రహించుగాక. భక్తి తత్వాన్నీ, మానవసేవనూ, ప్రత్యక్ష ఫలదాయకం చేయడానికి వచ్చిన వాసవి కాక్రీక శుద్ధ త్రయోదశి, బుధవారంనాడు ఇహలోకానుభవం చాలించి భౌతికదేహ త్యాగతోబాటు దివ్యదేహాన్ని ధరించబోతున్నది.

అ.తా:- జయ్. వాసవి కన్యకావరమేశ్వరికి జయ్.

పదవ ౨౦౪౦ సమాప్తం.

వాసవీ కన్యక

పదకొండవ రంగం

(బ్రహ్మనందనపూర్వ గృహం. భార్యతో ఆతడాసీనుడు)

బ్రహ్మ:- “నానాటికి తీసికట్టు నాగం” బోట్టు అన్నాడు పెద్దలు. ఇలా తలా తోకాలేని సంసారాన్ని ఎలా వలతు? మనకు బిడ్డలు కలిసివచ్చినట్టు డబ్బులు కలిసివస్తే ఎంత బాగుంటుంది. పుట్టే బిడ్డలు పుట్టటం, చచ్చే బిడ్డలు చావటం ఇదేం భర్తవల్లం అనుకున్నారా? ఇలా పూటపూటకు పిండం వెదకటం ఎంత కాలం? ఒకనాడొ రెన్నాళ్ళా పాతికేళ్ళమంది ఒకటే బాధ, కొంపనిండా ఒకటే రోద! ఒకవంక కొంపచుట్టూ తిరిగే అప్పు లాళ్ళు, వ్రేలిపీఞ్చింది నెత్తిన ముసుకేసుకు పారిపోవటమేగా మనబతుకు. అబ్బబ్బ! ఈవీలముండాకొడుకులకు అక్కర్తిరంగం పుట్టుకొచ్చినా బాగుండును. రోజురోజుకు ఆకళ్ళవెరిగి రోకళ్ళ మింగే స్థితికి తయారౌతున్నారాబాబూ! ఇహ ఇంటిదాని మోత చెప్పనే అక్కరలేదు. అబ్బబ్బ! ఇంటామోతే, బయటా మోతే, ఈమోతతో చెవులు గింగులై తిపోతున్నాయి. నాగ మణీ! ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావు.

నాగ:- కలిసిబాటులేందే మీరేంచేస్తారని.

బ్రహ్మ:- అదేమిటేవ్! ఆలా అంటావు. కలిసిబాటు ఊరుముత్తం మీద మనకు కాకపోతే మరెవడికి? ఈ గావురు బావురుమనే సంసారం అంతా కలిసిబాటు కాదా? ఈ నొడుపాలు పోసి బిడ్డల్ని పెంచుకోటం కలిసిబాటుకాదా? నేనోరేపో మళ్ళీ కంటానికి సిద్ధంగావున్నావు. ఇదంతా కలిసిబాటుగాదా? గాలికిపుట్టే సంతానమంతా గోలెత్తి పడుస్తుంటే, అదుగో

నొప్పి ఇచ్చునోనొప్పి అంటూ నువ్వు బుజాలువీకుతుంటే, అప్పు
లావుతా యములాభ్యులాగ తగులుకుంటే, కడుపునొప్పి,
కాలునొప్పి, కంటినొప్పి, తొంటినొప్పి, నన్ను వీకు-తింటుంటే
నాకనీలోకి తిన్నగారావటంలేదు వీకిసారేస్తామని అధికారులు
గుడ్లెత్తచేస్తుంటే, నువ్వు నేనూ, నేనూ పిల్లలూ, పిల్లలూ
నువ్వు కొట్టుకుచున్నాంటే రోగాలువచ్చి కొంపలో మూలుగు
తూ ఏడుస్తుంటే, ఎత్తులువేసి కళ్ళురన్ని శవ్వకుంటూ తామ
రాకులో నిశ్శయం సంసారం ఈడుకొచ్చేముగాడు మొనగాడు
కాకపోతే కడంవాడంటావా? అన్నట్లు ఈపూటకు బియ్యం
ఉన్నాయా?

నాగ;- అదిచెప్పటానికే ఇలావచ్చాను, అబ్బ! నాకు వచ్చేనొప్పి
పోయేనొప్పిను, అబ్బ! రవంత చప్పిడైనా తేకూడదూ?

బ్రహ్మ;- చప్పిడి! (చప్పరించి) చప్పడుచేయకుండా పడుకో. రాను
రాను పాపాశం అంటే రోతపుట్టుకొస్తోంది.

నాగ;- (బాధతో) అయ్యో! నాకు నొప్పిహొచ్చేట్టుందండి. అబ్బ
ఏంచెయ్యాలో? పెద్దవాడింటిదగ్గరలేకు. ఎక్కడన్నా బియ్యం
బదులు తెమ్మని పంపాను. వాడింకారాలేదు. నాకచూస్తే
నొప్పులు పెరుగుతున్నాయి దేవుడా! ఏంచేయకలచావోగదా!
ఈసంసారం. రాముడు, కనకం, కంచంపట్టుకొని హోరుడు
ఏడుస్తున్నారు. ఏమండీ! ఇవి వారం నొప్పులేమో కాస్త
వైద్యుణ్ణి పిలుచుకొద్దుమా?

బ్రహ్మ;- చచ్చాం! వైద్యుడికడకుంచొస్తావా? మనకొకనాడైనా
అయినకు ఒక కానీయవ్వటం ఆచారముంటేగా? అయినా
ఏమందులు ఏలోకం, నీవెట్టిగాని. “శతశోకేన పండితః”
అన్నట్లు ప్రశ్నివాడూ వైద్యుడేగా మనవ్రాల్లో! పాపం వాళ్ళకు
రోగం పెంచటం బాగానేతెలుసు. తివ్వకోవటమే చేతకాని

పని. మృతసత్త్వ మందులు వేయబడి పోయినాయి. వెంటనే లిలే కటకకోహిణి కనాయశి. కవిలితే హుతా-హస్తాని పుష్పా సర్వదోశాలకు వీశ్యకు తెలిసినమందుల్లో ముఖ్యం. కాబట్టే పిళ్ళల్లో గురుగుహ్యము చేసినవాడెవడు? మనపోనాలకు వాళ్ళ మందులు తేడా నడున్నాయిగా! అయ్యదామని ముఖం బోతుకుతారు. లేదా వల్ల చస్తాను అన్నట్లు నలిచాలయ్య కని బడి సింధూరభూషణం కుప్పె ఒకటి, కుటచాచిస్తే పేరా కామె కటి, ఇచ్చిపోతానన్నాడు. అవి చేసినామా?

నాగ;- (కడుపుపట్టుకొని) అబ్బో! నొప్పి:డి (ఏడుస్తుంది) అయ్యో మంత్రసాన్ని పిలుచుకురండి. అబ్బు.....బాధ...

బ్రహ్మ;- అయిందీ అతికూడా సాగించన్నమాట. ఈ సమయంలోనే అప్పలాభుకూడా వస్తే బాగుంటుంది. కొంపలో వియ్యంలేవు. కట్టలులేవు. పెండ్లానికి నొప్పలు, పిల్లసవ్యాచుల పిచ్చలు, (అని నిట్టూర్పు కడచి) అంతా బాగానే ఉంది, (కొద్దకో) సరే మంచం వేస్తానురా ముడుగుదువుగాని, పిల్లల గోతే మిటో చూసి మంత్రసానికోసం వెళ్ళిస్తా (క్రమచారాదు)

(పర్యతంశాస్త్రులు. నారయ్యగుప్త పోవేస్తారు.)

[నారయ్యకు పంగనామాలుంటాయి. తలసిపూసలు. పర్యతంశాస్త్రులుకు అన్ని అంగలకు గంధం, తిలకం, నొసటిని కుంకుమ బొట్టు ఉంటుంది.]

పర్య;- “సర్వేజనాః కాంచనమాశ్రయంతే” అన్నారు మహర్షులంతానే విన్నానా నారయ్యగుప్తా! డబ్బులేనివాడు డబ్బుకు కొరగా డనుకో. డబ్బుఉంటే సర్వంఉన్నట్లేగా? అరవైయ్యగు నరులు అవుచన్నలోనే ఉన్నా’యన్నట్లు ఒక- డబ్బుంటే కొండమీద కోతి దిగిరాదూ?

నార్య:- అసలు కన్నులోచే దేవుడున్నాడు కాదంటే. డబ్బులేనిదే...
(తలకిచ్చుకూ చేతులు వెల్లకిలేసి చప్పరిస్తాడు)

పర్య:- ఔనా! నాలో కుంకముండాకొడుకు యానవకులానికి ముసలం
పుట్టుకొచ్చిందల్లు పుట్టుకొచ్చాడు ఎక్కడపడితే అక్కడ నాకు
ఎదురుపగనామం సిద్ధం. నిజానికి మనం ద్రవ్యార్జన కోసం
కొన్ని పనులు చేశాం (బిగ్గరగా) అదంతా ఎవడికోసమంట?
లోకుల కొంపలు తీశానంటాడు. కొంపలు తీయడమంటే
ఏమిటి? ఎవడి కొంపైనా పీకి వందిరేశామా? నాడి అవసరానికి
ధనసహాయం చేసినందుకుగాను కొంతవడ్డీ దానికి జోడించాం.
దాన్ని అసలుఫాయదాలన్నారు. కట్టకోమన్నాం. తప్పేయండి.
కట్లకపోతే కొంపవేలా అన్నాం. అంతేగా. దీనికి కొంపలు
తీయటమేమిటి? వీళ్ళగోల తగలెయ్యి.

నార్య:- అవును. వాడన్నిటికీ బవ్వకునేగా, “ఎవ్వకు అడిగితే అవ్వకు
యివ్వగలవాడను” అని రాచిచ్చాడు? పైగా అవసరంకొద్దీతన
కొంప మీపేర తాకట్టుకూడాపెట్టాడు.

పర్య:- అదీసంగతి! నువ్వు నూలేళ్లు బ్రతికేటట్టున్నావ్! అదిదాకా
ఎందుకూ! ఈ బ్రహ్మానందంగామా కొంపతాకట్టుపెట్టి రెండు
వేల రూపాయలు మనవగ్గరనుంచి సంగ్రహించాడు. అయితే
చాలవరకు తీర్చిపారేశాడనుకో. ఇంకా యాబై రూపాయలు
ఇవ్వాలి. దీనికోసం కాలుకాలిన పిల్లిలాగా వీడి కొంచుట్టు
తింగలేకచస్తున్నా. ప్రొద్దునలేపటం వైశ్యదేవంశేయటం తడనం
తరం భగవద్గీత పారాయణ, తరవారి ఆత్మనివేదనా, భోజనం.
ఇప్పటివరకూ కాలంఅంతా భగవత్ శౌంకర్యానికేగదా సరి
పోయింది? ఇహ ఇప్పటినుంచీ వీడి పెదవబాకీకోసం తింగటమే
సరిపోతుంది. ఇదనో పెళ్లాం కడుపుతో ఉండని, సింధూర

భూషణంకుప్ప కొన్నానని ఇదుగో బిడ్డనొప్పులు వస్తున్నాయని వంకలు పెట్టడం, తప్పించుకోట. ఆనందివాలయ్య ఒకటే కాకిగోల. ఇదాక మర్రెచ్చెట్టుకింద... .. పెద్దకొమక్కునన్ని పాతజ్వరం కుదిర్చితే మెచ్చి మేకతోలు కప్పుతానన్నట్టే. నాడు కొంపకొస్తే (పకవకనవ్వి) కొంపలో ఉండే ఏ భోమాణం చాటునో నక్కి వెధవదార్భాగ్యుడు, కొంపలో లేడనిపిస్తాడు. వాడెట్లాచస్తే మనకెందుకు, ఇవ్వాలే దబ్బు చేతిలో వేసుకునే వీడికొంప కడులుతా. చూస్తావుగా నా తమాషా! (పొరజూచి) అదుగో వస్తున్నాడల్లే ఉంది. పద.

(తలుకుట్టినబాధతో బిహ్వనందం వ్రేవేకం.)

(బహ్మ:- అబ్బు! ఈ మృతసప్తపు తేళ్ళన్నీ దరిదులకోసమే పుట్టినాయి కాబోలు. కడుపులో ఆకలిమంటతో హోరున ఏడుస్తూ, డిగాలుపడి కూర్చుంటే, పెళ్ళాం ప్రసవవేదన వెంటపడింది. మంత్రీసాని కొంపకుపోతుంటే... అబ్బబ్బు ఏమి బాధ! ఇది పై కెక్కతోందిరా దేవుడా! ఊ! శూ అయ్యో! (ఏకస్తాడు) ఈ దేవుడున్నాడంటా చచ్చేవార్లంతా చూచితేప్పేమూలేనా అబ్బు! దరిదురికి మడవరిస్తారు! ఆకలిమంటతో అలమటింది పోయి పైప్రాణాలు పైన పోతుంటే ఇందులో వృశ్చికబాధ ఒకటా? అబ్బా! ఏంచేస్తే బాగుంటుంది?

పర్యతం;- (కూర్చుండి) ఒక్కవని చేస్తావా?

బ్రహ్మ;- అదెవరు?

పర్యతం;- నేనేమీ ఆడదాన్ని కాదు "అదీ" అంటూ పుకరించటానికి మొగ్గి కనబట్టాలా? ఇదో దురభ్యాసం ప్రతివాడికీదు (నారయ్యతో) ఎవడినైనా బిలుస్తామా వెంటనే "ఎవరది" అంటూ ఓ సింహగర్జన చేస్తాడు ఇంట్లోంచి

నార;- ఆ అంతు అనో దర్దాలెడి, తెలియకాదు. అలా అంటే అది ఆయన హోదాను తెలియజేస్తుందన్నమాట.

పర్యత;- ఆ దర్దా! ఇరుగో మాస్తున్నావుగా. అయ్యదర్దా మాడవే అమ్మో అది జాతీయవాదపు వస్తే తేలునాటకం అడుతున్నాడు. ... తేలునాటకం ...

నార;- తానుండేసి చాలిగుంటపట్టు. తలిచేవి మిద్దెలూ మేడలూ అని పర్యత;- ఉడతకేలరా ఊళ్ళోవారలని.

[బహ్మ;- గొడ్డుమోతుకేమి తెలుస్తుందిరా చిడ్డకొప్పలన్నారు. నీవు చిడ్డలను కన్నావా? ఈనారయ్య ఒకడు తయారయ్యాడు నీకు తోడు ఓగొడ్డుబోతు. వాడికేం పిల్లాజెల్లా. దేవాలయమంత కొంపకట్టాడు. ఒక్క-మొగుడు పెళ్ళామూను. అజ్జే రియోగంతో చస్తున్నాడు. మీకు సిగ్గులేదు. మోడుల్లాగా సిద్ధపడ్డారు. ఇంతమంది పిల్లాజెల్లాతో దాడిద్రవబాధ అనుభవిస్తూ మీవంటి కసాయివాళ్ళిగ్గర అప్పులుతెచ్చి తీర్చుకోలేక, కొంపాగోదూ లేక, ఎండలో వానలో, తడుస్తూ ఎండుతూ, తినతిండి, కట్ట గుడ్డ లేక అల్లాపిపోతుంటే హృదయం ఉండకక్కర్లా! ఈ కొంపలుతీసిన డబ్బుంతా రేపు పాడిమీద వేసుకు కట్టికెళ్తారా మీరు? నీ డబ్బెవడికి కావాలంటాను. కొంచెం కష్టం నుఖం చూడకక్కర్లా!

(తెరలో) ఏమండోయి గుప్తగారూ! తలుపు

[బహ్మ;- ఆ ఎవరది వస్తున్నా. (పోతాడు)

(పొడ్డి పెద్దగో నువ్వు పోవేకం)

పొడ్డి పె;- శ్రీరాములు గుప్తగారికి మీ పిల్ల వచ్చిందట. విద్యా బుద్ధులు పిల్లవాడితల్లికి మరీవచ్చాయట. కాకపోతే కట్నం విషయంలో మీరంత పట్టపట్టకూడదు అని చెప్పచున్నారు.

బ్రహ్మ:- (తేలుబాధ మళ్లీ హెచ్చింది) (కుట్టికనోట పట్టుకొని) అబ్బా ఏమిబాధ వల్ల తేలు, కట్నం తేలు, కాకేతేలు, మూడు చేస్సు ఒక్కసారే కుట్టినాయి. (విసుకుతో) మీరంతా పొండి నా దగ్గర డబ్బూలేదు దస్తాం లేదు. మీసంబంధం నాకక్కర లేదన్నానని మీరు వెళ్ళిచెప్పండి. పొండి.

పర్యవ:- గుప్తా! మరి మనభాకీమాటేమి చెప్పానోయి

బ్రహ్మ:- ఇంకా మీబాకీ తాలూకు యాదైరూపాయలు మాత్రం నిలిచి వుంది. కసాయిగుండెలో ఇప్పటివాళ్ళా నమూలుచేశావు నీ ప్రయోజకత్వంలో నాబాకీ వనూలు చేశావనుకుంటున్నావా? నా నీతి నీకు వనూలు చేసిపెట్టింది. శ్రేణాన్ ఇప్పటికీశెలవు తీసుకో, నీబాకీ త్వరలోనే వనూలుచేసి పెడతాలే. నడవండి. ఆచారాలు, అత్యాచారాలు, కాకుల్ని కొట్టటం గద్దలకెయ్యటం. ఇంత తేరగావచ్చిన నెయ్యి చిప్పుల్లో పోయ్యటం అగ్నిహోతుడు మెచ్చాడంటూ డప్పుకొట్టుకోటం, కసాయివాడికి మించిన కాశివ్వం, హద్దులుమీరిన లోభత్వం చేవుడు చేవుడంటూ మొరగటం, ఏ బాప్రాహ్మణీకం?

పర్యవ:- చేవుణ్ణి చాటేసుకొని మేము డబ్బు సంపాదిస్తుంటే మీరు మాత్రం సంఘం, సంస్కారం, దేశసాధాగ్యం అయినా ఇప్పటికెంత డబ్బుకాజేశారు? పెత్తనాలుకొట్టుకూ మీరు సంపాదిస్తుంటే చేవుడుచేరు చెప్పుకు మేం బహుళతున్నాం. అసలు నీవాలకం అంతా చూస్తే నాకొడుకు ఉపదేశాలన్నీ నీకు పట్టినాయిలాగ ఉండే?

బ్రహ్మ:- సామునోటిలో విషంపుట్టింది, నత్తిమీద మణిపుట్టింది. రెంటికీ ధర్మం ఒకటేనంటారా? పొండి. మీకంతా బాప్రాహ్మణీకం గలవారు.

పర్య: నువ్వు నాకోడుకును తెచ్చుకుంటున్నావు. వాడు కులం చెడ్డ బాహ్యుగత్వం వాడికి మీవాళ్ళుతా అంటగట్టుతూనే ఉన్నారట. అచార్యుడు గోలపెడుతూనే ఉన్నాడు, నేను చూట్టా లేదనుకున్నావా?

బ్రహ్మ: వైదిక ధర్మాన్ని చక్కగా పాలించే మహానుభావుల్ని కూడా భేదదృష్టితో చూచేవాళ్ళుతా మీలాగానే నశింపక మానుతారా? నీబాపతు, నీవు చెప్పేబాపతూ రెండూ రూపు మానినవాడే భారతవర్షం పునీతం అవుతుంది. కులమత ద్వేషాలతో భారతవర్షాన్ని దగ్ధంచేసే కొరవిదయ్యాలను రూపు మాపటానికే నానవీ కళ్యక జన్మించింది తెలుసా? ఆతల్లి మానవ హృదయంలో సంస్కారం తేవటానికే బ్రహ్మచర్యం పూనింది. మీ ఛాందసుల్లాగానే మదోన్మత్తుడైన రాజకూడా దగ్ధం కాకపోతాడా? అబ్బ! తేలుబాధ... తేలుబాధ... నేనిక బోతుకను.

తెరలో—నాన్నా! అమ్మ పడిపోయింది పరిగెత్తుకురా

బ్రహ్మ: అబ్బ! ఏమి నాజన్మ! (పోతాను)

(తెర వాలుతుంది.)

(పకకొండవ రంగము సమాప్తము)

వాసవి కన్యక

పన్నెండవ రంగం

(విష్ణువర్ధన మహారాజు గృహము. రాజు ఆసీనుడై ఉంటాడు.
పుండరీకాద్వయ పదుడగా బుద్ధిగై ఆసీనుడై ఉంటాడు)

విష్ణు:- ఏమోయ్! ఇంతకూ కుసుమగుప్తుకు మా శాసనాన్ని ధిక్కరించటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడన్నమాటేగా?

పుండ:- ఆయన ఉల్లంఘించాడనుకోండి. పోనీ మీరు మీ రాజధర్మాన్ని గుర్తించితే చాలమా! ఇదేనా మీరాజరికం? కన్యలకు పెండ్లిండ్లు చేయించి వారిబాధ్యతలన్నీ వహించవలసి ఉండగా ఎదురు కన్యలను హరించే బుద్ధి మీకే వచ్చిందేమో! ఈకాలంతో, కంచే చేనుమేస్తోందిలెండి.

రాజు:- ఏయ్! కుష్టువాడా కొంచెం నూటలు జాగ్రత్తగాతానీ, నీవు ఎవరిముందు మాట్లాడుతున్నావో తెలుసా? ప్రతిష్ఠాభంగం చేసినవావీ, చండాలుడు, వాణ్ణి నీవు సమర్థిస్తావా? ఇట్టి నీచుల్ని శిక్షించవలసిన బాధ్యత నాది. రాజశాసనం త్రాచు పాము. ఆ చండాలునికి చక్కం బలిపిస్తారు. అథమవైశ్యజాతి. వాసవికి నాగో పెండ్లి చేసేవిషయంలో జాతికి జాతి ఏమైంది. జాతిలో ప్రతిబాధానూ నాకొక తామ్రపామైనాను. ఈవివాహమే జరుగకపోనీ చూస్తారు. ఏకేశ్వరం ఎందుకా ఉందో? నాతో అబద్ధమా? ఈజాతి చూటరెండు గోత్రాలవాళ్ళు గుడు గుడు గుంబం అడి తీర్మానించింది ఇదా? రాజును గాడిద చేస్తారా? వాసవి మీద ఉండే మక్కువకొద్దీ నిన్ను వదిలాను. జాగ్రత్తగా బ్రతుకు పో! ఆ భాస-రాచార్యుడు బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుడనుకున్నాను; ఇలా వంచకచేస్తాడా? మనీ పూసి

చూలేడుకాయ చేస్తాడా? వాడు నన్ను తప్పించుకొని ఎక్కడికి పోతాడూ! బ్రహ్మజ్ఞానమట బ్రహ్మజ్ఞానం...

పుండ;- బ్రహ్మజ్ఞానం అంటే... దేశంలో ఉండే కన్యలను ఎత్తుకొచ్చి రాజకన్యకొటమూండి?... అహ! నాకు తెలియక అడుగు తున్నానులెండి.

రాజ;- విన్నప్పటికొకసారి త్రిమించాను. నా రాజధర్మానికిసూడా కొంత హద్దున్నది.

పుండ;- అలాగే నా సహనశక్తికూడా కొంత హద్దుండండి రాజ గారు! మీరు వాసవిలాంటి కన్యలను ఎందరినో కన్నారు. కూతురులాగా పేమించవలసిన వాసవిని కామంతో వక్రింగా చూస్తారా? ఏమంటే రాజగారూ?

రాజ:- (భావంమార్చి) వల్సా! అదేమిటోగాని నీవు ఎన్నిచెప్పినా వాసవిలేంజే నేను బ్రతుకలేను. నా హృదయరాజ్ఞానికి ఆమె రాణి అయిపోయింది. మీ వైశ్యులందరికీ ఇంతవట్టు ఎందుకూ? నేనే వివాహితురాలను బలాత్కరించటమూ ఇది! నాలో ఏమైనా తప్పులుంటే త్రిమించి వచ్చి నన్నాలింగనంచేసి పుణ్యం కట్టుకోమన్నానని మీ వాసవికి చురీచురీ చెప్పదూ! మామగారికి నా వందన సహస్రాలని చెప్పి భాస్కరా చార్యులు నిజానికి బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులు.

పుండ;- అసలీ దుండకమంతా ఏమిటి? మీకేమైనా మతిపోయిందా రాజగారూ! వాసవి మానవ్రణ్ణే పెద్దాడనని చెప్పుతుంటే నీవే మిటో మామగారు, పెళ్లంగారు అంటూ పాటలు సాగించా వేమిటి?

(విదూషకుడు పోవేళం)

విదూ;- మిత్రమూ! సీతలను అడివాళ్ళను వశంచేసుకునే (నశ్యంపీల్చి)

మూలోపాయం తెలియలేదు. మగవాడిలో పసడిందాల్సిగాని అది అరుంధతిగాని దాని తలదన్నిందిగానీ...

రాజు;- అదేమిటో శైలవిద్యూ మిర్రీమూ!

విదూ;- అవెంతలే! ఆడవాళ్ళకు నగలంటే మహాసరదా ఆ ఉపాయం కూడా పోయోగించి చూస్తావూ? రాజు తలదుకుంటే వెళ్ళు అకు కొడువా? ఊ! శానీ...

పుండ;- ఊ! మీ ఇష్టంవచ్చిన ఉపాయాలు పన్నుండి. ఆమెను ఒప్పించండి. ఊరకే అనవసరంగా మాజాతి ఏమిటో తీర్చావించిందని మా అందరిమీద పట్టిస్తారెందుకు మీరంతా? వానవి హృదయం మార్చడానికి మీ ఉపాయం కొంత అనుకూలం గానే ఉంది. ఆయితే కాస్తక శుద్ధియోదాదశీ శుభవారం అమె ఒక గొప్పవ్రతం చేయబోతోంది. ప్రస్తుతం ఆమెని త్రొవాలా చికాకులో ఉంది. వీరసమాప్తి ఆయితేనేగాని మీ రాను హృదయం వశపరచుకోలేకపోతాడు. అబ్బ! ఆనాడు గొప్పగొప్ప గోదానాలు, భూదానాలు, హిరణ్యదానాలు, ఖజానాలు, అగ్నిజ్వాలలు, ఆకాశాన్ని అంటే మంటలు మంత్రాలు, అబ్బ అవిడ మహా హవావుడిలో ఉంటుందివేండి. పగలు నాలుగోహము దాటేసరికి మీరే అక్కడికి స్వయంగా దయచేస్తే మీ కారవమర్యాదలకు లోటుండదు. అంతా చస్తూ, పొరపాటు పొరపాటు... చూస్తూ కళ్ళారా.

రాజు;- యువకుడా! నీవోటివెంట అశుభవాక్యాలు వస్తున్నాయి ఏమి హేతువో!

పుండ;- ఈశ్వరాజ్ఞ అదేమిటో నోరుజారివచ్చింది. సరే.

విదూ;- అవునులే. ఈ ఆడవాళ్ళకు వ్రతంపిచ్చు, నగలపిచ్చు మహా బాస్తీ ఆ పిచ్చు ఊగితేనేగాని (వశ్యం)

రాజు:- సరే! నీఉపాయం చూడవక్కర్తలేదు. బుధవారం సాయంత్రం
వేళ మారువేషంలో పుడేలొగావస్తా కుమారా! నిన్నీ
నాటినుండి నా యాంతరంగికుల్లో కలుపుకున్నా.

సిమా:- నీటిలో మునిగేవాడికి గడ్డిపరకకూడా అధారంగా కనబడు
తుంది మనవని అలాగే ఉంది. ఎవడు ఏదిచెప్పితే అదే
మనకు వేదం.

పుండ:- ఇక నే పోయివస్తా (పోతాడు)

విమా:- ఇంత వెచ్చిబాగులవాడితో ఎలా? శత్రుపక్షంవాడు నీకు
అంతరంగికుడా! వానికి రహస్యమంతా చెప్పివేయటమే? సరే
కానీ, ఏంజరుకుతుందో చూద్దాని.

రాజు:- పోదామా?

విమా:- అవశ్యం (ఉభయులు పోతారు)

(తెరవడుతుంది.)

పశ్చిమదేవ రంగం సమాప్తం.

వాసవీ కన్యక

పదమూడవ రంగము

[బ్రహ్మానందగుప్త గృహము. వాసవి, కాశ్యపాచార్యులు,
బ్రహ్మానందగుప్త ఉంటారు.]

భాస్కర:- మానవ జీవితం ఎంతచిన్నదో అంత పెద్దదికూడాను, ఆనంత
మైన జీవితం హద్దుకు లోబడింది. నటుడు తన్నుమరచిగదా
అభినయిస్తూ ఉంటాడు. అలాంటి తన్మయత్వంలోనేకాదూ
నటన కుదురుతుంది. (గుప్తతో) నీభార్యకూడ ఈ మానవ
లోకంలో నటించటం పూర్తిచేసింది. సత్యం ఇష్టపడమను
గోచరించింది. ఆత్మజ్ఞానానికి చాలింది మరొకటుందా?

బ్రహ్మ:- ఆచార్య! నేనందుకు విచారించటంలేదు. పుట్టినవాళ్ళూతా
ఏదో ఒకనాడు చావలసిందేగా? ఏనాడో ఉండేది ఈనాడే
రావటం మరీమంచిది. కాని... నా స్వతర్కం పూర్తిచేసు
కుండానే ఈ ఘోరం జరగటం నా సంతాపానికి కారణం అవు
తోంది.

వాసవి:- ఏమిటా స్వధర్మం ?

బ్రహ్మ:- వాసవి! (దుఃఖంతో) ఈమహద్భిషగస్య ఇంటపడివుంటే అ
తండ్రికి ఎంతిబాధ కలుగజేస్తుందో నీకేమి తెలుసునమ్మా!

[తెరలో] నాన్నా! నాన్నా! (దుఃఖోద్వేగముతో)

భాస్కర:- ఎవరమ్మా నీవు?

[శీలవతి ప్రవేశం]

శీల - (అచటనుండి తిరిగివచ్చి) నాన్నా! నాన్నా (తండ్రి కాళ్ళవద్ద కూర్చుంటుంది.) అమ్మతోపాటు నీవుకూడా నన్ను చదివేటాతే నాకు దిక్కిందిటి? ఇక మనం ఎప్పుడూ కలిసికోము కదా? అమ్మతోపాటు నీవు చదువువా? నీవు నీరధర్మం చేలిస్తే నాకు పోతొచ్చేమోనా నా గతి ఏమిటి? విడ్డబుడతినీ వదలి విడ్డబుడబ్బా మీరు అన్నిప్రవేశం చేస్తే మూ విడ్డల గతి ఏమిటి? మమ్మలనుకూడా అన్నిప్రవేశానికి అనుమతించు నాన్నా! ఈపాడు ప్రపంచంలో ఎక్కడచూసినా స్వధర్మం లేక వ్యర్థంలో ముడిపోయిన ప్రపంచంలో మమ్మలను త్రోస్తారా? ఈ సేవ ప్రపంచ వివాసంకంటే అన్నిప్రవేశం అనందంకాదూ (దూఖం) నాన్నా నాగతి ఏంచెప్పవు? అమ్మ పోయేటప్పటికే ఇల్లంతా బోసిపోతోంది. ఇక నీవు పోతే మూ విడ్డలప్పుడయ్యాలు ఎలా వుంటాయో కొంచెం ఊహించునాన్నా (వాసవితో) అమ్మా వాసవి, నాకుకూడా అన్నిప్రవేశానికి అనుమతించు తల్లీ! మీరంతా వీరత్వంతో స్వధర్మంకోసం వీరస్వర్గానికి పోతున్నారు. నన్నుకూడా వెంట తీసుకుపోమ్మరి అజ్ఞ వేటుకుంటున్నాను.

వాసవి - (దూఖంతో) పోదవీ! నీవు కుంజ చెరువుచేసుకుంటే ఎలా చేప్పు? ఒక్కడూలేని ఇక్కడ కాశ్యపమా! మాతోబాటు మీరంతా వస్తే అదొక అధర్మంకాదూ! చెప్పుతల్లీ! నీవీలా చేస్తూ స్థిరమైన వృద్ధులకాసాన్నికూడా చలింపజేస్తున్నా వమ్మా! ప్రపంచమే వరకం. పరిమే పరమసుఖం అనేమాట నేను కాదంటానా? స్వధర్మంకోసం నీవు ఈ మహాఘోర నరకంలో ఉండటానికి, యమయాతకలు అనుభవించటానికికూడా సిద్ధపడాలి. (అచటనుండి) అచార్య! ఈ వాసవిజ్ఞానిదంగా నిరర్థకమైనది. పాడువాసవి అసంఖ్య విష్ణువాలతో పుట్టి కొద్దింది. పాపం మాతృవియోగంతోబాటు వీర్యవియోగం.

కూడాను. (శీలవతిని కొగలించుకొని) అమ్మా! ఈపాడువాసవి నీ జీవితాన్ని కూడా నట్టేట ముంచుతోంది. నీకు పెండ్లయినా కాలేదు. పెండ్లికి ధనంలేదు. ఇంతకూ నా సొందశ్యమే చిన్న సీతికి తెచ్చింది. (బహునందంతో) తండ్రీ! నీవు మాతో అగ్ని ప్రవేశంచేయటం మంచివేయరాదా? మీరు సజీవులై ముందు శీలవతి పెండ్లి చేయండి. ఆమెకు నాయాశీర్వాదాలు.

బ్రహ్మ:- నేడుమాత్రం ఒక్కణ్ణీ మిగిలి రాజును జయిస్తానా? ఆనీచుచేతిలోని మరణంకంటే అగ్నిప్రవేశం అత్యుత్తమమేకాదా? ఇందుకేగా నూటరెండు గోత్రాల వైశ్యులూ అగ్నిప్రవేశం చెయ్యటం? అమ్మా! నీ యగ్నిప్రవేశం ఎంత ఆవశ్యకమో మాయగ్నిప్రవేశంకూడా అంతే ఆవశ్యకంకాదా? ఆవులు చస్తూ లేగలకు మేకపెట్టి పోతాయా?

(లోపలనుండి పదిమంది పిల్లలు ఏడుస్తూ వస్తారు)

శీల:- నాన్నా! ఈపిల్లలను ఏంచేసి పోతావు?

బ్రహ్మ:- వాసవి ఆదేశం వస్తుంది. ఆమె అగ్నిప్రవేశం చేసినతర్వాత ఆమె వైశ్యులోకానికి కులదేవతగా వెలుస్తుంది? ఆమెయే ప్రత్యక్ష వం. అంతా ఆరేల్లి స్వాధీనమే చేసిపోతున్నా.

(కోమంగా గామస్తులు కొందరు వస్తారు. శ్రీ పురుషులుంటారు.)

వికాతు:- అమ్మా! నీవు భూలోకపార్వతివి. అగ్నిప్రవేశం చెయ్యబోతున్నావు అతివృష్టివల్ల, అనావృష్టివల్ల వైకులు పాడిక అష్టకపాలకు లోనాతున్నాం. మాకు చల్లనివర్షం అనుగ్రహించు తల్లీ!

వాసవి:- నా యగ్నిప్రవేశాన్ని అతిరహస్యంగా ఉంచండి నాయనా! మీకు జయమాతుంది.

ఒకవిధము:- (ముందుకువచ్చి వాసవికి నమస్కరించి) అమ్మా! నాకు చిన్నతనంలోనే భర్త మరణించాడు, కామపీడితురాలను. పునర్వివాహం చేసుకునే అనుమతి నాకు ప్రసాదించుతల్లీ!

వాసవి:- అమ్మాంబా! స్త్రీలు పునర్వివాహం చేసుకోవటం వేద విరుద్ధమైనది. ఈ వేదశాస్త్రాలన్నీ మంటకలిసిపోయే రోజులు త్వరలోనే వస్తాయి. అనాడు విధవల పెండ్లిండ్లు విరివిగా నాశనమై. పురుషులుకూడా ఏకపక్షీత్వాన్ని విసర్జించి బహు వివాహాలు చేసుకుంటారు. బ్రాహ్మచర్యం సామాచర్యంగా మారిపోతుంది. విధవా వివాహాలు నీవు మొదటిదానవు. నీ ఇష్టానుసారం వర్తించుకోవమ్మా (విధవ పోతుంది) అచిర కాలంలో భారతవర్షాన్ని ఒక మహాశక్తి పాలిస్తుంది. ఆవ్రథ త్వరలో వర్ణభ్రష్టులు పుట్టుకువస్తారు. స్త్రీపురుష భేదం నశించుతుంది. ఆకలి మంటలతో ప్రజలు దగ్ధమౌతారు, అట్టి మాణిర్యాన్ని వైశ్యలోకంనుంచి ఉద్ధరించిన ఒకమహా శక్తి ఎదుర్కొని తాను పరమచంద్రుడైపోతుంది.

తే. ౧. విశ్వ విఖ్యాత విజ్ఞాన । వీరచరితు
మద్భవంబంది మన సంఘ । ముద్ధరించి
జాతి చైతన్య మొందించు । శాంతిదూత
భావిభారత నవయుగ । భాస్కరుడు.

అటుపై ధర్మరాజ్యస్థాపన అయినట్లు ప్రజానాయకులు ఘోషిస్తారు. ఆకలి మంటలతో ప్రజలూ మలమలమాడి చస్తారు, ధన దాహంతో ప్రజలు న్నత్తులైపోతారు. ఇది నా భవిష్యద్వాణి.

భాస్క:- బ్రాహ్మణులే వేదవిరుద్ధంగా వర్తిస్తారు. దానికి “వైదిక ధర్మయుగం” అని పేరుపెట్టుతారు. ప్రజలు, నాయకులూ కలతల్సాగా తో కొట్టుకుచస్తారు. అదొక విచిత్రయుగం.

వాసవి:- అట్టిపరిస్థితుల్లో నేను మళ్ళీ వైశ్యకులంలోనే పురుషజన్మలో ప్రకటమవటానికి దేవుడు అనుగ్రహించుగాక. సర్వ ప్రజానీకాన్ని నేను ఉద్ధరించుచుగాక! ఇది నా అంతర్యామి.

ఒకస్త్రీ:- అమ్మా చిన్నతనంనుండి మాకళ్ల ముందే పెరిగావు (కన్నీరు) ఇవాళ నిన్నల్లోకి దూకుతున్నావు ఎంత సాహసవంతురాలవు కాకపోతే.

వాసవి:- నావంటి వీరకన్యలు ఎందరో పుట్టుకొస్తారు. చింతింపకుతల్లీ!
(కుసుమగుప్త ప్రవేశం.)

కుసుమ:- (ఆగ్రహంతో) యాదవకులానికి ముసలంలాగ పుట్టుకొచ్చావు. వంశనాశవం చేస్తున్నావు వాసవి! నీవంటి కూతురు గర్భశత్రువుకైనా వద్దు అని మొక్కుతూ అగ్నిప్రవేశం చేస్తున్నా.

భాస్క:- కుసుమగుప్తా! ఎందుకలా ఆగ్రహిస్తావు? నీ ఉత్సాహంతో నీవే గుర్తించలేకపోతున్నావు.

కుసుమ:- సరే! నూటరెండు వైశ్యకుటుంబాల్లోనుంచి, ఆయా దంపతులు రేపు సగరేశ్వరాలయానికి చేరుకునేట్లుగా ఏర్పాటు చేయించారుగదా?

వాసవి:- (శీలవతితో) అమ్మా! నీ వివాహానికి ఏమీ చింతింపకు భావనవరంలో నీ భర్త నీకై ఎదురుమాస్తున్నాడు. అతడే స్వయంగావచ్చి నిన్ను పరిగ్రహిస్తాడు. నీకు సకల శుభాలు చేకూరుతవి.

బ్రహ్మ:- ఓ వాసవీవరమేశ్వరికీ జై. (అంతా అంటారు)
(తెర పడుతుంది.)

(పదమూడవ రంగము సమాప్తము)

వాసవీ కన్యక

పదునాల్గవ రంగము

(నగరేశ్వరాలయంతో కనుమగుప్త వాసవి, భాస్కరాచార్య, 102 గోత్రాల వైశ్యులుంటారు. ఎదురుగా అగ్నిగుండాలు వెలుగుతూఉంటాయి)

వాసవి:- అన్నలారా! నూటరెండు గోత్రాల వైశ్యులకు నా శుభాశీస్సులు అందజేస్తున్నాను. వైశ్యసంఘ శ్రేయోభిలాషి నై నూటరెండు గోత్రాల వైశ్య సంతతి ఆయురారోగ్య విశ్వ ర్యాదుల ననుభవిస్తూ నన్ను భజించి, శరించుదురుగాక యి కోరుచున్నాను. ఇట్టి వైశ్యసంఘంలో, లోకోత్తరుడైన మహా పురుషుడు వామనమూర్తిగా జన్మించి నిఖల భూమండలానికి ఉజ్వలమైన శుద్ధ అహింస తత్వాన్ని ప్రజోధిస్తాడు. ఇవి నా తుదికోరికలు.

(భటుడు ప్రవేశం)

భటు:- (కుసుమగుప్తునితో) (ఆతురతతో) మహారాజా! విష్ణువర్ధన మహారాజు సేనాసమేతంగా వాసవి అమ్మవారిని పట్టడానికి వచ్చాడు. దారిలో మన బాలనగరులు వారిని తీవ్రంగా ఎదుర్కొన్నారు. అంతకుముందు మన పట్టణమునకు కావలా ఉన్న రాజ వైశ్యముకూడ మన బాలనగరులతోకలిసి రాజు నెదుర్కొన్నారు. ఈహా ఘోరయుద్ధం జరుగుతోంది. రాజు ప్రళయతాండవం చేస్తున్నాడు. బాలనగరుల సంఖ్య తక్కువైనా వామన మహిషాసుర మర్ధిని ను జ్ఞప్తికితెస్తున్నారు. సగతుర శలకాయలు చేమకూరల్లాగ తరిగివేస్తున్నారు. రాజు వారిని తప్పించుకుని ఇటే రావడానికి తీవ్ర ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు.

కుసు;- సరే నీవు పో, మావని త్వరగా పూర్తిచేస్తాము.

(భటుడు పోవును.)

వాసవి;- ఇంక నేను నా సగరేశ్వర సాన్నిధ్యానికి పోతున్నాను. నాకై పరితపించుచూ ఇక్కడికి పరుగునవచ్చిన విష్ణువర్ధనునికి నా దగ్గదేహానుండి పుట్టిన భస్మాన్ని చూపి ఇదే నీ విషయప్రేమకు ప్రతిఫలమని చూపింపి. ఈపని గురువులు భాస్కరాచార్యుల వారు నిర్వర్తిస్తారు. (భాస్కరాచార్యులతో) ఆచార్యా! వందనసహస్రాలు. (నమస్కరిస్తుంది)

భాస్క;- అమ్మా! పరమేశ్వరీ! నీ దయావిశేషంవల్ల నాకుకూడా నిజస్వరూపం గోచరించింది. నేనుకూడ భవిష్యత్కార్యక్రమం యోచించుకుంటాను, మంచిది ఇక నీవు పదతల్లి!

వాసవి;- చిత్తము. (హరిహరమహాదేవ, కిసార్లు అంటుంది)

అందరు;- వాసవీకన్యకీకై... (జయధ్వానములు) (వాసవి గుండ మున ఉరుకుతుంది. తరువాత ఒక్కొక్కరుగా జయధ్వానాలతో గుండమువ ఉరుకుతారు. భాస్కరాచార్యుడు, కొందరు గ్రామస్తులు మిగిలివుంటారు.)

(నారయ్య మరికొందరు రాజభక్తులు ప్రవేశిస్తారు)

నార;- (ఒకరితో) ఎందుకురా ఈపాడబతుకు? బతికేం చేస్తేం ... దేశ-లో ఎక్కడచూచినా ముహూరతం ఉమ్మేస్తున్నాను. ఇంకా ఈరాజుని ఈ చింతిచ్చార్ల చెలియనేలేదు, నాకు వాసవి వాసవి అంటూ అనార్పితంగా ఆదోకి పిచ్చులో పడిపోయి నాకు, అడుగో చూడు ఆ మంటలు 102 గోతానివల్లు అందులో పడిచచ్చారు. మనంకూడా చస్తే మరణేసుమీద పెన్ద నాటకాలు పుట్టుస్తాయి. మనలాగా అధీనముంచి కొందరు మనుషులు బ్రేక్షుతారు. “ఒరేపకారాద్ధ మిదం శరీరం”

అన్నాడు. నేను వడిన తర్వాత మీరుకూడా గట్టిగా పడతారా? మరి!

ఒకడు:- పడకుండును వెధవబ్రతుకు. పడముండు. సువ్రసడు.

నార:- ఒకసంగతి మరచిపోయానా! నా తాలూకు ధనంతా పరమేశ్వరి కలకాలయానికి వ్రాసి యిద్దామనుకున్నాను. అపని జరుగనేలేదు? సరే. పోనీలే. ఇదిగో పోతున్నాను. (మంటలో పడబోయి వెనక్కు వస్తాడు.) ఓరి చాలవేడిగా ఉంది. అంత వేడిగా ఉంటే ఉరికేవెలా? (చప్పరిస్తాడు, చేతులు తిప్పుతాడు) పాపం వీళ్ళంతా ఎలా పడిచచ్చాలో! ఆ బాధ ఎలా పహించారో!

మీన వాడు:- (చొక్కా చేతులు పైకితీసి ఉరకబోతాడు. పెత్రి కేకతో వెనక్కు పారిపోతాడు. తర్వాత ఒక్కొక్కరూ, చివరకు మారయ్య కూడా పారిపోతాడు.)

(రాజు విదూషకునితో ప్రవేశం)

రాజు:- (భాస్కరాచార్యునితో) ఏమయ్యా! అలయమంతా నిశ్శబ్దంగా ఉండే? ఏమి? వ్రతోత్సవా లెక్కడ? ఈ యగ్నిగుండా లేమిటి? (నలువైపులా చూచి) ఈ యగ్నిజ్వాల లేమిటి? ఈ భయం కర స్మశానంలో పికాచంలాగా నిలబడ్డావు? నీవు ఎవరు? భాస్కరాచారివా? బ్రాహ్మణాధమా? నా వాసవిని ఎక్కడ వాచావు?

భాస్కరు:- (వాసవి వడిన గుండం చూచి) అక్కడ!

రాజు:- ఏమిటి? నా వాసవి భస్మమయిందా! ఆమెను హత్య చేశావా పాపీ! ధనితాని! సిద్ధంగా ఉండు. (మెడ పట్టుకొని) బ్రాహ్మణ పికాచమా!

భాస్కరు:- నేను వాసవిని హత్య చేయలేదు. నీ కోరికాన్ని! ఆమెయే భస్మం అయిపోయింది.

రాజు:- మరి నా కోరికాన్ని నుండి నీవు మాత్రం ఎలా తప్పించు కుంటావురా వాసీ! (మెడ వదులుతాడు)

భాస్క:- నీ కోరికాన్ని నన్నేమి చేస్తుంది రాజా! భాస్కరుణ్ణి సంహరించే మనిషి పుట్టాడా? పుట్టుతాడా?

రాజు:- ఏమి నీ అహంకారము! వాసవీ! (గుండం దగ్గర చేరి) వాసవీ! నీవీ గుండంలో ఉన్నావా? నీవు లేని రాజేందుకు? త్రికరణ శుద్ధిగా నిన్ను ప్రేమించాను. నీవు కాదన్నా, కాల తన్నినా, నాకు దిక్కే-దిగి పన్ను తప్పించుకొని పారిపోతావా? నా ప్రేమకు ఇదా ప్రతి ఫలం! నేనుకూడా నీ దారినే వస్తున్నాను పద

విదూ:- (గుండమున పడబోతాడు) రాజా! ఏమిటి వెర్రితనం! (అపీ) వాసవి నీ కింకా కనబడుతుందా; నీ వెర్రిగాని. కాశ్వతంగా వాసవి నిన్ను వదలేసింది.

రాజు:- మిత్రమా! నన్నాపకు. నేనింక జీవించను. (దుఃఖంతో - గుండె పట్టుకొని) నా వాసవి తచ్చిపోయింది. (ఏమి) కామాంధత్వానికి పోయిపోత్రం కలిగింది. బాబూ! రండి ఈ కిరాతుని ఒక వంద తేళ్ళతో కుట్టించండి, రాళ్ళతో చాచిమోడండి (చూచినట్లభినయించి) ఆ! వచ్చావా! (క్షణస్వరంతో) నన్ను కూడా రమ్మంటున్నావా? వాసవీ! కైలాస పర్వతంమీద నుభద్దామా! భోగించుదా మంటున్నావా! (గట్టిగా) అయ్యో (రక్తపు వారికి; వెంటనే మరణం),

విదూ:- (భాస్క-రాచార్యునితో) అయ్యా! రాజు మరణించాడు. ఇక మన కర్తవ్యం (వశ్యం.)

భాస్క:- దీనితో మనకేమి సంబంధం? నీ పని, నా పని, రెండూ పూర్తి అయినాయి. ఇక ఎవరి యిండ్లకు వారు పోవటమే. ఇక్కడ ఈ శవాన్ని చూసే వేముంటుంది? వాసవీ, 102

గోత్రాల వైష్ణవులు ఇప్పుటికి కైలాసం చేరుకొని సుఖ
స్తున్నారు.

(బాల సగటులు, రాజభటులు ప్రవేశిస్తారు.)

భటు;- అచార్య! (విచారంతో) మా ప్రాణాలు ఇలిపెట్టికూడ మేము
వాసవి అమ్మనారి ప్రాణాలు కాపాడలేక పోయాముగదా!

భాస్కర:- నాయనా! విధిని తప్పించటం ఎవరి తరం? వాసవి నాటకం
ఇలా పూర్తికావలసియుంటే ఎవరేమి చేస్తారు? నిజంగా వాసవి
ప్రాణ రక్షణ కోసం మీరు చేసిన త్యాగాలు అపూర్వం.
రాజకీయంగా ఈ తరుణంలో మీరు చేసిన త్యాగాలు భావి
చరిత్రకారులు వేనోళ్ళ ప్రశంసింపక చూడరు. మీ మీ
భార్యలను, ఆస్థలను, బిడ్డలను, సర్వార్థి కేవలం వాసవి
కోసం త్యాగం చేశారు. రాజకీయమైన యుద్ధంలో అపూర్వ
త్యాగం చేసినదానికి ఫలితంగా మీ మా పేరులు భావి
చరిత్రలో "రాజకీయ బాధితులు" అని మహాజ్ఞులంగా
లిఖింప బడతాయి. ఈ మారణ యుద్ధంలో మరణి పోయింది
పాపం మీరేగా? మీ త్యాగాలకు ప్రతిఫలంగా మీమీ పిల్ల
పిల్ల తరవాత నిలిచి యుండేటట్లు ఈన మాన్యాలు సంఘం తర
పున ఇప్పించటం మా ధగ్గమేగాని ఆ భూములైనా గొడ్డి
బోయినాయి. ఉన్న భూములైనా చవిటి పగలం. ఏం చేస్తాము
పాపం! మీ పోషకు కావలసిన స్వర్ణ బాధ్యతలు ఇప్పుడు;
ఇకముందు ఈ వైశ్య సంఘమే వహిస్తుంది. మీకు రాజకీయ
బాధితులని నామకరణం చేయటమైంది.

భ;- అయ్యా! మేము చేసిన త్యాగాలకు మేము బహుమతులు
కోరామా?

భాస్కర:- మీరు కోరికపోలే మే మూరకుంటామా ! అంత కృతఃకులమా?

భటు:- అయితే “రాజకీయబాధితుడు” అనే నర్సిద్రవు పేరుపేసి వదలనా మంచిపేరు పెట్టండి. ఎక్కడికిపోయినా ‘రాజకీయబాధితుడ’లే మొహం నువ్వునూ అంటూ చేసే హేళనకు అంతుంటుందా? భూదానా లెవరికీ కావాలి. మంచిపేరులైనా పెట్టండి.

బాల:- అసలు యీ పేరు నాకు వచ్చలేదండి.

భాస్కర:- మరి ఏపేరు వచ్చుతుంది?

బాల:- ‘రాజకీయయోధులు’ అనేపేరు నాకు వచ్చింది.

భటు:- సరే. ఎక్కడికి పోయినా యోధుడు వస్తున్నాడటే, అని ఏదీ పించుక తినడానికా?

భాస్కర:- అదంతా వదిలెయ్యండి. “వీరముష్ణులు” అనే పేరుతో మీ రంతా భావికాలంలో పరిగెరిగి పడుదురుగాక. వైశ్యసంఘం కోసం మీరు చేసిన యీ అపూర్వ త్యాగాన్ని పురస్కరించు కొని భావికాలపు వైశ్యులు మీకు అన్నివిధాల నోడ్డుడుడుతు గాక. (బాలనగరులతో) నాయనలారా! మీ బాలనగరులు స్వసంఘ డ్రిమింగోసల, కద్వారా విశ్వకాంతి కోసం చేసిన అపూర్వ త్యాగం మరుశరానిది. భావియుగాల్లో వై శ్యు లు మిమ్ము స్మరించకుండా ఏకార్యం తలపెట్టరు, ఆచరింపరు. ఆచంద్రావళి మీ ఉభయల త్యాగాలు నిఖిల ప్రపంచంచేత కొనియాడబడు గాక! స్వధర్మ నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః అన్న ఆర్యోక్తి సార్థకపరచిన మీ ఉభయలకూ నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు! ఇంక వా స వీ నాటకం

యీ యీంతో పూర్తి అయింది. మీరంతా మీమీ ఇండ్లకు వెళ్ళి సుఖించండి. వాసవి అనుభవించిన కష్టపరంపరలకు దిగులు చెందక స్వధర్మ నిర్వహణానికి వడుము కట్టండి. విద్యావినయ సంపన్నులై, సకలైశ్వర్య సంశోభితులై వాసవి కన్యకా కుటుంబా కటాక్షంవల్ల యోత్రం కలిగి బ్రతకండి.

ఓమ్ శాంతి శాంతి శాంతి,

మంగళం మహత్.

(తెర వాలుతుంది.)

[న మా ప్ర ము]

పండితాభిప్రాయములు

ఆస్తికత్వమునకు మూలము ఆదిశక్తి. ఆయాకాలముల కవసరమగు మార్పులతో జగన్మాతయగు ఆదిశక్తి యవతరించు చుండననునది పురాణ ప్రసిద్ధి. అట్టి యవతారములలో నొకటి శ్రీ వాసవీకన్యకావతారము. ఈ యితోహాసమును మావకానుకూలముగ కృష్ణా మండలమందలి గుడివాడ వాస్తవ్యులైన “నాహిత్యకత్తు” దివ్యేణి పిచ్చయ్యగు ప్రభాకు రచించిరి.

ఇయ్యది ప్రస్తుతకాల ప్రదర్శనానుకూల పద్ధతిని కూర్చు బడినది రచన అభ్యుదయకారిగ నుండెను.

ఈ మానవ శరీరాన్ని ధరించినదే. మానవత్వాన్ని నిలబెట్టుకొనుటెట్లు? పరోపకారానికా? పరాపకారానికా బ్రతికిడం? అనేది వాసవి చిన్న నాటితలపు. ఇదే విద్యాభ్యాసమునాటి విమర్శ.

నీకీ, ధర్మానికీ, శాంతికి డబ్బుకూ, ఎంత యెక్కి సుబంధమున్నదీ, పరోపకారమింత, శాధితులకు సేవచేయడం, ఆడంబరానికూ, పదవులకూ, లేక మానవధర్మమూ? అనేది వాసవిద్వారా చక్కగ నిరూపింపబడెను.

వరిందడ మొకరిని, పోణయనూడడ మింకొకరిని కూడవలి ప్రోత్సాహ పట్టడం, ప్రోత్సాహ భంగపరిచడానికై దుర్మవాంఛలైన ప్రోత్సాహులు పట్టు పట్టడం, శాధించడం, డబ్బుకొరకు దుష్టకార్యము లొనర్చు హింసాకారులైన బానిస నౌకర్లొప్పు కలిగి కార్మికులు, ప్రోత్సాహ పాలనకై పలుపాట్లు పడడంలో ప్రాణాల నర్పించడానికై వా సిద్ధపడడం, సత్యాహింసతో కార్యసాధనమును సిద్ధాంత సిద్ధి కన్న కాహుతి కావడమే యుత్తముమని యులులొనర్చుట, మొదలగు విషయములతో సులభమైతేలిని రచియింపబడెను. అయితే ధీమడకు కుసుమ గుప్తుకు అగ్ని కాహుతియగు కాలమున కూతురు వాసవిని “మాదవ కులూనికి ముసలంలాగ పుట్టుకొచ్చావు” అనడం అట్టి శిష్టముగనుండెను.

ఆత్మప్రబోధము

శ్రీ సారవపురాజు వేంకటసుబ్బరాజు

శ్రీ సారవపురాజు వేంకటసుబ్బరాజు

శ్రీ

వెం : 1-50 పై.

ఓం
నమో శివాయ.

ఆత్మప్రబోధము

★

ప్రదమ పుష్పము

గ్రంథకర్త :

బ్రహ్మకాత్రి :

భావకవి :

శ్రీ సూరపురాజు వేంకటసుబ్బరాజు

అగస్త్యశ్రమము

16-3-1960.

అనంతరాజుపేట మజర,
రాజంపేట తాలూకా,
కడప జిల్లా.

యస్. వెంకటసుబ్బరాజు

క॥ స్వజన్మప్రియవని
 సర్వోత్కృష్టయశఃవరగు సముదానితలపా
 సర్వముచెరియగ తత్వము
 సర్వము బయలనియనంతు సాటిలకెప్పెన్.

★ భూ వి: క ★

అత్మ స్వరూపలాభా :

ఇదిముగి భావాపేక్షతో వ్రాసిన మోక్షసాధనము. రత్నము పరిపాటిగా (వాచించి) చందోన్మారుతమువలెను దిక్కాల్తముగా నైన (బ్రహ్మాండము) దవలెను. కావలయును, భావనచూచిరొందుచు దయలు మొదలిన సంకల్పప్రావాహిత ముండునలలె నీవచ్చుముడు వెలసినది. చుట్టరమింపుతోనట్టిని నీవే దొరయలు నునాడును. అట్టి సంకల్పములో కాలపురుషుడు కాలకిగడ్డెకట్టి, నటరాజువలె స్వల్పముచేసినట్టిను పొంగి పొరలిన భావోల్లాసము చిన్నులకు గట్టియు గిన్నించునట్లు చిత్రించుటలో గవితానైపువ్యము పెల్లించియును. అస్తు ప్రకృతియు ప్రకం సంపదగినవ్యక్తి యీఅర్థ ప్రదోషకర్త. ఈతడు చిన్ననాటి నుండియు సామాన్యమానవులతోలె మృవహించుచుండెడివాడు. కాల గర్భముననే మహామహిమ దాగియున్నదో సుస్వపీతనడింబోలె సంత ర్నాహినిగా బ్రవహించుచున్నదో ఎప్పుడెఱుంగు. రానురాను తత్వ వేత్తగా మారినాడు మారినాడననేల: నేటికిని - నాటికిని అజ గణాంతర సాదృశ్యమగవడుచున్నది. జగత్తంతయు రసమయమని సత్కర్తవ్యలవ్యప్తి. అట్టి రసపిపాసపీరికిని యాదృచ్ఛికముగా లభించి నది. అగుచో పీరివ్యప్తి జడజగత్తునుండి పరతత్వమును అన్వేషించుట యందు తన్మయులై తానువ్రాయునది కావ్యమనియు, అయ్యదిలక్షణ శిక్షితముగాను, కవితానిబంధన దక్షముగాను, సాహస్వత సిద్ధాంతపత్రము గాను ఉండవలయుననెడి విషయమునుగూడా మఱచి తనహృదయ కుహ రాంతరమునుండి ప్రతిధ్వనించు అపార పాపమార్గికముల నుద్ధోషించుట యందే లక్ష్యముంచి - అక్షాన నిద్రాముద్రిత జగంబును మేల్కొలువఁ

అందుచేతనే అందుకనుక బాటింపక జగజ్జాగృతియే భార
 ఉన్న ప్రాంతమున ముహూర్త నిరాహుట వాటిపాటవమున ఈహా
 గానిమునకు లోకమును నిన్నమునెప్పుడుకై రాను మున్నుండు భన్యత్వ
 ముంబుంబునకు లోకములేదు. చింతయునుగాదు. ఇట్టివి కవి
 ప్రభులు అవతానిద్వారత ప్రతాపకరములని సంభావించినను భారతీయుల
 పుష్టి పాటపాట నిడున్నవావముగాన ననుల్లంఘనీయ దోధనావశ్య
 కములని పడుపరిచింపు. పశిత్రహృదయమునుండి బయల్పడలు
 భావనాగోపిల్లము భారకలోకము ను రేజవజుననుట నిన్నంకయము.
 అట్టియేద నామెప్పలకు అపిదామలు తృణప్రాయములు. కేవలము
 ప్రదోషవాక్యమునుబట్టికేన యిట్టి పదనలు ప్రజ్ఞాహస్యజగత్తున కావశ్య
 కములనియే నెమ్మది నెమ్మది.

“రెండు కాళ్ళలేవు నారాయణా - రెండు కాళ్ళలేవు నారాయణా”
 అను అంకుని దీనారావములలో నేభంచును బంధింపబడియున్నది:
 “పెంగ్రాయుని పేరేవించె - పసిపిల్లలు పాలుత్రాగరండి.” అని పీఠ
 రసోద్బోధకముగావించు బొద్దిరికతలో నేవ్యాకారజమిమిచియున్నది—
 ఏతావిదా చెప్పవచ్చినదేమిటంటే - గ్రంథములో భావపరంపర లుట్టుత
 లాగించినచో పద్ధతుల యుద్ధతికి పాలువడనివారు కొందఱుండుట లోక
 ములో సహజము. అందుకొకటే, కాదోలు: “భావనాబలమున్నది
 ప్రకృతియున్న - చిష్టముండివ పదములకేమికొఱత” అనియొక భావు
 కుఁడు విన్నర్పిస్తే నొకచటవు జఱచినాఁడు. కావున పాఠకలోకము
 మునకీ పద్యపంపుటి, తత్త్వరహస్య విస్పష్ట ప్రదర్శనిగాఁ జూపించు
 వపుడు ప్రాంతవాసనలతో మడుగుగట్టకొనుచెందులకు: అలలదోగి
 నచో ప్పావమాడదలంచుట లసహజవాచికముగదా? ఇట్టి విశిష్టభావములు

అధ్యాత్మిక ప్రభావమేమో, రచితము దొర్లినది. వసుంధర గర్భమున ప్రవహించు అంతర్వాహినులను గమనింపవలెనను విషయలో నీ మహర్షి శక్తియున్నదేదా? తమ ముపిడుకాదు. సమాధినిష్ఠయును తాను అనుభవించిన ఆ సుఖమును ప్రపంచమునకు పంపింపను. బహుశా యాగ్రంథకర్తకు వ్యాసనిష్ఠలో రసము హృద్లోచితమైన విషయముల ఆర్మ్యమేదోచించి, యాకాష్మమును రచింపజేసినదేమో!

గ్రంథకర్త కడుభార్యకుడు, ద్వాగే, నివాసముజీవితము పేరికి. సత్యాన్వేషదాపకుడు. ఉన్నత, గౌరవపడించుడు. క్షీర్తియును. శాంతి, సహనములుగల జీవితాశయముగలవాడు. ఈయన రచించిన గ్రంథమే “యద్యార్థవాది” అనిచెప్పవలె చెప్పఁచిన్నది. ఈయన గుణ గణముల నిచ్చట బ్రహంసంపదానిని ముఖస్తుతియగునని శంకించుచున్నాను. సర్వజనప్రియుండు. సర్వమానవులయందు సానుభూతి గలవాడగుటచే ఈయనకు “సర్వోత్తము”డను నామము తగియున్నది.

ఈగ్రంథమును అందరు సమగ్రముగచదివి, అందరి నెరసులను గణింపక, హంసము నీరమునుండి క్షీరమును గొనువిధంబున, మంచి విషయములను ప్రపించి, గ్రంథకర్తగారి శ్రమను ఫలించజేయుదురని సహృదయులను వేడుచున్నాను.

శారదానికేతనం,
పట్టగుంట్లకోట,
14-3-1960.

ఇట్లు,
ను జ న వి రే యు డు,
అంకేడు రామయ్యకెట్టి, బి. ఓ. యల్.

- ప రి చ యం -

ఈ గ్రంథకర్తగారికిని నాకును బాధాభిప్రాయ పదివత్సరములనుండి పరిచయముచిన్నది. ఆయుర్వేద, జ్యోతిషేర్పాది శాస్త్రవిషయ సంగ్రహకావిదుడునీకవికి మానసోద్రేకముగలిగించెడి నాటికాలములో నాపరిచయము గావించుకొని అప్పటినుండి స్నేహానుభవ సంప్రాప్తయై గ్రంథరచనలోపాటు ప్రకాశనజేయుట. ఈనాటికి మాతృభాషా పరిచయముకింత యలంకరణ పరివర్తనకల్పమౌనన, చిరకాల యోగవిద్యాభ్యాస కృషిఫలితమున మనోబీజి విహరించుచున్న, సత్యజగద్విషయములు సర్వమానవసేవా సిద్ధికొఱకు కవనమలవడిన కారణమున వీవ్రతమ పుష్పమును సుజనకరఫలముల నమర్పించుకొంగలిగినాఁడు.

వీరికిది ప్రథమ ప్రయత్నమగుట, భావమాత్రమై, గ్రంథరచనా చక్కణములగు నితరచర్యో, వ్యాకరణాదు లిందనుకూరించని యీ కావ్యము కవిసాంప్రదాయమునకు కట్టువుగాఁదోచినను; నూతన మాతృ (తెనుగు) భాషావిరామంపు దుచితమైయొప్పు. భావము విశదమై సత్యసంకల్ప నిజయమై పితనామోగ్యత యొప్పియున్నయది.

ఇందలి సత్యమార్గముల నరయుచో వీరికిమంచి పౌరాణిక పరిచయమున్నదని చాటుచున్నది. వీరి పురాణపరిచయ కృషిఫలితము ఈనాటికి విజ్ఞాన ప్రజానీకమునకు నూతనభోధగూర్చునున్నదనుట సత్యమగుచుండు. ఇట్టి సద్గ్రంథములద్వారా మునుముందు మఱికొంత

ప్రజాసేవలో (బాటు భాషాసేవము) చేయుటకు పీఠికీ భగవానుడను
కూలించుగాక!

దేవమాచిపల్లె,

17-3-1960.

శ్రీ శ్రీ,
భాషాస్రియము (మ),
తిరువాయిపాటి; తిరువెంగళయ్య,
టీచరు, టిల్లాపూరుకు తెలుగు పాఠశాల,
దేవమాచిపల్లె.

:- మనవి :-

మహాశయులారా :

నా స్వవిషయమునంతయు “అప్పజము” అను పేర్చికలో తెలిపి
యున్నాను. మఱి యీ నా రచనకు కారణమేమన; శ్రీ వికాసినామ
సంవత్సర కార్తీకశుద్ధ పౌర్ణమికి సరియగు హరిజనశత 1959 సం॥
నవంబరునెల 15 వ. తేది రాత్రి సుమారు 2.30 గంటలకు మెలకువగన
తలవని తలంపుగా నాలో యేవో కొన్నిభావనలుకలిగి నా మానసమును
పరిపరి విధముల యుద్రేకపరచుచున్నవి. వాటియుద్రేకత నడ్డగింప
మనసుగొనక, వెంటనే కలమంది యొకచిత్తుపొత్తముపై నా భావవరం
పరలయధారభముగ వ్రాయబూని సూర్యుడు దయాద్రినలంకరించువరకు
నిరాటంకముగ వ్రాయఁగలిగితి. తదుపరి నా రచన నామూలాగ్రము
సింహావలోకనముఁగావింప నాభిలాషమాది నేనలికిన, నాగురుసేవావృత్త
ధారాప్రవాహ ఫలితమంతయు నాయనుభవరీతి నిసుమంతయు భేదపడక

యందె. ఇప్పుడి నాయకులు సోదరులగు మీసద్ హృదయముల
 కందించి మీకు లోకపోరకలయించి నత్యమును వెల్లడించి లోక సేవ
 జేయుటకు మిక్కిలి అనుకూలముగనని తలంచి కా వ్య రూ ప ము న
 పేరవించియున్నాను గనుక యిందర లక్షణాదులపాటింపక మూలము
 గ్రహింపుమనని మనవిచేయుచున్నాను.

ఇట్లు,

గ్రంథ కర్త.

★ ఆంకితము
(పంచరత్నములు)

సాక్షాత్తులు

శ్రీమందు సగుండై చెవివారినున్నట్టి
 తడవనుండలమున తవనయొప్పు
 పరిగంగకొడూరు పల్లిమదిగ నగ
 స్త్రాగ్రమమునుపేరి సరికయిల్లా
 గంగానదినిదోలగంపది కెలదను
 పాషాణములమీద పారుచుండు
 నిత్యజీవనముతో నిమిలాంతర్వాహి
 సేరూపమువలించి నివ్వటిల్లా
 స్నానపానములకు జపతపంబులకును
 సౌకర్యములవిప్పు సాధువులకు
 నది చెంతగుడిలోన నవురుగానెలకొన్న
 రంగైన యంగన రాములమ్మ
 పరమును గనుటకు పదపడికొన్నాళ్ళు
 ఆశ్రమవాసినై అందునిల్చి
 అనిశంబు పీనులరానందమైనట్టి
 బ్రహ్మతత్వంబును బరగ గంటి
 నిత్యకృత్యంబులు నిరతంబు జరగంగ
 భక్తిసంపత్తి జేపట్టినద

గీ॥ అట్టిచక్కని ఆశ్రమమందునేను
పావనందైన వాహిని ప్రక్కనుంచ
వివిధ తీర్థంబులనునేను వెదకినేల
అచటి గుంబాజనదిదోలు నదియుగలదె ।

ద్వి॥ శ్రీరామ శ్రీరామ శ్రీరామ యనుచు
తాళకమంత్రము తప్పకనేన్ను
ఛానంబుజేసితి రరియింపగోరి
గానరక్షించినన్ కరుణింపుదేవ. ।

గీ॥ భక్తితో రామమంత్రము పఠననేను
నందు మోక్షము తప్పక అమరుననుచు
రాత్రిబడబడలచితి రామునందు
కలుష సంసారతాపముల్ కరగిపోవ ।

సీ॥ అత్మప్రబోధంబు నానందమలరంగ
విరిచింపు భాగ్యంబు వెలసెనేను
నూతనగ్రంథ దివ్యాత్మమౌ పరిభ్రష్ట
మనకల్పమునుదెచ్చ గలగినాద
ఆద్యుల పాన్ధిత్వమందు గ్రహించిన
ఆతిగుహ్యమైనట్టి అపరిచోధ
వీదిన్నిక్కరిలోన నేను విక్షేపించ
యిచ్చుతి నాంధ్రుల కింపుమి

- గీ॥ నిజముజ్జ్వల నీలిం నిండుకయను
హరిమల విమలమగుగాక పుత్రికాప
మరిగి మిన్నదినున్నట్లు వ్రాసెనాను
రలమనర్థంబు నులపెట్ట లేర్పరేను ।
- సీ॥ పరిష్కారమును మావనిమోచును నాను
కుంగో ప్రేమలరేనె యలమునుకె
అస్మదేవులగును అభావముగదాను
కానందమునును భావముగదా
గుణవిహితుని నుగోచరము డ్దరి
ఉద్బుధమర్పిహిన్నహిదోనయును
అనికాదును నిర్మలానితర క్రికి
వర్ణించగాకాని విస్తృతము.
- గీ॥ అంకితమునప్పుచుంటి నేనధిపతి
ఈకృతిని దీసిజదిని యస్తోత్రమహిమ
లందుదురుగాక మోక్షార్థరేన వార
లెఱిమి పరమాత్మతత్వంబు తెలియగలిగి ।

ఆ శీ స్స.

ఉ॥ వెంగమరాజుపోతనవసిండుసిరున్ వహించియప్పరికా
యింగల పందెటిసుబ్బరాజ్ యంగన సుఖం నీతమ్మవగకా
చెంగయరామభద్రుడును చెల్వగపుత్ర రత్నములరయకా
పొంగియు వారికిపిద్యము పదిత్రసంపదంబియుండెడికా

సీ॥ శ్రీకృష్ణుని నైన చెలువారగామించి
పెనసిరి కోనయైతనరుచుండు
నవీకొండలోయలో నమలంగఁజుట్టియు
ప్రాగ్భాగముననది పారుచుండు
వటదక్షజదిక్కు నలరారుచున్నట్టి
పుష్పభూమియచట బొల్పుమీతె
నందు సుక్షత్రయులమరంగ. యుండగ
నందువకొన్నాళ్ళ నమరియుండి
ఆత్మప్రదోఛము నచ్చట రచించి
యందరిమెప్పులు గుంచినాక

గీ॥ వచ్చునొత్తించి కావ్యంబు నిలుపదలచి
పరిగవిచ్చిరి పురప్రజ చదియునైదు
భ్యాతినిర్విరిరాజులు ప్రభాతిగాను
నాదురాగ్యమ్ము నేమియనంగవలయు.

పి॥ సర్వజగత్ప్రభువన
సర్వోత్కృష్ట విజయవిజయ నమస్కరించుకా.
సర్వముదెలియగల సర్వము.
సర్వము దయచేసిరినందు సాదించెప్పుడు..

ఆత్మనామం.

పీ॥ కదవమందలమున - వచి వక్షమపువీర
కొమ్మచుకుండేరి - గొంతపిచ్చు
కుంజరనదీచెరిరి - కొమ్మరాష్ట్రగర్జిత
రేపువల్లెనిదాసి - ప్రేమమయుడు
వలనొప్పుగూచుడు - వంశసంభవుడైన
పేంకడరాజుకు - పంచయశి
నరనమాంబకు పుత్రు - లరయనాద్వైతమందు
నేర్చితియుండ్రప్రేమ - నెంతొనన్ము

గీ॥ జననిజనకులు సంసార - జతనమర్చు
తలఁపుగొన, నిచ్చగించక - తప్పుకొనుచు
దేశదిమ్మరినై కొంత - తెలియు విదవ
నిరువదవయేట వైరాగ్య - భరితునైతి

గీ॥ తిరుగుపేళల తిరువతి - నరుగ నచట
కర్మ పరిపాపమగునట్టి - కాలమేమొ,

గురుని “శ్రీరాముఁ” గనుఁగొంటి - కరుణతోడ
తారకముబోధ నర్పణ - భీరవరుఁడు!

గీ॥ నాటి “శ్రీవతిమంత్రమే” - నాటిపొయె
మానసము దివ్యజ్యోతితో - మనకవీడి
దానిచొరకెను యిట్టి న - ద్గ్రంథమేను
వరగనందిచ్చు సుజన పు - ష్పార్పణముగ!

క॥ శ్రీహృదీ సుతోత్తమ
నాపారిజగద్గు విఘ్న - నాయక కరుణా
లోపాద కవితదొర్లిన
కాపాడుము లక్ష్మసిద్ధి - కై, కై మోర్తుకా.

ఆ॥ నరలవిద్యలెల్ల - వకలంకముగనిచ్చి
సుకవివరులఁ జేయు - చున్న యిట్టి
అదితల్లి విద్య - లాదరించిన మేటి
బ్రహ్మసతీనిఁకీర్తి - కైఁబఱచిఁగొల్చె.

సు క వి స్తు తి.

ఆ॥ అది కవులను యీనాటి - యాంధ్రకవుల
మున్నుఁగాఁగొల్చి, కవిజన - మునకు మిగుల
పదిలముగ మ్రొక్కువాడను - భక్తితోడ
నెఱనులెన్నఁచు మన్నింప - విండుదయను.

గ్రంథ ప్రారంభము.

ర॥ పరిహర్షాత్తాపమునెరుక
సరిరావెత్తియును లోక - సంగతులెమె-
పరిమాత్మ; యచంబిల్కము,
పరిమాత్మస్వరూపయచం - భావముగొల్లుచు. ॥

గీ॥ శ్రీ వికారినంపత్సర - శ్రేష్ఠమైన
కారితీకపు పక్షప - క్షాన పుస్త
మ చినపు కుభనమయమున - మదిచరిప్పి
భావమమలెను చిన గం - ప్రాప్తిసావవ.

గీ॥ లక్షణము వ్యాకరణమున - శిక్షనెఱుగ
గ్రంథకోభనలేదు మో - స్మర హాశక్తి
నెట్టుకొను భావములకేను - గట్టునుంప
వలనుగాకిట్లు పొత్తమ్ము - వ్రాయవలసె.

క॥ వ్రాసితి నాత్మప్రబోధము
గానిలి, దీక్షప్రపత్తి గొకొని నటుపై
రోసితి నిహనంపద బహు
వానిగ నీరీతిమనగ - వచ్చును మోక్షమ్,

క॥ వేగమె బ్రాంతినివిడువుము
రాగము క్రోధమ్మువీడు - రంజిలమదిలో,

దోగలప్రమా యదాటి సు
యోగలలు చనినట్టిగతికి - యోసువిధేయా!

క॥ నీలోన స్పృమున్నది
నీలోన లోక లోక - నిచయము నొప్పుకా
నీలోనెనార్చె నెఱుగెము
నీలోనును వాసుచెల్పు - నెఱుకనుగనుమీ.

ఉ॥ కామమున జనని జనకులు
పామరమునఁ దెనుఁగులాడి - పడసినవాదా!
నీమది వారల నితము
ప్రేమనుగొల్పితి వసుగతి - వేగమెకలుగుకా.

క॥ లోతనుపుట్టిన తనుమిది
లోతను వికనాడుమెంతో - రూఢాత్ముడవై
లోతనుపీడిన సుఖమిడు
లోత తనుపుకేలవ్రారి - లోయఁగలేకకా!

క॥ దీరటిపాపముఁ దెరియుము
దీరటిలోఁగనుము చెఱుగు - చెఱవమఱుగనా
దీరటి కష్టలనేము
దీరటి వాటినయనంతుఁ - జేరఁగవచ్చుకా.

క॥ నాతిని వచ్చుచువెచ్చుచు
రీతిగనినుఁజూడచెప్పు - ప్రేమాన్నుచిన్

చేతిబలముమీదిపూర్వమే
గోతిలోబడికుండగదవ - గోవి మేలా.

కలలోఁజూచినదంతయుఁ
గలఁదానిన లేకపోవు - కానవిషేష
కలదీదనుండుమైహిక
మలవలదుకి దానిచెందు - మామహిరాత్మక.

అంతయుఁ దాననిచూచిన
సంతయునుకా దనకుఁదానె - సప్తగతమగుఁదా
సంతయుఁదలఁపగ మిక్కియె
అంతయుఁదలఁమొదలుకక్కి - నటుబయలుగనక.

మనసునుగట్టకయున్నచో
ననువుగలేదనిరి ముక్తి - నందరు, వింటే
మనమునునెవ్విధినల్పిరా
మనమునునిల్పంగ వశమె - మహినెవ్వరికేక.

నీవు నన్నడుగుట - నీకునేజెప్పుట
నీవునేనునిలయు - నిఖిలమెల్లఁ
లేనిదంచు నీవుఁ - గానినపిమ్మట
నేమిలేదు తలఁప - నింగితప్ప.

- క॥ తేలుకమరువిషమువృచ్చన
ఖలునరు నిలువెల్లఁచిషము - కలుగుట తథ్యమ్
బలరంగయముమినాతుల
దలఁపక యురుతవిషమ్ము - స్తనములయందుకా.
- క॥ పరులొలుకు మాటలెప్పుడు
కరదుడుమగనమ్మరాదు, - కానటుమీదకా
దలఁచియు, కనియును, వినియును
నరయంగ నిజమెఱుంగవలయు - నందరు తలఁపకా.
- క॥ రాక్షుల నిద్దురలేకయు
నేత్రములంగన్నులుంచి - నేర్పుగనుండకా
నేత్రమునడుమను జ్యోతియు
రాత్రినిగనవడు సతంబు - భారాళముగాకా.
- క॥ నురుచిర బాల్కావస్థను
గురుబోధచెతారకమ్ము - గొనియభ్యసినై
మరువక జపియించుచునే
దిండుగ రనుగొంటినంత - స్థిరచిత్తుడనై.
- క॥ కలగురుపులకును మ్రొక్కెద
కలనైనను బాయకుండ - గా బహుభక్తికా
దలఁచెదగురువును సతతము
కలయంగ గురుపులయవంత - గా రాబిముతోకా.

ప|| చుక్కల గుండెలు రోలె
నెరుపుల నీలమైన చోలె
పరిమిని గుండెలు రోలె
చుక్కల గుండె రోలెలకు - చుక్కల గుండెలు.

ద్వి|| మది నీవు రగులొను - మందియేదా
పదమది నీరొనె - ముందుయిందు
యెందుకు నీరొనె - గుండెలు రోలె
పొందుము నీయందె - పొనగంగనుము.

ద్వి|| చూచినదంతయు - జూడకయుంట
దోచును నీమది - దొరికొనిదైలు
కనరాదు నంతయు - గరమొప్పుచూయ
కనరానదేదైలు - కనుము నీచింత.

ద్వి|| నెరుకతోనీవును - నెమరియు మిపుల
నెరుకను విడనాడు - నేర్పుతోనీవు
విడచిన యది నీకు - విడదమేగాన
తడయక విడుపుము - ధన్యాత్ముడగుము.

ద్వి|| నరయంగ పూర్ణము - నంతయుఁ దెలియ
మరలయోగమునల్ప - మరలంగనేల?
ముద్రభావము నీవు - ముందుగా గనుము
భద్రమైబయలుండ - భయమేలనీకు.

ద్వి॥ దిశలన్నినిండియు . తేటగానుండు
నిరేడు వజ్రును . నిజముగాలేదు
సంతరీక్షములోన . సజగియైయుండు
సంతయుఁబానుగా . నలరుచున్నదియె.

ద్వి॥ కోసపు నడుమును . కోసలోనుండు
దానినిరెరిసిన . దా వీడుమాయ
నందులో నొకకోతి . నమటంగనుండు
నందుకోదానిని . నతిరీక్షతోడ.

ద్వి॥ పరిశుద్ధజలమైన . పాఁచితాబట్టు
పరియంగమాయము . నట్లనేకలగె
పరగంగమాయయు . పరికించిచూడ
మఱువకనీయందె . మాయకన్నడును.

ద్వి॥ జడచేతనలమధ్య . జనుచుండుగాలి
పుడమిలో మనసయ్యె . పూర్వోత్తివినుము.
దానినిల్పవలెమె . ధరయందునీకు
వనిఁబడిబయలందు . పరిగంగలేదు.

ద్వి॥ భ్రమరిచూతఫలంబు . నమరినయట్లు
కమనీయమగు మాయ . కలిగియుండుండు,
ఁజెంకిలోనాహార . మంకిలయౌనె;
పంకజలోచనుఁ . బరికించిచూడ.

ద్వి॥ కాంతరం దొంగిరి - భద్రమైయుండు
అంతరంగము - ననుభవగాఁగాంచు,
పరివర్తనభావమును - పరికించలేవు
పరికించుచూచిన - పరిమందునీకు.

ద్వి॥ మాటలువినినను - మామయు పోదు
నాటకభారుని - నమయంగనెరుగు;
శ్రీకుటీకాసరో - తింద్రబీమభృ
లేకువఁదెలలేక - దేవుఁడుండంగ.

ద్వి॥ నదిగానలేకను - నతిగిజెందరాను
అదియు నిదియుఁగాక - సంతయునుండ
పరికించుచూచుము - పరమదేనీకు
మరుగున్నచోటును - మచిఁజూడనగును.

ద్వి॥ నిద్రకునాదియు - నిజముగాఁదెలియ
భద్రమైయుండును - భయమేలనీకు;
వెలుగులేకున్నచో - వెదకుట గడును,
వెలుగున్న నిజముగా - వెదకంగఁగలవు.

ద్వి॥ కూడుచినపన్నును - కుదురునానీకు?
నాడులుబికఁబట్ట - నందునానీకు?
బాధలుపడుటయే - పరమమరఁబోదు
బాధలుపడనేల - పరముండగాను.

ద్వి॥ నేటినిదిన్నచో - నేరజ్జులంఘు
భూతిలోపేయంగ - పోయెదవేళి?
పోనిననీతది - పుణ్యమెట్లుయ్యె
గానిఁగాతిలనీకు - మనకరాదకట!

ద్వీ॥ ఆరివి వికనాద - యమరసాభ్యాతి
తల్లిద్వీరలవీర - దయ బాయనగునె;
భావింప యదిపీడు - పాడిగాదయ్య,
కానంగజలవారి - కరుణించిచాల.

ద్వి॥ నేదేశమువనున్న - నెదిసల్పించున్న
నాది నీరనియెడు - వదిపీడవలయు,
అందున మోక్షము - యమరును నీకు
పొందెడుమార్గము - బుద్ధితోవినుము.

ద్వి॥ దేవుడు తనువున - స్థిమిగానుండుఁ
గావున గుక్కలో - కలజాతనేలః
గుక్కగబ్బిలములు - కూడియుండుటెగ
కక్కర సత్వము - గమనించుచారి.

ద్వి॥ నీవు నిర్భినదొమ్మ - నీకేమియొసఁగు
అవిసీతికోఁబ్రాంతి - యందెడువేం?
కొయ్యదొమ్మనునమ్మి - కొట్టినవాఁడు
అయ్యయో మోక్షాని - కర్తుఁడెట్లుగును;

- ద్వి॥ మనసుఁచారకమున - మరలించువేనిఁ
దనంగనిల్చును - తప్పకనడియు,
చింతసునిదిలేక - చెలఁగుచునుండు
పంతముతోనది - పరుగిడకుండ
- ద్వి॥ తెఱుఁగుము నీలోని - నిధి తత్పరగరిమ
తరుగక యదిసీకు - లలవడియుండు
మఱువకయుండుము - మంచిదీచారి
కరమరుదుగఁజేసి - కనిణయలగుము.
- ద్వి॥ మలమూత్రమలమ్రగ్గి - మరివచ్చితీవు
వలనొప్పబయటను - వలదడందములు,
సీపుట్టుకలోనుండు - నిజమును గనుము
యేవునకనుఁగొందు - విదిమాయయనుచు.
- ద్వి॥ ప్రకృతిని బాగుగా - పరికించిచూడు
వికృతిని విడనాడు - విశదమానీకు.
నాఁడునేఁడును సీవు - నమరియున్నావు
నేఁడుచూచినసీవు - విజమరయవలయు.
- ద్వి॥ కాలమునెఱుగుట - కష్టమేసీకు
కాలమువిషమింప - కష్టాలెదొరలు,
యన్నింటయొర్పె నీ - కమరియుండినచోఁ
ధన్యాత్ముఁడవునీవు - తప్పకవినుము.

- ద్వి॥ సాహసమున నీవు - సాధింతువేని
ఇహసౌఖ్యములనెల్ల - యెఱిగెదవౌర;
పరిలోకసౌఖ్యము - దాయదునీకు
నిరర్థమునీలోన - విలచియేయుండు.
- ద్వి॥ ధాన్యనువికనాది - పరిహేందునుండు
యాద్యులుమెచ్చు - న్యాయమేగాక;
జాననంపర్చము - ఇనులకుకీడు
పేరుభావముపేరి - వినుమిదిసుంత.
- ద్వి॥ తనువుకుమూలము - తిలచగలేదు
కినిసిచో నిదియెల్ల - కల్లగాఁదొడు,
మాయయుఁదొలఁగిన - మఱిమీదబయలె
బయలందుగాంచిన - పరిమగన్పడును.
- ద్వి॥ నియతిగాఁదాటించ - వీయంఁదెలియలు
రయమొప్పనిక్కల్ల - ప్రాయమైయొప్పు,
సమ్మదముననుది - సర్వమునిలిపి
విష్ముగాఁజూచిన - నిజమునెరుచు
- ద్వి॥ పాలనుతరచిన - చరిగవెన్నయగు
నీళ్ళను పాలును - విజముగాఁగలియు,
నరియంగదలఁచిన - యంతటనీవె,
పరిమాల్మలనునీవె - బయలునునీవె

ద్వి॥ జయకుఁజూచినయదల - పథములేచియ్యె
నయముగచూచిన - సెలచెప్పవయ్యె,
భయమునఁజూచిన - పట్టమి నీరు
నియమితమునచాల - నిను నీవు కనుము.

ద్వి॥ పక్షిజీవితమీవు - పరికించుమయ్యె
దక్షులులేకనే - తము చాము ద్రుతుట,
అదవిష్కృగములెట్లు - అహారమద్వి
యెడలేకయుండుట - కదఁగి యూహింపు.

ద్వి॥ భూనాగి కాహార - ముండు మంటిలోన
ఈనాటికి నిక్రమి - కిలలదైభక్తి,
పశుసంతతికి గడ్డి - పసనొందుభక్తి
కృశియింపఁజోవుగా - రూఢిగానెవియు.

ద్వి॥ ప్రజలెల్లక్షుద్ధీర - పట్టెదన్నంబె
నిజముగా వేషాలు - ప్రజల దంబాలు
పొందుఁబాయుము వీటి - బుద్ధితోఁగాంచి
నందిపాల్జాలు నీ - కాహారమగును.

ద్వి॥ త్రమగొని పసిపాప - పాల్కొన్నచుండు
నెమకి కాముఁడు స్వహ - నెంతో చేఁబట్టు
ఇదియెంత వింతయో - మదినెంచునీవు
పదఁపడి మాయలో - మహిమెంతో కలదు.

- ద్వి॥ నిమిషసుఖపు రోత - సెంచంగనేల
గమనించి మాయను - గట్టునకుఁద్రోయి,
వాదభేదమురెంచ - వైరముతప్ప
తుదముక్తి నీకు లే - దోయి మున్ముందు.
- ద్వి॥ మితభాషణము నీకు - ప్రియమలదెనేని
సతము సద్గుణమున - సంఘములోన
ఘనతరొన్నత కీర్తి - గాంచి సుఖించి
మనుటయేఁగా కిహ - పరము నీకబ్బు.
- ద్వి॥ మాటలకూర్పుతో - మరి లోకమయ్యె -
నీటుగా రుచిలేక - నియమ భూతి
మంచి పల్కొలికిన - మర్యాదగాంచి
సంచిత జయకీర్తి - జనుచుండువెంట.
- ద్వి॥ కాచునుధర్మము - కానలోనైన
దాచక ధర్మము - దాల్చి చరించు
పరుగొత్తు తెప్పదీపు - వరుగిరఁబోకు,
కరుణతో పెరవారి - గాంచి సుఖించు.
- ద్వి॥ పరమరహస్యము - బయలందునందు
మరువకచూడుము - మానకు మెప్పుడు,
శ్రమబడిగియు దాని - బరికించునెడల
విమిడియున్నది దాన - పీవెఱుగుమయ్య.

ద్వి॥ మనసున దాచకు - మాభ్యాత్మబోధ
సనువుగాఁ దెప్పితి - నందఱులేను
చదివినకొలఁదిగా - చవులారుచుండు
ఆభ్యాత్మబోధిది - యాలకించుచు.

ద్వి॥ వానలుకురియవు - వరుసగా మనకు,
గాన కష్టాలె పో - కడువచ్చు జగతిఁ
జిత్రములెన్నియో - క్షితిఁగల్గుచుండు
సత్రములన్న ప - సన్నదిలేదు.

ద్వి॥ కడకు రానున్నది - కష్టమే మనకు
తడయక చెడెదరు - దైర్యములేక,
నెన్నియోఁ జిత్రము - లెన్న యీభువిని
యున్నవి చిత్ర జ - గోన్నతమయ్య.

ద్వి॥ సన్యములకు శక్తి - సమసితాఁబోయె
విస్సత్వమున నుండ్రు - నిజముగా ప్రజలు,
శీలమింతయులేక - చెడెదరు స్త్రీలు
మలిన భూయిష్టమై - మాటలుండునుగ.

ద్వి॥ క్రయ విక్రయములలో - కపటమే జరుగు
న్యాయమింతయులేక - యన్యాయమమఱుఁ
బడరాని యిడుమలు - పడెదరు జనులు
కడదారిఁ గనలేక - కడుఁగుందుచుండ్రు.

- ద్వి॥ పరిగ పల్లెలలోన - పట్నాలలోన
 సరియంగనత్యము - న్యాయవిరోధి,
 కరమొప్పఁగాఁజూతు - కర్మమేయుండు
 నిరత మీతీరిది - నిహధర్మమమరె.
- ద్వి॥ ఆశను గుంతలో - నందఁజుఁబడిరి
 నాశనమైనారు - నటుగానలేక,
 అన్నిదేశములందు - ననువుగాయున్న
 అన్నిదేశాల నా - రిమరంగమెచ్చు.
- ద్వి॥ వ్రాసితి కావ్యము - వైనముగాను
 నా సహజగతుల - నయమొప్పఁదెలియ
 నయమాదని జగతి - సంతఁ దెల్పితిని
 దయయుంచి వినుడింక - తదయక మీరు.
- ద్వి॥ పరిగమత్పాతముల్ - బహుపుట్టు పేగ
 తొంకొని కష్టము - తొలగంగఁబోవు
 చూడని చిత్రము - ద్దూతురు నరులు
 చూడంగఁ జూడంగ - చూతురు భ్రమతో.
- ద్వి॥ కొలది దినములలోనె - కొంత మార్పమరు
 కలరీతి భ్రమలెన్నొ - కలిగి చరింప
 ప్రజలందఁజును జూతు - రరుదుగానింక
 మజనులు కనుడిది - సుంతమోచించి.

- ద్వి॥ మొలకచిన్నులనాడు - ముచ్చటగనుండు
కులుకు చిన్నులనాడు - కుదురుగానుండు
దడక చిన్నులనాడు - దయ్యాలరొయు
ఆడవనఁగరొత - అంత్యమందిటుల.
- ద్వి॥ వాదించి తిట్టును - వరుసనందఱును
వద్దనక తెచ్చును - వదలకచేటు
గడుసువానితనము - కడువాటిగొలుపు
కడు చక్కనిదియైన - కాంత నమ్మకుము.
- ద్వి॥ యువిద ధనమునీయ - యుద్భితానుండు
అవమానమునఁజూచు - నదిలేనినాడు
అట్టివానిని నమ్మ - నలవిగాదయ్య
గట్టిగా త్రీపొందు - గట్టిపెట్టుమిక.
- ద్వి॥ పురుషులపాలిటి - భూతము కాంత
నరులను చేబట్టి - నాట్యమాడించు
చూచినవారలఁ - దోచకపోదు
దోచుటయేఁగాక - త్రోయురొగముల.
- ద్వి॥ మగవారినమ్మదు - మగువ యెన్నటికి
వగలాడి నమ్మించు - వగలు చూపుచును
వగవానినైనను - మదిఁబ్రేమఁగూర్చు
నగుమొగమ్మునజేరి - దిగనీడ్చు డబ్బు

ద్వి॥ భూమి నాదియనిన - భువినప్పు వేగ
భామనాదియన్న - భానుచునప్పు
కదనశీతునిజూచి - కాటాడునప్పు
మచినీ వికనుగొని - కనుమయ్య నీవు.

ద్వి॥ నీది నాదనినను - నీకమరు తనువు
నేదియుగాక యు - న్నెసగెనుగాంచు.
బహిలేచ్చయచాలు - నహిపరమనెడి
అహితప్రాంతిని వీడు - నమరుపరమ్ము.

ద్వి॥ నినుఁ బోలువారలు - నిను వీకినారు
నినువెళ్ళనాడేరు - వెంటరాలేరు
వట్టి భ్రమలనుగొని - మట్టిపాలేల ?
దిట్టమౌచారికి - తెజవు నీవరయు.

ద్వి॥ ఇహముతోఁ గూడియే - నినియన్నియుండు
నిహములేకున్నచో - నేవెలేపుచూడ
పదలుము అహమును - వలదు నీకదియు
కదలకయుండిన - కనపడుటదుమి.

ద్వి॥ చూచినామనెదరు - చూడలేదెవరు
చూచుటయన బహు - చుక్కనామేమి ?
చావు పట్టుకలెప్పుడు - చాలగాలేవు
భువినిది తరికించు - బోవు చోమాయ.

ద్వి॥ దేవునతేనాడు - లేవు పుట్టుకలు
కాపుకావది వట్టి - ఘనమాయగాని
వరముచ్చినమాట - వట్టిదేనయ్య
నిర్వికారము వరిం - డెట్టిదెచ్చెగనుము.

ద్వి॥ పొట్టిశ్రీరామునకు - పొసగవరమిచ్చె
నెట్టిన నెహూయా - నేర్పుగమనించు
నాదీతి పూర్ణము - నరయవరమీయ
కోరిదేవతలనిరి - గుణమింతలేక.

ద్వి॥ వారివారికిఁ వోచు - వై భరితోడ
కోరి గ్రంథాలెల్ల - కొమరొప్పవ్రాయ
చాటాకుగీతలు - తప్పియ్యఁజేసి
నీటారగోతిలో - నే చ్రోసె ప్రజల.

ద్వి॥ ఆంధ్రరాష్ట్రము నేడు - అమరియున్నట్లు
కొందరు రాజులు - కొన్నారుమున్ను.
పనుపడి యభిమాన - మున జ్యోతిఁగాంచి
తనువిది నిజమను - తలపెల్లవిడుము.

ద్వి॥ దైవములేడను - దారినే నడవఁ
దైవమున్నచో నెవరు - ధరఁజూచినారు ?
దేవుడే బయలన, - తెలియక వేరె
దేవుడనఁగ నవ్వు - దేనికిరాదు ?

- ద్వి॥ నిజమిదె తెలిసికో - నీవు జ్ఞానమున
నిజమందిరివయుండు - నీయందె తాను
దికమకపడితివా - స్త్రీమందలేవు
లేకువతోఁ జ్ఞాన - డీపికఁ గనుము.
- ద్వి॥ వేము పుట్టుకలోక - విరివిచేదమరు
శ్రమమున మూర్ఛకీ - గతి మౌర్ఖ్యమమరు
భరము మూటలుమోసి - గానిరిచచ్చు
నాకీతిజారుఁడు - మూరితఁజచ్చు.
- ద్వి॥ అన్నిఁట మనహృద్వి - యెన్న ఫలముందె
స్వపరిత్యాగ - సౌఖ్యమబ్బుటచె
యన్నియు నమహరి - ఆనందమమరు
పన్నుగా పరమాత్మ - బ్రాంతి కల్గుటచె.
- ద్వి॥ పరపదడిక్షలు - వచ్చునా నీకు ?
విరివిగా నొసఁగెడు - ప్రియుఁడుండగాను,
అగినకామము - అరయ కాంతించు
సాగిరిపడితివా - శ్రమతప్ప. లేమి.
- ద్వి॥ తీర్థయాత్రలునేయ - త్రిప్పలుకాక
అర్థమ్ము కారీరి - మంత వృద్ధమ్ము
గృహమున సౌఖ్యమ్ము - గుమఁగూడియుండ
మహినేయయాత్రలు - మరిజేయ నీకు.

ద్వి॥ పరులకు వశమౌట - పాడియాత్మీకి
మరువకు మిది యాంధ్ర - మహిళకు లోటు.
చ్రౌవది కేపురు - తగుపత్నులన్న
నువమంపకది స్వల్ప - నుడిగాగ వేరె ?

ద్వి॥ జారులపొందీపు - జనకుమోతర్లి :
వారలనమ్ముచో - వదలదుచేటు,
మానమమ్ముట ధర్మ - మార్గ మెట్లుగును
యానందమేసీకు - ఆత్మాభిజ్యోతి !

ద్వి॥ లోకపు పోకడల్ - లోటులేఁదెచ్చు
ప్రాకటముగ దుఃఖ - పడవద్దు మాత ;
పసిపాపలతో భర్త - ప్రాపున్నచాలు
పనఁగూర్చు సౌఖ్యాలు - పాయకయుందు.

ద్వి॥ బోటిసీవనయమ్ము - పూజించుభవుని
కోటితీర్థాలు నీ - కున్నలైయగును,
ఇంటిదీపమువీడి - యిరుగింటి దివిటి
మంటగోరినయట్లు - మడియంగనేల ;

ద్వి॥ మురికిలోనఁ బుట్టి - మురికిన పెరిగి
మరిమూలమమరని - త్రాంతేల నీకు,
కుళ్ళులోన క్రిములు - కొన్నిపుట్టినవి
తెలిసియుఁ మీదట - తెలివేలరాదు.

ద్వి॥ అంబమందునఁ గొన్ని - నభమునఁ గొన్ని
నిండుగా గర్భాన - నిలిచియుంటుటై
చూపుతోకొన్ని - సూత్రాలకొన్ని
యేషుగా నిటుపట్ట - నెటులొప్పెననిరి.

ద్వి॥ ఇది యంతమాయగా - నెఱుఁగుము నీవు
పదఁపడి ప్రమగాక - మరి పేరెకలదె ?
చావు పుట్టుకలెప్పుడు - చాఁగఁమాయ
నీవు పుట్టిరిమింక - నిలిచియుండెనువ ?

ద్వి॥ మన తల్లిదండ్రులు - పరమందినారు
మనము వేడినతిరిగి - మరల రాతేరు,
చచ్చినవారలు - చనిరి, రానియ్య
వచ్చి యిచ్చునదంత - వట్టిచేనయ్య.

ద్వి॥ అది తెలియకెందతో - మదిఁగుందినారు
పదిలము లేకయు - పరుగిడినారు
నరయంగ నివియన్ని - నమ్మరాదయ్య
వెరువొచూడము - తిరిచి నీయందు.

ద్వి॥ ప్రమపడి పిరికివై - సారకుమెప్పుడు
పమంగ తరిచంగ - నది లేలిపోవు
చావు బ్రతుకులు రెంటి - సారముఁచెలియ
నీవు నన్నియుఁజాల - నేర్పంగవచ్చు.

ద్వి॥ జోకిమై మేకల - నేకములున్న
చక్కగా తల్లితో - ఇతచేరు విద్వ,
తల్లి పిల్లకు పాల - తనివార గుడుపు,
యుల్లమందిటులనే - యూహించు మిగుల.

ద్వి॥ అన్నికి చెదలంటునా - చూడనెందు
భగ్నమైయుండును - పరిగఁజూచినచో
మరిరాదు మాయయు - మడిచెల్పెనేని
దరివాపుఁజేరదు - తనుఁదానుతెలియ.

ద్వి॥ ముదమున యూరుల - యుదయించిరండ్రీ
పదఁపడి కూర్చులు - పాదజులైరి,
పుట్టుకకైయోని - పుట్టియుండంగ
ని, ట్లయోనితో పీర - లెట్లొచ్చినారు.

ద్వి॥ కర్తమునఁబుట్టుట - కలదె లోకమున
కర్తఁడు కివికిట్లు - కలిగినాడనిరి
సంపర్కమెచటనో - జననమాచోట,
దాంపత్య మిటులయ్యె - భరయెట్టులొప్పు.

ద్వి॥ ఖరమున గాంగేయు - కలిగినాడనిరి
కరిమొప్పు చిలుక తా - గనె శుకునరయఁ
ఎలుఁగు జాంబవంతు - నెట్లని కనియెఁ
పలికినఁజాలునే - పండంటినోట ?

- ద్వీ॥ చెంచుబాలికఁగని - చేపట్టఁదలఁచి
 పొంచి పెంచలస్సామి - భువిగిరులెంట
 తిప్పలు వడినట్టి - స్థితులెల్లఁగాంచి
 తప్పుగా చేవుఁదని - తిలఁచబుద్ధాన ?
- ద్వీ॥ అత్తతోఁ బోగించె - నాదివిష్టుండు
 హితమని బ్రహ్మయుఁ - గూతురుఁబొందె
 మతిమంతులయ్యును - మర్యాదవిరువ
 గతిలేక చేవులని - గణుతింపఁదగున ?
- ద్వీ॥ వ్యాసుండు మరచరి - వదిననుపొందె
 దాసులుకానేల ? - తరుణులయెడల,
 గురు కోమలినిఁబొందె - కుముదవాంధవుఁడు
 పరులకులోఁచైన - పనిఁబూననేల ?
- ద్వీ॥ కోడలిఁద్రేమించె - కోరి రావణుఁడు
 చూడఁగా న్నాయమి - చొప్పు మరునొకా
 తమ్మునిసతిఁ వారి - తనివారఁగరిసెఁ
 నమ్మతిగా పీరి - సరినెంచఁదగునె ?
- ద్వీ॥ దేవతలకు పెద్ద - దేవేంద్రుఁడయ్యు
 ఆపచూనమును పీడి - హల్కనుపొంది
 అట్లై “ జిక్కుపిదంగి ” యంటి వాఁచింప
 దిక్కుచూ వదినూరు - దివ్యాక్షులనిరి.

ద్వి॥ అప్రతిష్టలు వీరి - నవలఁబోసెక
సుప్రచితపు దేవ - సూక్తి మెరిపెట్టి
దేవతలీని - దేవగుడినిచ్చి
అవమానమేగాదె - యటుమ్రొక్క మనకు.

ద్వి॥ ఇటువంటి కథలను - నెన్నియోయెల్లి
తాటియాకులనింపి - తాఁడెటుట, మరి
లోకానికొక గొప్ప - లోటు చేరొచ్చి
సాకాఁమెటు దేవ - సంబంధమునుట.

ద్వి॥ పరనారిఁగోరుట - పాపమనిపల్కు
దొరలే యారీతిగా - దుడుకులుచేసి
గుడిదూరి దేవులని - కూర్చొనియుండ
వెడలి వారికిఁమ్రొక్కు - లేలపెచ్చెదరు !

ద్వి॥ నాఁటివారలకంటె - నయమందిరిపుడు
పాటిగాఁ బరికించ - పదిరెట్లు నయము,
మరియేల వారికి - మర్యాదనొసఁగ
మీరి వారికి మ్రొక్క - మీదెగా తప్పు.

ద్వి॥ పొట్టకూఁటికి యింత - బుద్ధిఁబోనాడి
నెట్టన ప్రజకు మే - లెట్టిదిరేని
మోసఁపుయుక్తుల - మునుకొనికూర్చు
దోషకారులమాట - దోషమేనుండి !

ద్వి॥ కాని చోకిప్పుడు - గరిగినారనియు,
మనమున, ప్సేదతో - జనియించిరనిరి
నోఁటికొచ్చినకూత - నోర్చుట తగునె
కూటికి పర్చిన - కూళపద్మలివి.

ద్వి॥ కుమ్మరిమనుచెచ్చి - కుమరుగాఁడెట్టి
నమ్మె గంగమ్మని - నడిపిచినుంచి
పరిగ పొక్తెందలు - బరిపెట్టినేల ?
పరికింప యిటుచేయ - పాకియేమీకు.

ద్వి॥ గంగమ్మ నీయందె - కరమొప్పనుండ
సంగతి తెలియక - సందిగ్ధమేల,
నేను నీవనుదాని - నిక బరిచెట్ట
మానిన, సౌఖ్యము - బాయకయుండు.

ద్వి॥ మనకిన్నిదేవతలు - మఱియెట్టులొచ్చె
దనర చచ్చినవారి - చైవమనిచెప్ప
నోరెట్టులాదెను - నురువనుమీకు
మఱి మాయవాదుల - మాటలుఁగాక.

ద్వి॥ చచ్చినవారిని - సాకుతోఁగొల్ప
వచ్చునే మోక్షము - వడితప్ప, నిక
చెట్టుచుట్టును చుట్ట - జెడుఁజెగాకిలను
మట్టుమర్బాదలు - మఱికిల్లదోవు.

ద్వి॥ పుట్టకుదారము - పొలుపారఁజుట్టి
అట్టై పాల్చోసిన - యమరునె శుభము,
యింత వెట్టితనము - యేలనోయమ్మ
అంతయు నీయందె - అమరియేయుండ.

ద్వి॥ అదినుంత నెఱుగవు - యట నీవుచాల
పదఁపడి దారాలు - పదలుముచుట్టఁ
గుదురుకున్నచో నింక - గోరుండఁబోదు
మదమునఁజేయక - మానుమోయమ్మ.

ద్వి॥ జనవన్న వృషణాలు - బ్రద్దలుకొట్ట
మసరికయుండును - మమతలువీడి
అహమునక్లేజంప - నన్నియునహరు
నిహవరసంపద - నిలచియేయుండు.

ద్వి॥ నక్కబిగువు నీవు - నయమొప్పఁబట్ట
చిక్కక యదినిన్ను - జేరకుపరచు
ఘనయోగము - దలంప కష్టమేసికు
నిను నీవు కనుగొన్న - నీదెపో ఘనత.

ద్వి॥ కనగ నీటిలోవెన్న - పరియకయుండు
నిను చింతపండుకు - వేరుండుదెరఁదు
కుమ్మరిపురుగున - కుండునే బురద
నమ్ముము యిదిమాయ - యంటది నిన్ను.

ద్వి॥ కోతికి పెంకాయ - కుదరదు తినను
నాతిని పండుడు - నటుపొందలేదు
సత్యమువికనాడ - జనునె నీకయ్య
తత్వము నీయందె - తప్పకయుండ.

ద్వి॥ మనసునిర్ని సుబుద్ధి - మన్నింపవమ్మ
పనమున చరియింప - వట్టిదేనమ్మ
నీలోని దానిని - నిజముగాఁదెలియ
నేలోకముననున్న - నెఱుసున్న నొకటె.

ద్వి॥ కూటికింతయులేక - కుములుచునుండ
యేటికో తినకను - యేడ్చుచునుండ
లోకచిత్రముచూడ - లోభమేనమ్మ
ప్రారణమున నీవు - పరకించిచూడు.

ద్వి॥ ప్రాపంచికాకీతి - పుగఁ జూచినచో
లోపంబులే, యెందు - లో లేదునిజము
యాలోకమేమిదో - యెఱుగంగలేము
లోలోనఁ దెలిసిన - లోకమేమాయ.

ద్వి॥ అనోన్య కలహాల - యార్పాములకు
సన్యాసిదేషాల - జతబూనినారు
గృహకృత్యమునలేక - కడురదు మమత
ఇహసౌఖ్యమమరక - యెఱుఱుందుమనసు.

ద్వి॥ కడనుండచిక్కుల. - కష్టపెలేదు
నడతమంచిదియున్న - నన్నియునుండు
విజసాదులనుగాంచి - విజభక్తి నెఱవ
సుజనత్వమమరును - సుఖమబ్బినయ్యె.

ద్వి॥ కాకియొక్కటి కూయ - క్రమమన్నియరచు
నొకఁడేదివాగిన - నొనరనందఱు
విజా విజములెంచ - నేరరు ప్రజలు
మఱినులెంచుదు రెంతో - నున్నితవారి.

ద్వి॥ నాగురుగృహచేత - వరసితి నిజము
బాగుగ దబ్బరల్ - బారఁద్రోలితిని
అటులుండ కష్టము - లమరంగరావు
మటుమాయమై యన్ని - పారిచరించు.

ద్వి॥ భ్రమలన్ని తొలఁగును - దియలనుగన్న
నీమము విష్టయు - నీటిలోఁగలిపె
నాగురుమహిమమ్ము - వరయంగఁగంటి
దాగిన దానిని - తప్పకకంటి.

ద్వి॥ తత్వముకానిది - తడఱమె విడి
తత్వరహస్యము - తప్పకనెఱుఁగు
ఆత్మస్వరూపము - సంతయుఁజూడ
నాత్మను నేవేళ - నానందపరచు.

- ద్వి॥ సుఖ దుఃఖములు నీకు - చూడంగలేవు
అఖిలము తానయై - నండకయుండ
కష్టము దొరులకు - కినఁబడకుండు
కష్ట సుఖములు - ఖర్మమునశచ్చు.
- ద్వి॥ పరమాత్మరూపము - పరగదెరిసివ
మరుపర యమనస్క - భావంబునయ్యెఁ
దారకమునకును - భరిణిముద్ర
లారయనైదును - నైయుండు నిజము.
- ద్వి॥ భూచరిమధ్యను - భూతేశవినుము
శేచరిగా వణ్ము - తియు నొప్పియుండ
కాంభవి యనియెడు - చరమొప్పియుండ
గాంధీరమగు పీని - గమనించిచూడు.
- ద్వి॥ పరిశుద్ధిజేయుము - భావంబునెప్పుడు
మరిజూడు యమనస్క - మదిభావముంచి
పరముగనెద పీపు - ప్రమాదాత్మవౌచు
వెలవిడిగాకింక - వేరె లేదయ్యు.
- ద్వి॥ తూర్వావస్థ నెప్పుడు - తొంగి పోవీక
మరి బ్రహ్మరంద్రావ - మరువకచూడు
పరిపూర్ణదీప్తియు - బాయకయుండు
కరిమొప్ప యాలాటి - క్రమమెవీకమరు.

ద్వి॥ పరికుద్ధమనమెడు - పరిహృష్టమెంచు
మరి యదిసత్యము - మదిసమ్మియించు
నెందమాపులయందు - నెటులుండుజలము
నండయునాపు వి - న్నుండియేయుండు.

ద్వి॥ దేవకీ సుతునెంచ - దేవుడుకాదు
దేవుడటంచును - తెలుపంగనేల
రూపు నామక్రియలు - రూఢిగాలేక
ప్రాపైనవాడెబో - పరిచూర్మయెనిన.

ద్వి॥ తమమును సత్యంబు - కైర్తిమొసంగి
నీచుదిగోర్కెలు - నీకు నిర్దించు
పెరవక నీయందు - వివరించుచూడ
నిరతమై నర్పిము - నిలచియున్నదిగ.

ద్వి॥ పైరుదెట్టి యింట - బడియంటిపెని
తరుణింది దేవుడు - కావ్యపీఠికునె
పరగకష్టముచేయ - ఫలితమొసంగ
నిరతము దేవుడు - వినుగాచియుండు.

ద్వి॥ జన్మమొసంగినవాడు - జనకుండుగాని
వినుమొకదేవుండు - నేరెందులేదు
అది యన్నియడలను - అక్షునించియును
మది దేవుడికు నను - మాటలపేల :

కడకు వేదములన్ని - క్రమమొప్పచూడ
కడగిక ర్తయెలేక - కర్మబోధించె
జ్ఞానమజ్ఞాన సం - గతి యెదగెర్ర
మానుగా నిదిచాల - మర్మబోధనము.

మూలములేనిదే - మురికిదేహమ్ము
నేంకో, తెలియవో - నేమియులేదు
తనుకుదాస్యతఃయై - తలఁపడియుండ
మనమున గట్టిగా - మఱి నమ్మియుండు.

ఇది మహాఅద్వైత - మిది తత్వమయ్య
వదిలముగ నిదిచాల - పాటింతువేని
తలఁప శరీరము - తర్కింపలేదు
విలసన్నదంతయు - విజముగాదాయ్య.

అచలముండగ భ్రాంతి - వందెదువేల :
సుచరీత్ర మజ్ఞాన - సూత్రమువరయు
వరిపూర్ణమున్నది - సుమదిగామ
వదులిదిగావక - నశించినారు.

శివు నేనామనది - విజముగానీడ
జానవబోవంత - బట్టబయలగు
జానబోకయిలేక - రాజిల్లుచుండు
జానకయై యంతట - యిమిడియేయుండు.

- ద్వి॥ నెరుకలేనిదిగాన - నిశ్శబ్దమయ్యె
పరులకుఁ దోచదు - పరమందాచూడ
దానియంతట యది - దాగియున్నదియు
గానకయున్నది - కనఁజడుచుందు.
- ద్వి॥ బయలనుచూచుట - బహుకష్టమయ్యె
నయమునఁ దిలకింప - నందేమిపేష
సాధనలేకనే - సమముగానుండు
వేదనపడనేల - వేగమొకనుము.
- ద్వి॥ సర్వమునంతట - సమముగానుండు
నుర్వియంతయునది - యుండు నిర్వియును.
విడువదు పట్టదు - వివరింపఁదోచు
అడదు పొందు - అన్విటనుండు.
- ద్వి॥ చూడదు వినకది - చూపింపలేదు
వాడదు పెరుగదు - వైభవితేమి
నిజముగా చైతన్య - నిచయముగాదు
నిజజపమదిగాదు - నేర్పింపింప.
- ద్వి॥ మాయవీడిన లోక - మనునదిలేదు
మాయలో బంధాలు - మరికట్టియుండు
భక్తివైరాగ్యము - బహుచెప్పలేదు
ముక్తి శక్తులు రెంటి - మూలమేలేదు.
- ద్వి॥ స్వప్నసుమంత్రుల - సౌఖ్యమేనున్న
గొప్పగాదది దైలు - గుర్తించిమనుము
సగుణ నిర్గుణములు - సమముగానుండు
పగులదు విరుగదు - పట్టినాదు.

ద్వి॥ నేనవికారుడ - నిష్పంచమరయ
మనమునఁ దలఁచుము - మరివీడమమత
నిర్నికారుండును - నిరామముండు
స్వమయందగు - స్వసముండు.

ద్వి॥ వ్యయసచ్చిదానంద - వ్యర్థముగాఁ
నయముగఁజూచిన - నందెదుముక్తి
పరిపూర్ణ నిర్గుణ - ప్రజలమైయుండ
మరువకఁచూచు నీ - మది మమతవిడి

ద్వి॥ పరమాత్మయంచును - పదఁపడిచూడ
మరల యాజన్మము - మరిరాదుముంచు
సతతమ్ము తనుగాంచు - సజ్జనులకును
మతములేటికి తంత్ర - మంత్రములేరి ?

ద్వి॥ వంచనలేకనే - వలసుచెప్పితిని
వంచితముగఁజేయ - నదియుఁజేలాను
వంచన నినుచాల - ముంచివేయనుగ
మంచిచేసిన నీకు - మరి సుఖమబ్బు.

ద్వి॥ పుటని చానని - మూలముఁదెలియ
నెట్టన చూయని - యెఱిగెదవువీవు
భ్రాంతిదావీడదు - భాస్యనువీడ
కార్యము గృహమంచె - గడచి పాదించు.

ద్వి॥ ప్రకృతి పురుషుండు - పరగంగనేనె
అకృతలేకనే - వంతటనుండి
పకిలమునొవరించి - చయ్యననుండు
ప్రకటితమనుపట్టి - భావనగమము.

ద్వి॥ జరిము తామరరూండ్ల - పసఁగాంచలేమి
నిక హంసయన్ననో - నెడిగెలానుండు
జయలుగాంచగలేదు - మరి మూర్ఛదరయ
నియమముతోఁగుట - నేర్చునప్పిమ్మ.

ద్వి॥ ప్రకృతిద్వయమును - బంధమోక్షము
ప్రకృతియే మరి - పరికింపమాయ
మాయ ఈశ్వరుఁడౌట - మఱి నెంచవలయు
హాయిగానుండుట - కనుచై నచోటు.

ద్వి॥ పవిత్రమగుదాని - పరికించుచెప్పెను
తవిలిసౌజ్ఞము నీకు - చాఁచెనునంగు
అపవిత్రమగునది - యండుచెప్పెను
యుదమింపచెప్పెనెట్టి - మూహనుండకుమి.

ద్వి॥ క్షేప్రములేకుండ - క్షేప్రజ్ఞాఁదేడి
క్షేప్ర క్షేప్రజ్ఞలు - క్షిప్రమిందచూడ
సుఖ మిఁక పహితము - నూచినేర్పరివి
అఖిలము నీలోనె - యమరియేయుండు.

ద్వి॥ కేవలాత్మకు మనః - క్షేపణముతోడి
భావన మరణంబు - పరికింపలేదు
దేహముతో నన్ని - తెంచుకపోయె
మోహ నిర్గుణములు - మొనసెరహించె.

ద్వి॥ నేను నీవనినచె - విజయాపదురయ
పనుపడినెరుగదు - తృప్తయో, లయము,
పుట్టియు పెరుగుట - పుట్టఁబోయెడిది.
నెట్లన నెఱుగదు - నేదియుగనక.

- ద్వి॥ చిత్తుమాయావిద్య - స్థిరముగాలేదు
సత్తు చిత్తులురెండు - సమసిపోవంగ
నంతయుఁదానయై - నలరుచున్నదియు
నింతకు మరివేరె - నికనేమిచెప్పఁ.
- ద్వి॥ సచ్చిదానందము - సరగునుచూడు
విచ్చిన హృదయమ్ము - వివరించు నీకు
నెరుకమరపు రెంటి - నెరుగంగలేవు
మరుపుచోపెరుఁగుము - మదిచూడుమింక.
- ద్వి॥ నిజగుటదగ్గర - నెఱుఁగుటవలన
నుజనరీతులు నీకు - సూటిగాఁ గలుగు
వ్యవహారకారము - వ్యర్థపరచక
వివరించి కనినచో - వెఱుఁగుబ్రహ్మమ్ము.
- ద్వి॥ ధర్మ మధర్మము - తప్పక నుడుగ
నిర్మలత్వము తాను - నీయందు మునుగ
వెలువల లోవల - వెలితిలేకుండ
కలుగుచే పరిపూర్ణ - క్రమమంచుఁదెలియు.
- ద్వి॥ నాలోనిభావము - నంత లెల్పితిని
నేలేటు లేకయు - నిలలోని ప్రజకు
పరమబ్బు జనులకు - పదిలముగాను
పరమార్థము దీని - పొలింపఁదగును.
- ద్వి॥ ధరరహస్యములెల్ల - దగఁజెప్పినాఁడ
పరమరహస్యపు - భావమూహింప
కుది మొదలిక లేక - త్రోవగాన్నించు
మదినెంచువారికే - మచ్చుడుంత్రమ్ము.

- ద్వి॥ చెత్తిగాలేనిదే - భువినంతనుండు
హత్తిమాయగ సర్వ - మమితియేయుండు
నేదియుఁగాకుండ - నిలచితానుండ
అదియచలము పూర్ణ - మమబోప్పువాగ.
- ద్వి॥ నొకయథర్ముని మోయ - నోర్వక భరణి
ప్రకటితముగఁజెప్పె - బ్రహ్మతో మున్ను
సర్వల భర్తాన - సాగిన నేను
యార్వదే భూదేవి - యౌరనగుదాటు ?
- ద్వి॥ గడ్దాలు మీసాలు - కడుపెంచినావ
చెడ్డ పేల్చుడిగీరి - చెడుఁగాకపేరె
ఫలిత మిసుమంత - ప్రాప్తమే జగతి ?
వలనొప్ప పేషాలు - వద్దు వద్దంకి.
- ద్వి॥ గురుశిష్యభర్తము - కుంభినిలోన
మరువరానిది దీని - మరినిందఁగనక
గురుడే దేవుండని - గురినిల్పుమయ్య
గురుడన బయలని - గురుతేరుమయ్య.
- ద్వి॥ వరులఁజూచిన రీతి - వరయకుమయ్య
వరుడని గురునింద - పడఁబోకుమరయ
గురుఁడు చెప్పకున్న - కోపింపకిబోకు
గురుసేవలోముక్తి - కూడియున్నదిగ.
- ద్వి॥ నాగురుండిటుచెప్ప - నయమారగాను
జోగిమాటలుకావు - జోకించిచూడ
వరులతో కలహము - పకి చెడనేల
వరులు విన్నేమన్న పడకుచోపమ్ము.

- ద్వి॥ పోరానిచోట్లకు - పోయెదవేం
రానిమాటలు - రాలేకపోవు
జారుల చోరుల - జతనుండకెపుడు
కూరిమితో నింద - కును జంకుమెపుడు.
- ద్వి॥ అభ్యాత్మమేనీకు - అభ్యాత్మబోధ
అభ్యాత్మమే బ్రహ్మ - మరయనీయందు
లోకుల బ్రహ్మలకు - లోఁబడఁబోకు
నీకు మించినపని - నీవు చేయకుమ.
- ద్వి॥ కర్మనుదాటుట - కష్టతరమ్ము
నిష్కలముగనుండ - నిన్నంటదెపుడు
సోహసోహంబంచు - సోపానమెఱిగి
నూహతో నొనటిపై - నొనరంగఁజూడు.
- ద్వి॥ తాఁజేయు బొమ్మలు - తమకు దేవతలః
జేజేలు యవరయ్య - చెప్పఁమనమేగః
నిజముగా దైవంబు - నీలోనఁ గలదు
తేజముఁ గంచుము - తెలివొంది నీవు.
- ద్వి॥ త్రోవఁగానక నీవు - తొందరపడకు
త్రోవ నీకుండగ - తొలఁగెదవేలః
కామము లేకున్న - కాదు కార్యమ్ము
కామమనగ కోర్కె - కడతేరలేవు.
- ద్వి॥ కష్టమైనది మరి - కామమే మనకు
విష్టతో నీవును - విలచి కవంగ
చిత్తముత్తది యంచు - చెలఁగుము నీవు
హత్తుగా వదియును - నశఁగియేయుండు.

- ద్వి॥ మనసు లేనిదంచు - మరెనమ్మవలయు
సునయాసమార్గము - చూపెద గనుము
నాపల్కు నీమది - నమ్మితివేని
చూపు కందనిదంత - చూచెడువింక.
- ద్వి॥ పున్నమవెన్నెల - పూర్వభాగమున
పున్నది నీయందు - నూహింప జ్యోతి
చిత్కళర్ జూడంగ - చెందు చోద్యమ్ము
సత్కళర్ గాంచిన - సరిపడు పరము.
- ద్వి॥ భక్తికిమించిన - బలమికలేమి
భక్తుల పోషణే - ముక్తికి దారి
చెప్పెద నొకమాట - చెవియొగ్గివినుము
తప్పక నీకింక - దారియొసంగు.
- ద్వి॥ తారకమెప్పుడు - తరించంగవలయు
తరిచిన నీలోనె - తన్మయమౌను
తారకమున జ్యోతిఁ - దర్శించు, టరియ
నేరిచితివ నీకు - నిలచును ముక్తి.
- ద్వి॥ ముక్తి కాంతనుచూడ - ముదమొప్పుగాను
భక్తి ప్రాచాన్యము - ప్రజలందరకును
శక్తితో సాధింప - నమకూడఁగలదు
యుక్తులుసాగవు - యూహకురారు.
- ద్వి॥ నీవు యెందుండిన - నిను నీవు కనుము
భవుఁడు నీలోనుండు - బాటగుర్తించు
మానవసేవయే - మాధవసేవ
మానక యొనరించ - మార్గముకలుగు.

ద్వి॥ భవుఁడు, మా భవఁడన - పరిపూర్ణమౌను
దేవునకేనాడు - స్థిరనామముండె ?
ఇతర దైవములు - యేలకోపీకు
సతతము పరిపూర్ణ - మతికలైనేవి.

ద్వి॥ కొయ్యకు రాళ్ళకు - కోరి మ్రొక్కితివ
యియ్యపు నీకేమి - యెచటనుగాని
అయ్యెయో యీవెట్టి - యన్యాయమేల ?
వెయ్యి దందాల్తోంగ - జేషాలుకాని.

ద్వి॥ నిద్రనాదియు నేర - నిర్మలుఁడీవు
భద్రమైయుండెడు - భయమేలనోయి
కలసుషుప్తియు రెండు - కలియకయుండు
సులభమున దికన - సూత్రమెఱిగిన.

ద్వి॥ చీకటి వెలుగురు - జేరఁగరాదు
వీకుజెప్పెద విను - నేర్చుతోదాని .
లేక యున్నది యది . లేకనేయుండు
యేరమైయొప్పను . యేచోఁటనుండు.

ద్వి॥ పంచభూతములెన్న - పంచేంద్రియములు
వెంచంగ భూతము - విరువదియైదు
విరువదియైదింబ - విలుచుజీవుండు
విరువదారవదాత్మ - వికనేలచెప్ప .

ద్వి॥ విరువదేడవదేగ - విరికేవలాత్మ
మరువక మీతరు - మహితాత్మ నీవు
కేవలాత్మకు సంత - క్రిందయౌతిలవ
ద్రోవఁగాంచుము దీవి - తొలఁగిపోవీర.

ద్వి॥ త్రిగుణములును నీకు - స్థితంత్రమరయ
త్రిగుణము లేనిచో - స్థితంత్రమేది ?
తంత్రము లేకున్న - తనువికలేదు
జంత్రరీతినిగన్న - చావులేదరయ.

ద్వి॥ ఆత్మను నెఱుంగక - అల్లాడనేల
ఆత్మ పరమాత్మ - అంతయుఁ చూయ
నీ తనువందున - నిరతమునుండ
ఆతతముగచూడ - సంతయునుండు.

ద్వి॥ రూపునామక్రియ - బ్రాధిగాలేవు
దాపుల కావల - దాచ్చుచే నెఱుంగు
ఇది యతారకమని - మెఱిగితివేని
పదఁపడివేగమే - పరమందఁగలవు.

ద్వి॥ నాడుబిందులు రెండు - నయమొప్పుఁజూడ
పాదుకొని కళయంత - పదిలమైయుండు
తనుఁ దాను కనుగొన్న - తనుపదియేల
తనుఁ దాను కాంచుచే - తత్వచింతనము.

ద్వి॥ నిఖిల భూతములందు - నిండుగానుండి
అఖిలమ్ము తానయై - యలరుచునుండు
దొంగత్రోవలు నీవు - తొలఁగి చరింపు
సొంగముగా నీవు - సాధించు ముని.

ద్వి॥ భ్రాంతిచే నన్నియుఁ - బ్రబంధమైయుండు
భ్రాంతిని విడనాడ - బ్రహ్మమే నీవు
పరమాత్మయని నీవు - పరుగిడఁబోకు
పరమాత్మ యనమాయ - పరికించిచూడ.

ద్వీ॥ ఇంద్రజాలము నీకు - వివరముఁదెలియ
వింద్రియ మనసులు - నిజముగాలేవు
ఆమనస్కు భావంబు - అండగా నీకు
ఆమనస్కు మనగను - అంతయుఁ బూతు.

ద్వీ॥ శాస్త్రవాసన నీకు - చపలము గూర్పు
శాస్త్రములో లేదు - చదువంగలేదు
ఆత్మతత్వము నీకు - సరయంగఁదెలియ
ఆత్మ తన్మయతమ - అందిసుఖించు.

ద్వీ॥ ఇక నీకుఁజెప్పద - విసునచలమ్ము
యకలంకమైనట్టి - యచలముఁగన్న
పరిపూర్ణమేయగు - పదిలముగాను
నయ ముద్రభావ - నైపుణిలేదు.

ద్వీ॥ భక్తియుఁ గాదది - పరికించితేని
ముక్తియుఁ గాదది - మునికొనిచూడ
రూపముగాదు వి - రూపించగాను
పాపమనఁగరాదు - పరిపూర్ణ మదియే.

ద్వీ॥ వద్దుమిమాచన - చాలగా వలయు
వద్దులేకయునది - వమముగానుండు
అన్నిటికవతం - అమరియేయుండు
అన్ని మూర్తులుగాదు - అమరులు, గాదు.

ద్వీ॥ పుట్టువది గాదు - పుట్టను బోదు
పుట్టు గిట్టుకలు యే - పూర్వములేవు
మాయయగు నాత్మ - మాయయేఁగాక
నే యుపాయము విను - విక చూడలేవు.

ద్వి॥ ఆత్మ కల్పించెను - అన్ని జీవులను
ఆత్మ లేకున్నచో - అన్ని యుళక్కి-
లేనివి లేకున్న - లేక నీవుండి
కానినయంతట - కనఁబడుజ్యోతి.

ద్వి॥ నేదుఁదాటిన మఱి - యేల సాధనము
మరి మాయఁదాటిన - మాటలవేల ?
సంచితజ్ఞానము - సమకూడవలయు
అంచితముగ మాట - లాలించరయ్య :

ద్వి॥ పూనదు మానదు - పూనింపఁజోదు
హోని వృద్ధులులేవు - హాస్యముకాదు
అందాండముకాదు - హరియునుకాదు
పిందాండమును కాదు - పితృలనకాదు.

ద్వి॥ సూర్య చంద్రులుకాదు - సురులునుకాదు
అచ్చులా ? కావది - యదవియుకాదు
తారలుకాదు గం - ఛర్వులా ? కాదు
చరముగాదదియ, య - చలముతాకాన.

ద్వి॥ చులకనగా దాని - చూడలేవయ్య
చలనము లేకను - చరియించుచుండు
క్రిందను మీదను - ప్రియహరనుండు
అందున యిందున - అమరి తానుండు.

ద్వి॥ పనములనుండిన - వట్టిదేనయ్య
ఆనయమ్మ మునిగిన - యగు పనిచేటు
అనియస్సానముచేయ ఆలోగ్యమమరు
నీరు చేతితోగొట్ట - వీకేటి ముక్తి.

- ద్వి॥ ఏకాంతమున నుండ - నేమి వీకమరు
అకాల మేలేని - యది కాంచుమయ్య
యెఱుగలేనిదంచు - నెఱిగి వర్తించు
యెఱిగిన నావల - నేమియులేదు.
- ద్వి॥ మాయయున్నది యన - మరి చెప్పరాదు
మాయ యెన్నఁడులేదు - మరి బయలందు
వరిపూర్ణ మెఱిగిన - భ్రాంతియేలేదు
నెరుక మాయమైన - నేమున్నది కను.
- ద్వి॥ తాను బ్రహ్మనుగాంచి - తంచునువల్కు
తాననఁగాలేదు - తానెట్లు కాంచె
రవిబింబమే శూన్య - ప్రదమెయ్యెయొప్పు
రవిజాడఁజెప్పెద - రనఁజీకలేడ :
- ద్వి॥ చూచితిమనెదరు - చూచినదేది ?
దోచిన దోచదు - దోచినదేడ ?
కానగొనలేకను - గోచర శూన్య
మనదాను యింతెట్లు - మరలఁ జూచెనొకొ.
- ద్వి॥ దైవమొక్కఁడటంచు - దారుణఁ బ్రజలు
భావనతోవల్కు - మాటలేగావి
యెందు యేరీతుగా - యేర్పడకలదొ ?
పండిగ్గమై న్రజన్ - వతమతించారు.
- ద్వి॥ భావన కుట్టిని - బ్రకించెవనిరి
యేపున తినకంద్రీ - యేల జచ్చెనొకొ ?
అట్టి రాముని దేవుఁ - కని భ్రాంతితోడ
వెట్టినఁ గొల్చుట - కేపాటియర్థి :

ద్వీ॥ హస్తినాపురి “ ఫిర్లి ” - యని నేడు యనిరి
సుస్థిరముగ కొన్ని - సూచనలుండ,
యమలోకమనునది - యోగముదేత ?
క్రమమొప్పుఁ గ్రోధమే - గమనించె నెముఁడు

ద్వీ॥ ఈరీతినేఁ జెప్పు - వింగితమెల్ల
మీరెట్లు యూహించి - మెలఁగవచ్చొక్క
న్యాయరీతిని మీరు - నయముగ రాంచి
రయమార మన్నింప - రాపు క్రోధములు.

ద్వీ॥ అంధ్రదేశాధ్యుద - యమ్మునే నెంచి
సాధ్యమైనంతట - జాటి చెప్పిరివి.
సావధానముగాను - సాధనలోక
అవగాహనముచేయు - చినుకు సాధ్యుని.

ద్వీ॥ పౌరాణికములకు - పరగ కాత్రిముల
కేరీతి బడియక - నేనిట్లు తెలిసి
పరిపూర్ణభావంబు - బట్టబయిరికి
పరిచూచి మీముందు - చాటికెప్పిరివి.

ద్వీ॥ అంధ్రుఁడనయ్య నే - నాంధ్రకాత్రిముల
సాంధ్రతగాఁజీర్చి - చవిఁజూచివెల్కి
సత్యము మీముందు - సరితూచినాను
నిత్యమౌ పరిపూర్ణ - నేర్పుగ నుడిక.

- సీ॥ నిరంకు యంలట నిండియున్నదిగను
రూపింతుమన్నను రూపులేదు.
కనుగుణ మారయ తప్పకలేకుండ
కల రీతిసుండును కనగలేదు.
దడయక నాత్మలో దివ్యముగా నిల్చియు
ద్వాదశ శాక్షరినంద దలపవలయు
పరమాత్మయన మాయ పరికించిచూచిన
భోజకాక్షరినెమ్మి జేరి తలప.
- గీ॥ గనుము - మన్నవాని నిజము గందువేని
నటుల సంసారమంతయు నణగిపోవు
జయదానందువు వీవును వృథలుబాసి
వట్టివారిలు - యశరీరులనగవలయు.
- పీ॥ విరుపేద యొకచోట నిద్రదోవుచునుండ
నందునగాంచిన సంత వినుము
గన కాశీత్రింబు గోదావరంబున
నరిగి దానంబు నందుజేసి.
బాగీర నదిలోన బ్రహ్మ పుత్రంబున
దాహక నదియందు పరగ నలసి
కాచేరి నదిలోన గోగర్భమందున
రాచేళమందున చిత్పగిరిన.

గీ॥ నేరు సీతాచలముచూచి సంతసించ
సరల తీర్థాలు స్నానంబు సత్కమనుచు
దలచి కలగాంచి మేల్కొనరనిపోయె
గల్లయయ్యెను తీర్థంబు కొల్లదోయె.

సీ॥ అనిశంబు భ్రాంతిచే యల్లాడగానేల
పరముగ వచలము పరిగియుండి
తగుమించు మరిలేదు చైవంబునెందున
నంతయు వాసుగ నలరియుండ
బ్రహ్మతోడ నన్నియు వింభంబులై యొప్పు
భ్రాంతియు పడలిన బింబు నది
భ్రాంతిలేనిదోధ విగునునంతట
పరిపూర్ణమై యొప్పి పదిలముగను

గీ॥ నదియు నేభ్రాంతి లేకయు నంతయుండ
తలచి మదినిల్చి మనమున తప్పకుండ
నిదుర వచ్చిన పరకును నీపు జచ్చువంకు
దలప వలయు నీమది తప్పకుండ.

సీ॥ ఇంతకన్న రహస్య మిలలేదు చెప్పను
నిత్య సత్యంబిది యిహమునందు

వర రహస్యంబును పరికించ బయలునై
 వాత్రియంచంతట దనరుచుండు
 నచలది గానక నగుదాటుసేటుగ
 రాళ్లకు చెట్లకు మ్రొక్కులిడగ
 వింనార దైవము నందరిలోనుండ
 దెలియక మీరేల దేబరించ.

గీ॥ యప్పికామగ నిందియు యలరుచుండ
 దీని మించిన మార్గంబు లేదు తలవ
 నరరి సంతయు జెప్పితి సత్యముగను
 వరము గనుటకు మరిలేదు పదిలముగను ॥

ద్వితీయా పుష్పము

యస్. వెంకటసుబ్బరాజు

గీ॥ ధావళవనిమి నాలోని బయలుపడగ
ఆర్కరిత్వంబు చెర్పితి నవనిలోన
చిత్తి ప్రాప్తున నమ్మ కి దరగుడున్న
నవల పరివార్జ భావము నరయచెల్పు.

అంకితము.

అ॥ తల్పగుడఁచు నాకు - తంత్రియఁ హితుఁడయ్యె
నిత్య సన్నిహితము - నిచ్చి బ్రోచు
ప్రేమ రూపమయఁడు - శ్రీరామమూర్తికి
అంకితమొనర్తు - నచరిభక్తి.

అ గీ సు.

గీ॥ అన్న కొడుకులు నామీద - యన్న ప్రీతి
తలచె రెండవ కావ్యము - నిలను ద్రాసి
వంశ భ్యాతిని నిల్చి మీ - వవనియనుచు
సుబ్బరామయ్య సత్యండ్ల - నరలి తెల్చి
వరగఁ దెచ్చితి ద్వితీయ - భాగమిప్పుడు.

గీ॥ పరిగ గద్దలరేవను పల్లెయందు
నుండు వారలు సత్కీర్తి నందగలిగి
పిన్నతండ్రి కొడుకులు - ప్రీతితోడ
పుస్తకము నచ్చుకొనఁగిరి - పొచ్చుమీర
నూకవడచోరు చూప్యము - నుకివినారు
సుబ్బరామయ్య చిన్నయ్య - సుజనవరులు.

గీ॥ ఆరముఁ గట్టవలచి నే - నడుగువేళ
చనిన చేదోచి వాచోడు - ఛినముతోడ
నిల్చి నహాయమును జేయ - నిచ్చెవచ్చు
సొల్వి అనంతరాయు ట - సములుఁ గలరె ?

సీ॥ శ్రీమించు నెల్లారు - సీమను నెలకొన్న
 బొంతరాచ పాక - మెంతో యొప్పు
నందున ముప్పొల - నమరిన వింశంబు
 రామరాజసునటి - తన్నమొకఁడు
పెంచలరాజు - ప్రియధర్తతోఁగూడి
 వేంకట సుద్బాంబ - వెలయుచుండ
నరయంగ రాగయ్య - నామీద ఛక్తిచే
 వరగంగ నడిగిన - పరముదెల్ప.

గీ॥ వరయ వారికిఁదెప్పితి - సంత విజము
వదలకుండఁగ మంత్రము - వైపుతెలిపి
తలఁప తత్వంబు తెలిపితి - తప్పకేను
దవర శిష్యులై యొప్పిరి - దాత్రిలోన.

గీ॥ వేంకట సుబ్బరాజును - విబుధవరుఁడు
సరియ పుల్లచ యనునట్టి - సత్యశీల
నన్ను మన్నన జేసియు - ననుదినంబు
సత్కరించిరి నను చుది - సంతసింప.

గీ॥ చిన్నమరాజు పోదన - చెల్వూమీర
కొండు రోచల రాజును - గుణయకుండు
రామరాజును కలడందు - రమణుఁడొకఁడు
ప్రేమయుతమైన శిష్యులై - స్వామికరుణ.

గీ॥ వేంకట సుబ్బారెడ్డి వా - వెలయుచుండు
వరయ యావాది ఈశ్వరు - లమరియుండ
తారకముచేత వెలుగొందు - ధన్యవరులు
తలఁప శిష్యులై యొప్పిరి - దాత్రిలోన
ఆయురారోగ్య భాగ్యము - లమరుగాత :

స్తుతి

గీ॥ తల్లి సుతుమీద ప్రేమయు - దలఁచియుండు
అట్టి ప్రేమయు నామీద - వరుగవిమ్మ
కవిత దొర్లించి పోషించు - కాంతవసుచు
దోసిల్వొగ్గితి మీదయ - దొరలనిండు.

గీ॥ చిరుత తనమాది వినునమ్మి - పేవఁజేయ
పరగ ముప్పదిమూడేండ్ల - ప్రాయమునకు
దరను ప్రేమదలిర్పఁగ - ధైర్యమిచ్చి
కలిగితి వివాదువాక్కున - కపవమాత :

అచల సంశయరంపర

గీ॥ యజ్ఞవల్క్యుఁడు జనకుఁడు - యటకుకుండు
సాందిపుఁడు, కృష్ణ, రుక్మిణి, - స్వామి శ్రీధ
రుండు, శివరామ దీక్షితు - యందు, రామ
నందుఁడును, సదానందు - యందు, విదవ
శ్రీ రఘూత్తముఁ డాతని - శిష్యుఁడేను
నిటుల చలన్వరూపు లీ - యలఁ బ్రసిద్ధి :

గ్రంథ ప్రారంభము

- గీ॥ రామ శ్రీరామ యనుచును - రాత్రిఁబవ
హంసలోఁదీర్చు మంత్రమ్ము - యమరెనేని
విష్ణుకాత్మక రామమం - త్రైక మగును
జీవ బ్రహ్మైక్య ఛానమ్ము - చేరియుండు.
- గీ॥ పరగ ననుస్థాన సూత్రము - ప్రబలెనేని
రాజయోగంబు నిర్గుణ - రామమదియు
జనన మరణముదాటఁగ - జగతియందు
దీని మించిన యోగంబు - లేనలేదు.
- గీ॥ ఆర్కవింధానమునుచేయు - మనుదినమ్ము
బ్రహ్మ తత్వముతెలియు ను - పాయమునను
జీవ, ఈశ్వరరూపము - చెలఁగియొకటే
అట్లు నీయంచె లీనమై - యరియుండు.
- గీ॥ తెరివిఁగల వారలను చేరి - తెంపుఁజేసి
వేద పరమార్థ మెఱుఁగుచు - విమలఁడగుచు
జ్ఞానయుతుఁడౌచు పదమును - కాంక్షవలయు
జీవభ్రాంతియుఁ దెగిపోవు - చేరకుండ.
- గీ॥ పరగ వంత విలక్ష్యమై - పరముయుండ
వెలసినమ్ముహా తత్వము - వేట్కమీర
పరసారము వండున - నరనితోడ
చేరియున్నాడు నీలోన - చెడరకుండ.
- గీ॥ బ్రహ్మతత్వము నేలోన - బరగనేని
నదియు వీయందెయుండును - వనుదినంబు
అన్నికత్తులు వీయంచె - యణగియుండు
నీకు మించిన దెద్దియు - విలనులేదు.

- గీ॥ చూచినామంచుఁ బల్కుచే - చూడలేదు,
రూపు నామక్రియలు నెందు - రూఢిలేవి
దానిఁ చూచినవారలు - ధరనులేరు
లేదు లేదయ్య చూడను - లేనిదెందు,
- గీ॥ దైవమొక్కందు కలఁదని - ఛాత్రిలోన
సమ్మియున్నాను నేటికి - నాత్యయందు
పరని నన్నిటిరాఛర - మమరెఁ బరము
ధియము లేదుగ నత్కిత్తి - భంగపడును ?
- గీ॥ భాగ్యుఁడీ యంధరాచారము - బాధనట్లు
నీది బ్రహ్మాంబుఁ గనుఁగొన్న - లేదు మాయ
వృష్ణమునుగని మేర్కొన్న - వృష్ణమేది ?
తిరిచి తనుదాను కనుఁగొన్న - తనువులేదు.
- గీ॥ హర్షకుండలి యందున - నొప్పియున్న
దనకే త్రిహరిమినియును - పినునొప్పు
నచట నచ్చిదానెండము - నమరెయుండు
రామ సంకల్పములు లేక - కదలకుండ.
- గీ॥ వివిధ మతములు నహమును - విడచిపెట్టి
కోపతాపంబు మదముల - గూలఁద్రోసి
సత్య సద్గుణ సంకల్ప - సముద్రవగుచు
బ్రహ్మ బలివాసియైయుండ - పరము నదియె.
- గీ॥ స్థిర సుచిత్తాన విజమును - చేర్చవలయు
నంత గగనమ్మున మనమ్ము - నమరఁజేసి
నేమి లేదను దానిని - నెఱుఁగవలయు
నిర్గుణ ఛానమును దాని - వియఁపజూపి.

- గీ॥ కర్మచేయుట తప్పని - కనలవలదు
ఆశపోనాడి చేసిన - నంటచెదియు
పరగ సంసారమందుండి - పరము గనుము
అన్ని నీయందె యుండెఁటో - యాశలెల ?
- గీ॥ లోననే లావములు లేక - యుండవలయు
బయట లాపంబు కలిసీదు - ప్రజలయందు
నేమియంటదు పరచుచె - నిహమునందు
కర్మచేయుచు నుందుము - కడకు నీవు.
- గీ॥ పూర్వ పరిపూర్వ మనునది - పుట్టలేదు
పుట్టినాడని పట్టుట - బుద్ధిలేదు
పుడమిఁ దేవల్లెదేవుడు - పుట్టలేదు
ఇది నిజమ ? కల్లగా - నెంచుమీవు.
- గీ॥ ద్వైత మద్వైత రహితమై - పరమయుండ
నదియుఁగానక నెందఁతో - నాశమైరి
దానిఁ చెలియంగవశమె యీ - ధరను నేడు
మూర్ఖులెప్పుడు కానరు - ముదముతోడ.
- గీ॥ పరగ పర్తిపూర్వ భావమే - పరమునయ్యె
నట్టిచెన్నఁడు పుట్టదీ - యవనియందు
మాయవాదుల కూతలీ - మాదిరుండు
పుట్టు గిట్టుకలెన్నఁదీ - భువినినున్న.
- గీ॥ పుట్టివదికాదు పుడమిలో - బుట్టఁటోదు
దరికి నెవ్వరు రాదుగ - కలఁప దీని.
చావు పుట్టుక లేవిదే - జగతిమంద
చచ్చి పుట్టివ దేవుడం - చవఁగ తగునె ?

- గీ॥ మనసు కలిగిన బుద్ధియు - మరలుచుండు
విడువకుండగ నిన్నవి - వె తలఁదెట్లు,
నుండు నవియన్ని దేహమ్ము - యుండుదనుక
చచ్చినప్పుడు నివియన్ని - నమసిపోవు,
- గీ॥ వినుము యొక మాటఁజెప్పెద - విశదముగను
కామమ్ముగము తాఁవెంటాడు - జ్ఞానమ్ముగముఁ
దానిఁ చెలిసిన ధరయందు - ఛన్ద్రుఁడీదె
నందు నీ చూపమంతయు - నమరఁ చెలియు.
- గీ॥ నరయ నింద్రియ మనసును - నమ్మఁబోవు
మర్మమెఱిగిన నవియన్ని - మండివగును
ధరను పులిఁగాంచి జింక తా - పిదచినట్లు
కామమ్ముగమచి చచ్చును - నదలకుండ.
- గీ॥ పిర్మిచ్చిచే చెవంబు - దలఁచినయద
నర్పికలంబు మనమున - నర్పముండ
నర్పిదానంద మయిఁపెత్తె - పిసిమినుండ
నదియ పరమని తెలియుము - నరయ నీవు.
- గీ॥ కష్టముల కోర్వకున్నచో - కలదె సుఖము
సుఖము కష్టము రెండును - చూడలేవు
నిలలో నీవుండువఱకవి - నిలచియుండు
పూర్ణ తత్వంబు గనుఁగొన్న - పోవు నవియు.
- గీ॥ బ్రాంతి వీడిన బ్రహ్మంబు - బట్టబయలు
నరయ తత్వంబు గనుఁగొన్న - నంతెచాలు
పరగ సాంసారమంతయు - బదిలమగును
తరచి చేయంగనదియును - తరలకుండు.

- క॥ చూచితడు నెదరు కొందఱు
జూచిన దేదియును లేదు - శూన్యముగాక కా
దాచినఁ దాగదు నెందున
యోచింపుము యెంత నిజమొ - యుచితజ్ఞుడవై.
- క॥ ఉన్నది యంతయు నిండుగ
వన్నుగ పరమాత్మ బయలు - పదరక యుండన్
ఎన్నఁడు నెఱుంగని వారికి
యొక్కటి యొక్కట్లు తెలుప నొప్పదియుర్విన్.
- క॥ పల్కె పల్కెచిగి మెరుకను
నల్కె నల్కెననాచె జగం - నాఁకువనంగకా
నలఁచి తెలియఁగలేకను
కలిమిచుడుగ నేగినారు - కలికాలములోకా.
- క॥ లేనిది లేకనెయుండగ
నున్నది నిలయందు నడఁగి - నుండును బయలై
కన్నది విన్నది నున్నది
వన్నుగ పరమాత్మయందు - పదఁపడి యుండున్.
- క॥ నేనును నీవును యనునది
తాననునదియును తొలంగ - తాతలతరమా
కానది అరుదుగ వచ్చును
జ్ఞానముతో వరసిచూడ - జను భువి మాయల్.
- క॥ ప్రేమయు చూపుచునుండును
నే మరచియు నుండవంత - నినుఁ దగులుకొనున్
సామల పరిసరి పొత్తును
నీమది విడనాడితేని - నీవే సుఖుడౌ :

- క॥ వలపు వరహ్మని సైగలు
కలుకుచుఁ దాఁజేయుచుండి - గృహ కృత్యములన్
తల యొగిచేయుచెనె యా
చెలికానితో మనసుఁదగులు - చెనఁటికి కీదా.
- క॥ నమ్మకు చెడెదవు పరసతిఁ
సమ్మితివా పళ్లుగుల్లు - యైవంతకునీ
సమ్మత మదిగొని కలిగిన
సౌహృద్యమునూర్చు చాని - సోకకు నిలకొకా.
- క॥ పొదువగు మాటల వలకును
వడిగల చూపులతో మాట - దైఖరి మార్పుకా
నదకలు హౌయలందముగను
కదకలొ సానులకు నిట్టి - గడునరి బుద్ధుల్.
- గీ॥ ప్రియము నావహించియు - లెంపుతోడ
చూడ సేయించె యుండును - చోచ్చమలు
మాయ వీడినవెంటనే - ముచియు తెలియు
చూడ నగవడు కనకండు - జ్యోతియవఁగ.
- గీ॥ సీపు సేవనునదిగాక - నిలచియుండు
నిండియున్నది రూపంపలేనిదదియు
కనిన నిజముగఁజూచిన - కల్లకాదు
సేను సేవనునది వీడ - నిల్చునదియు.
- గీ॥ సుతులు లేకున్న మఱి వెరెగతులు లేవ
టనెడి పల్కులు నిక్కమా - బాధకాక
పరము గనుటకు నివియన్ని - పరగరావు
భీష్ముడటు స్వర్గమునుగాంచె - ప్రీతిగాచె :

- గీ॥ ఏమిలేనిదె నిలయంత - నిందియంద
ఆవాఙ్మానన గోచర - మగుచేత
దేహని చిక్కుకెయిక - రిగినారు
నదియి గనలేర నెందదో - నాకమైరి.
- గీ॥ ప్రపంచముతో న్నన్ది - బయలుదేరి
నామహిమనులేనిదే - నంతయింద
బ్రహ్మమొక్కయి చానామె - బయలునిండి
ఆత్మగల్పించె నన్నియ - నవనియందు.
- గీ॥ పరగ పరమును తెల్పంగ - పతిదురైతి
నందులెరిసెను నిజముగ - నచలబోధ
నయ దైవము సంతట - నై బెదంగ
బయలు ప్రత్యక్షదైవము - పరము నదియె.
- గీ॥ దొంగబన్నులు జాగ్రత - దొంతదోలె
చెప్పి తప్పేడివారు - చెనటులుండ
అట్టివారల నెప్పుడు - అత్మలోన
నమ్మి చెడుకుము వారిల - ననిశమెందు.
- గీ॥ అందఱు మనుజులేనను - నాత్మనుంటి
నందు గోముఖవాక్రుల - నయగంటి
లోభివారిల నడుగుట - లాభమేమి
చూటనష్టమె లోభికి - ముక్తి సున్న.
- గీ॥ విద్యతెలిసిన వినయంబు - బెదురగఁగంచు
ప్రతిబ్రహ్మవిద్య విద్యయె - బ్రహ్మవిద్య
తర్కినపి యెల్ల ఖండితే - ధరణిజాడ
బ్రహ్మవిద్యనుగాంచిన - బ్రతుకె బ్రతుకు.

- ౪॥ నేనును రానను తలఁపుల
మానఁగ వలయును మనంబు - మదమణిచి మరణ
రానను తలఁపునువేడిన
రానెపొ డ్రహ్మనగఁదగును - భరయందు దగణ.
- ౫॥ తలఁమా పూర్ణమునందఁగ
దరలంగానుండు నదియు - భరలోపవెనక
తలఁమా ముమ్మూర్తులకును
వరమాత్ముని బయలులోన పదఁపడి రాంచకా.
- సీ॥ సావిత్రిదేవియు - సత్యవంతుడును
నడవడి కట్టెల - కరగి యడచి
స్మృతిదప్పి పడిపోవ - చూడనెవ్వరులేక
సావిత్రి భీతమె - సరసమంత
సంపదకుని ప్రాచ - సముదాయమును గొంచ
మునుకొనరాజు - రానెమిదివచ్చి
పాశంబుఁ బేరిట్టి - ప్రాచమ్మడియంగ
సావిత్రిపండులు - చియ్యనడుగ
- గీ॥ మగనిద్రతికించి ప్రాణంబు - మరియునిచ్చె
చచ్చి బ్రతుకుటయన్న య - సాధ్య వృత్తి
యమిండు బాంక నెవ్వరు - యదృషతిః
వండుచే ద్రతుకుటకల్గి - వార్తరలను.
- సీ॥ సత్కు కష్టముకెల్ల - సరమున బ్రోవంగ
పందరినాథుండు - పయనమంది
త్రాటిచే న్నంభాన - పాటిగాఁ బండించ
వగమాన్పఁదలచి యా - వాసపుండు

తాను కట్టువడియు - రరరించి నక్కును
 పందరికంచెడు - పరమప్రీతి,
 నక్కు పందరిలోనఁ - జాపంగ తనభర్త
 పరిచర్యలనయమ్ము - పరగజేసి

గీ॥ అన్నిటను భార్య వీతిగా - నెన్న మెఱఁగి
 రరియచీర్చిన వీతుల - మతిగొనంగ
 దేవునకు రరులకు నెట్టి - భావమమరె ?
 రాక్షసాచారి దేవరా - ప్రభువులైరి :

సీ॥ పేవాంతసారముల్ - విరివిగా భుజమిపై
 భీజముల్ మొలకెత్త - చిలచినాఁడ
 అత్మప్రదోధము - అదనిపైసందిచ్చి
 యార్దుల నగముల - నాపునాఁడ
 అరిజడిలేమండ - నవివిపై నకులకు
 భవరోగములనెల్ల - జాసినాఁడ
 మాయాంధకారులై - మనుజులందరునెగడ
 మహిత విజ్ఞానము - మరచినాఁడ

గీ॥ వీతిని ప్రజకెల్ల హితఁడనై - చెఱఁగినాఁడ
 మరములారిట నష్టుత - మతిదలిర్చ
 రచనఁజేసితి నీకీతి - ప్రవిమలమతి
 దలంచి యానందమందుదో - దన్యులార :

గీ॥ అత్మలో నన్నిజీవులు - నణఁగియుండు
 అత్మ పరమాత్మ బ్రహ్మమై - యమరియుండు
 తెలిసి వర్తించువారలు - తేటగాను
 మోక్షమార్గంబుగందురు - ముదముతోడ.

- సీ॥ జ్ఞాతి విభాగముల్ - ఘనముగానెఱుఁగుట
భావనగా గల్గె - భారతంబు
తల్లి దండ్రీ భార్య - తమ్ముల ధర్మంబు
రయమొప్పదెల్పంగ - రామయణము.
ధర్మ ప్రాచీనంబు - వరగంగ దెలుపుచు
పరమునుగనుటచా - భాగవతము ?
సకల పురాణముల్ - సమముగాఁబడెను
ప్రాపంచికము నీతి - మనకు తెలువ
- గీ॥ ఎన్ని నీతులుతెలిసిన - నేమిధర్మము
నీతిఁదప్పని వారల్ - యిలను కలరె ?
ప్రజలకన్నను నీతికి - పశుమేలు
కాన విద్రోహులకు నీతిఁ - గలవనేల ?
- సీ॥ తలవడినొంటిగ - తర్లకిల్లెడినాచి
నేమిగానుంటివో - యెరుఁగనయ్య
దిబ్బరెలియక నేను - దిగులుతోనుండంగ
దలఁచగ నెదిబ్బ - దాఁగినావో
నొరులచే బాధల - నొందుచుండెడువేళ
తలవనెక్కడ నీవు - దాఁగినావో
మోహపాశంబుల - మునుఁగుచుండెడువేళ
నేయూరనుంటివో - యెరుఁగనయ్య
- గీ॥ కష్టములరొప్పు చూచితి - కంటినిండ
టాపునామంబు లేనిది - రూఢితెలిసె
కంటికింపుగ చూడంగ - కలిగెనేడు
దయలు నీరూపమవియును - పుగతెలియు.
- సీ॥ బ్రహ్మ దైవంబని - పలుచూచుదలఁచుట
పుట్టి గిట్టనవాని - బోల్చినేల ?

విష్ణుని యాపైని - వివరించుచుగాని
 పంచభూతములలో - బరగెనతఁడు
 షష్ఠుడు దేవుండను - చంద్రేంద్రో యిల
 పృథ్వికఁడైనా తా - బూనినాడు
 ఇంద్రుఁడు దేవుఁడని - నిజముగా దలఁచిన
 నాశఁడు మరణమే - యుంచినాడు

గీ॥ విష్ణుని వర్ణనవారలు - పునఁబురోన
 పై గమనముగాను నిజముగా - తలఁచిచూడ
 చిచ్చి పుట్టిన దేవతల - చరణ తగదు
 చావు పృథ్విపురేంద్రుని - నీపు గనుము.

పీ॥ దైత్యుల దగవమ్ము - దినర త్రికపాటమ్ము
 శనిర రుగదనా - సాగ్రమందు
 వక్షిణ నయనమ్ము - దనరు పావరపురి
 కుడితర్జియముప్రోలు - కొమరు మిపు
 దనర నెడమదిక్కు - దశరచాత్మపురమ్ము
 పరుణవక్త్రము కుడి - దైత్యులందు
 నుత్తరరక్తంబు - నొప్పిభగవదపురి
 పరుణ చాచితెత - చాచుపురము

గీ॥ మలగు నునుమ్ము యశఁగ - మందరాద్రి
 గళము పింగళిదలంప గై లనమ్ము
 తరలికింక గనుండును - తనువునందు
 దనర దేహంబునందున - దలఁచిచూడ.

పీ॥ చతురచక్రిన - చాలాధిపంకండ్లు
 మాటయడిగిన మూగ - మనుజుకండ్లు

నాశీమణులచేత - సగుణి మాట్లాడిన
 జారుడబండరు - జగమునందు
 పెరిపు చక్కదనము - తైత్తిగానుంటిన
 నీటుకొరనియెండ్రు - నిలనుచూడ
 కుచివల్లదాల్చుచో - క్షుద్రుడగుచు
 గుత్తమాసినవాని - మదైయెండ్రు

గీ॥ నిటుల కరిభట్ట వ్యతిగుంటి - నెగడుచుండ
 కల్ల నిజమయ్యె నిజమెల్ల - కల్లయియ్యె
 న్నిమానవ సంఘము - నమలచుతిని
 నడిపలేరైతి యిది కలి - నైతికము.

సీ॥ నిత్య సత్యము చాల - నేర్పుగ వాటింపు
 వాడె సత్యమునని - వాగవగునె ?
 నాంసను బరమస్సు - యెదియిగాదోలదు
 కరికించుచున్నది - ముమురెయి
 భూషణ చూచుచు - భూరి లోనాల్చు
 ములు దేహమునె నేని - కమగలేదు
 దేహముంటుపరిచు - రెంపురేంపింగ
 పెద్దమి చోప్పెను - పెడంకింపి.

గీ॥ నెన్నరేమన్న నాత్మరు - నేమిరాదున
 పరులు చూచింప నెన్నయి - పెన్నెనెనది
 లోలకు తిలనదెమిగుల - పెలనె డ్రెప్పు ?
 నోటికొచ్చునీతిల - నుమిచ్చుచుండ్రు.

సీ॥ శ్రీ వల్లభమున్ను - శ్రీమురెంపెను
 పాల్వితినాడుంటి పరిచుచు

దేవుడవగనేమొ - తెలియంగచెప్పెద
నందున తెలియును - నంతనిజము
నాబ్రహ్మ విష్ణువు - నరయంగ రుద్రుండు
వరుణ దేవతలెల్ల - వరుసగాదు
సూర్య చంద్రాదులు - సూటిగా చారయ్య
వానర కిన్నర - వరులుగారు

గీ॥ నిండుచొని దేవుడందఱు - నింపియుండు
అది అంభములేకయు - నంభయందు
జన్మగల చెచకునిచెప్ప - జనునెబ్బది
జనన ముఖాలు లేనిది - జగతినుండ.

పీ॥ ఇల నేడుదీప్తులు - నింపుతో వెదకిన
నరులకు మించిన - యదియులేదు.
నరులచే నిర్మించె - నరలోకమందున
రైలుబండ్లు, బిస్సు, రాకెటులను
సర్వ సజీవరము - స్తంభీకృతమొనర్చి
జీవకోట్లకు దారి - చేర్చి చూపి
గుడ్డు గోవురములు - శుదురుగా నిర్మించి
నరులచే మ్రొక్కింప - నరయజేసి
మంగంగవట్టులు - వల్లెలు నిర్మించి
నందున వివసించు - వరులుగారె
కాళ్లతోఁబ్రొక్కియు - కడను రాళ్లనుమర్చి
నక్కి దేవుళ్లని మ్రొక్కినారు
నృప్తికిమూలంబు - మాత్రాలు కనిపెట్టి
వరులకానందమ్ము - వందజేసి

- గీ॥ ఆకనమువందు విమాన - మాడజేసి
జలధిపై బండ్లనడవంగ - జగతియందు
నిటుల నెన్నియొ కృత్యముల్ - నేర్చుకోడ
చేయు నరులకు మించిన - స్థితి మరేది.
- గీ॥ నేర్చుగాఁగించ నిలపైని - నేమిఫలము
నెచట దిరిగిన చూచిన - నేమిలేదు
యున్నదంతయు తనయందె - నెన్నబడగ
బయట జూచిన ఫలమేమి - పరగినీవు.
- క॥ వినయముచూపి నటించును
వనరుగ నమ్మించి మెలఁగు - వైవముతోడకా
ననువుగ మాటలఁజెప్పియు
కనగాఁ జేడబ్బునూడ్చు - కాంతలజేరకా.
- క॥ పిలచిన దిగువును చూపును
కింకల పుంజులట్లు - కనఁబడు నీతికా
గల గల లాడెడి చట్టును
తెలికించఁగ నీతివీడి - తెలుపేదియనుకా.
- క॥ గడి బిడి మాటలనొడుకుచు
సుజనగతికాజూప, మనసు - జోడించిన యా
రిజనీకాంతుఁడెయైనను
రిజకునిచే వర్ణరీతి - రిహినేటువదుకా.
- క॥ పదఁపడిచూడక కాంతల
మదినిడి వినయమున పైట - మానుమత్తన్యా
ల దిగనిమ్మకముఁగప్పెదు
వచలను నీచావు వచ్చు - వలకని గనుమి.

- క॥ స్నేహముగల దినములలో
నహమేలేకుండ మెలగు - సంవిరిలోనకా
స్నేహము విరసందైనను
నహమచి విడనాడదెందు - నాలికి యెందుకా.
- క॥ అంగము లింగము రెండును
సంగముమనఁ దెనుగులాడ - సరసతతోడకా
లింగమున మురికికార్యము
సంగప గర్వంబువొడుగ - నచి పిండమగుకా.
- గీ॥ మోము మోమునఁజేర్చియు - ముద్దుపెట్టి
నంపి వికసించు యానంద - మతిశయింప
ప్రేమి సతితోడ రతికేళి - గోముఁజూప
నందు పుట్టినవారె యీ - యవనిజనులు.
- పీ॥ భక్తుడవై యుండ - పరగ గడ్డములేదె
కాషాయవస్త్రముల్ - గట్టలేదె
గోచియు మెలకరాడు - కూడ వీడగలేదె
జాట్లు మీసములున్న - మట్టుగలదె
నల్వారతోపాటు - నరయ నీవుండిన
కూడును నీళ్లును - కుడుచుచుండ
నిక్క మాహారమ్ము - విన్నంటియుండఁగ
భక్తుడవీవని - బరగుపెట్లు
- గీ॥ తెరిసి తెరియని వారిట్లు - కలిసియడుగ
భక్తి ముక్తిని రెండింటి - యుక్తిమతపె
పరగ వేషాలు ముక్తిని - బడయలేవు
క్రాంతియవిదెవ్వు; మఱి పైవి - పరముగిక్కి.

సీ॥ నొంటిగా యడవుల - నొనరంగ తిరుగుచో
 నొక్కడైన వీడిస్కు - నున్నవారె ?
 పేళకన్నములేక - వేసారిపడియింద
 నోపికగదళాని - నావినారె ?
 ధర చీకటినిచేరి - తారాడి నడువంగ
 వెలుతురిచ్చినవారు - కంఠెచూడ ?
 పరమును కనుటకు - పడవడి తిరుగంగ
 నొక్కడైన పరము - నొసగినారె ?

గీ॥ అన్నదమ్మల విడనాడి - యరిగినపుడు
 బంధువులనెల్ల వీడియు - బయలుదేరి
 నొంటినై తిరుగవేర - నుండినపుడు
 బయలుగాంచితి మనసార - ద్రాంతుబడిగి.

సీ॥ మాయపేషధారి - మరియు మూడడుగులు
 దానమివ్వనుటంచు - ధారనడుగ
 తప్పకయొసఁగెను - చిరమకనాకీతి
 కోరినమీదట - కోర్కెదీర్చి
 కాయముతోవచ్చి - కడకతో నడుగగ
 కాయమెట్లుపెంచ - గలిగె చెప్పుమ
 గురుకావబద్ధుడై - కుంభిని యొసఁగెను
 కావంబు వెరువక - చనియెవకడు.

గీ॥ నామరూపంబులేనిది - యడుగుచెట్లు
 అంత రానుగనుండియు - యడుగుచే
 అతిగెపో, నీయద్రోక్తయ - న్నాయముగద
 నేమిలేనిది బలివి తా - వెట్లు ద్రోక్కె.

- ద్వి॥ మదిఁ మాయవాదుల - మాటలేగాని
పదపడి నిజమని పాటింపరాదు
అన్యాయమీమాట - యవనినిజాద
సన్మాసికెందుకు - చాలగాఢూహి.
- సీ॥ పరిగ భస్మాసురు - పరిపాటి తపసుచే
శివుడేగి వరిమిచ్చి - ధృవమిచ్చె
వర రహస్యముగన - వైభవా శివునెత్తి
మీద తాచెయిపెట్టి - మెలుకువగని
గునుకువరుగులచోద - కూదనే తలమంగ
శివునితోపెంటాడి - చేయివేయ
దలచ, కొండలనెక్కి - దడవిడివెళ్ళంగ
చెమటలు పెసగ్రక్క - చేరితరిమె
- గీ॥ మొదట పరమిచ్చినపుడేం - మూర్ఖుడయ్యె
అకిట శివునకు పరుగున్న - యధిరుచేమొ
పరములిడునాడు భవితవ్య - వైవమొలుగు
నిర్విచారము పరమీయ - విలనబట్టి.
- సీ॥ పదపడి మానవుల్ - పరమునుగనుటకు
వేదసంగతులెల్ల - వెలితిపడియె
సురదైత్యులును గూడి - సోమపానముచేయ
పాలసముద్రమ్ము - పరగదరద
నందున నమృతము - నయమొప్పబట్టిన
పాల్పింపకమునకు - భ్రమలుతెంద
వెప్పుహో విష్ణువు - నాడ రూపుకరించి
వంతరిదీర్చియు - వైవమాన

- గీ॥ బంతిలో రాహుకేతువుల్ - బరగియుండ
చక్రమునుపంపి వారల - చంపగానె
శరములేతేరి గ్రహముల - చెలఁగిపట్టె
నన యబద్ధాలనమ్మంగ - ననువువడునె ?
- ద్వీ॥ ఎల్లవేళల సత్యమే మారకుండ
నిలుపుము కీరితి - నిలయందు నీవు
నల్వరమంచియు - నంది నీవుండు
తలపులులేకుండ - తరలంగవలయు.
- ద్వీ॥ లచ్చి పిచ్చిని గొన్న - నరులండబోకు
విచ్చలమనునది - విజముగాలేక
లజ్జయు మానంబు - లడుగంటఁద్రోలు
ముజ్జగమున నరుల్ - మునిగిచచ్చిరిగ.
- ద్వీ॥ లచ్చి పిచ్చికి మందు - లమరియేయుండ
నెచ్చెనై తారకం - దే పారియుండ
మచ్చికతోఁ దాని - మరిగిసేవింప
పిచ్చిని తొలగించి - ప్రేమయొసంగు.
- ద్వీ॥ తనవారు యనువట్టి - తలఁపులు వీడి
వినయము ప్రీతియు - విడనాడిరవని,
మనసులో నొక్కటి - మాట మరొకటి
వనర లచ్చి పిచ్చి - వైపుండువారి.
- ద్వీ॥ ధనమిచ్చి చెప్పుతో - తగినంతవరకు
వనరంగ తలమీద - వాయించుకొండ్రు
గుట్టుగా నొటదెల్పు - కొట్టెదవన్న
యెట్టెట్టులని వాద - మేర్పడునపుడె.

- ద్వీ॥ తరలి కొంగళుదేని - తలదోడిచేసి
అలయంగ దిగివచ్చి - యజు నుండుపమున
వచ్చిచ్చి తలవ్రాచ్చి - భంకావిధాన
తచ్చిచ్చి పనునట్లు - తలమీసచాల.
- ద్వీ॥ మిగిల చెప్పుతో - నొగి చాలసేయ
కొంగిని కోవము - కూడనేవచ్చు
యిదియేమి చింతయో - చెరిగియూహించు
పదపడి యాలొక - ప్రజలచిత్రంబు.
- ద్వీ॥ కురికి దుర్బాసు - కోరి వరమిను
నుండు కొడుకుండు - గది మెట్లుగలిగె
సంపర్కమేలేక - జననమెట్లయ్యె ?
దా పర్కమేలేక - భర జన్మగలదె ?
- ద్వీ॥ తలదోడిచేయుట - తగునె నీకయ్య
తలపులు దొరైన - తనువుకుమేలు
నిలయుండు వీరిని - విజముగ తనుము
తలపులన్నిటిద్రోలి - తడయకనుండు.
- ద్వీ॥ పగతునిచూచిన - పడతు కోవమ్ము
నగుమొగంబుతోడ - నటుమాటలాడు
నగువాట్లుపడెదవు - నణచుచోపమ్ము
తగివాడబోవము - దరనెవ్వరితోను.
- ద్వీ॥ మడిసిట్లు తెలియంగ - మనుషు నందఱలా
పదిమందినడకతో - పాటిగానుండు
నితెమిండుసూత్ర మీ - యలపేరులేదు
పదిమంది నీమీద - భ్రాంతిగల్గంగ.

- సీ॥ తల్లిమారుగ నిన్ను - దలచియుంటిగదమ్మ
నెందుకు నామీద - నెరిసులమ్మ
పరులమాటలువిని - పదపడి దూషింప
వీకేటి సత్కిర్తి నిలచెనమ్మ
మరచిని నిందించి - మాటలాడిన సీత
నేమయ్యెనో నీవు - నెఱుంగవమ్మ
నిత్య సత్య వ్రతు - నిందింపనేర్చిన
నిలను గాధేయుడే - మేలెనమ్మ
- గీ॥ గాన సత్యము విడనాడ - బూనకమ్మ
కరుణలేకేమి మాట్లాడ - గంజిపమ్మ
కష్టములకు భయపడ - గలదటమ్మ
కీర్తిఁబోనివ్వ యవకీర్తి - కేగవలదు.
- గీ॥ మీక్కిపనుకల్గె సత్కిర్తి - మేలపడఁగ
నిందింపఁగితికావ్యము - నీతికొరకు
కరుణనిట్లు ప్రేరాము - కరుణకరైన
నామవాగ్దమునేమని - యవఁగవలయు.
- గీ॥ నాకడుని ప్రేరణముచేత - ననుపుడెంది
విష్టుఁ డీశ్వర బ్రహ్మయుఁ - వేడ్కవెడలి
దేవియనసూయ చెంతకే - తేరి యామె
మానభంగముచేయంగ - మనసుగల్గి
అధితి భక్షిమనెట్టుమఁ - చనగ నామె.
- గీ॥ విసుగుఁజెందక భోజన - మెనఁగఁజూడ
వల్యమొల వీడ్చిననుగాని - వలనుపడద
నంగ, భిక్షమాటనుగొని - యంగమొలకొ
భోజనముపెచ్చై వారిని - పురిటినిడ్డ
లనుగ మునుజేసి, యచిగని - చినయమతిని.

- గీ॥ అచ్చి పార్వతి విదైల - హెచ్చుపడఁతి
 వీతి యనసూయచెంతకు - చిడియమొంది
 చేసి పడిపడఁగోరగా - చెంతనున్న
 దిచ్చలనుతెచ్చి, కొనుడు మీ - ప్రియులటన్న
 కంటరడిచెట్టి భర్తల - కానరైరి.
- తే॥ అంతయనసూయ తనపాతి - ప్రత్యమునను
 వారి శ్రీమూర్తులుగఁజేయ - వైనమెరిగి
 సిగ్గుఁజెందిరి, వారివి - జేర్చి గుడుల
 దేవులవిమ్రొక్క మనకెంత - తెలివి లేదు :
- తే॥ దుద్రుపిర్యమ్ము వాయువు - భద్రపరచి
 అంజనాదేవి చేదోయి - పమరఁజేయ
 మ్రొంగ జీర్ణాశయమునందు - వెలయునట్టి
 పీఠమెట్లుం గర్భమై - వెడలె శకువు.
- తే॥ వాయువుక్రుడు రవిఁజేరి - వ్యాయఁగీతి
 వ్యాకరణమును చెవియొగ్గి - వలసివట్లు
 నేర్చెననినారు అగ్నికి - నేర్పనగునె ?
 గోళమగుఁగాక తనకెట్లు - కుదిరెఁవిద్య.
- తే॥ దృష్టాహ్లాదు ద్రోవది - తొయత నగ్ని
 గుండమున బుద్ధైవవివారు - కూళంకట :
 అగ్నిలో జేవుదేరీతి - నవకరింతు
 వెట్టిహతలవమ్ముట - వేడుకెమొ.

- తే॥ కునకగర్బాన పుట్టిన - శౌనకులకు
దైవమహిమెట్టులంపడె - తరమె తెలియ
చెఱకుతీపెట్లు కనుఁగొను - చెప్పుఁదినెడి
కుక్కలకు మఱి, వారికె - గుణములన్ని
విజయ జయులకు శాపాల - వేడ్కవిచ్చె
ననిది కుక్కలువరమీయ - నఘముఁగలదె :
- గీ॥ సచ్చిదానందపరమాత్మ - సముఖమొప్ప
నేలరాళ్లకు చెట్లకు - నీల్గిమొక్క
నరయమొక్కంగ విచ్చుటే - ధరణిలేదు
అట్టివర్యులుమాని నీ - వవనిఁచునుము.
- గీ॥ జీవబ్రహ్మైక్యజ్ఞానముఁ - చేరితలఁప
విర్నికారమునంతటి - నిండియుండ
విరివిగానల్లకొని యంత - వెలసియుండ
సఃసమతఃదానిఁ గొనునట్టి - జాడఁగనుము.
- గీ॥ అట్టివానిని పోనాడి - యననియందు
లేనిపోనివికల్పించి - నేర్చులోక
గుళ్లుగట్టించి మొక్కంగ - వట్లచేరె
ప్రజలసత్తేటఁ ద్రోయంగఁ - చాలువడకు.
- గీ॥ విశ్వమంతయుఁదానుగ - వెలసియుండు
కొండపై నేమిపనిమీఁద - కూలఁబడియె ?
అంతఁ దానగనున్నదీ - యవనినిండి
మాయవాదులమాటలు - మనసుచెడుటె.
- గీ॥ సర్వభూతములందున - సమముకాగ
హెచ్చు తగ్గులులేకుండ - వెలసి మెలసి

సర్వభూతాత్మకంబౌచు - సరసమతిని
జీవకోట్లను పోషింపఁ - జేసినాడు.

గీ॥ జేదమావలిగట్టుపై - బెరియువాడు
నోగింపము దిస్తలేకెల్ల - యొప్పువాడు
వగల చుకటిచేసెను - వరగువాడు
నెంచు బాచిన రాసుగ - నెగచునతడు.

గీ॥ చిల్లుఁ గలదమావమై - బెరిగియుండ,
నిల్లుఁ గలదిల్లికాకట - నెగచుచుండ,
నూరు పెరునులేచుడ - నొప్పియుండ,
కొంచుపై నేల రాసులు - గుణములేక ?

గీ॥ సర్వ కర్మ విలక్ష్యమై - నగింబుండుండి,
నిర్మల కర్మలనంటక - నియతనుండి,
పీచు ముందును వెనుకను - నిలచియుండి,
అన్నిదికలమ రాసుగ - నలరియుండు.

గీ॥ భారమెప్పుడు భర్మమే - దలచియుండు
సారమయమామి పంటిచ్చు - సరణేనెవుడు
లోభి తనయిత్తి చూచి - లోపమందు
చుకటినేలయొనంగని - పాపమట్లు.

గీ॥ వృక్షమునోరాన గొట్టెరా - వైసమెటిగి
ఆ క్షణావముచేయక - నంటివెడలు,
మోసగాంధ్రను నమ్మిన - మూడులల్లె
గుడినిజేరంగ మౌవ్యుడు - కోరిరాడు.

గీ॥ భర్తనమ్మిన విడువక - కూడఁదగులు
వమల విత్తానపాత్రులు - నమ్మియుండు.

పుంసినమ్మిన నిన్నది - పొంచించంపు
చెడ్డవారలచెంతకు - చేరబోకు.

గీ॥ అన్నిజీవులు మాయను - నంటియుండు
పుట్టినప్పుడె తోడొచ్చె - పుడమియుండు,
తెలివితోడనుగాంచుము - తెంపుగలిగి
నంటకను నెప్పుడది నిన్ను - నంటియుండు.

గీ॥ రాను దినకను పిల్లలఁ - దలఁచిపెంచు
పెరిగి పెద్దలుకాగానె - మరచి తరుము,
మోహపాశంబు లన్నింట - ముంచియుండు
నిలను జీవులకిది వృత్తి - నేర్చదేమొ ?

గీ॥ నిత్యముండెడు దానిని - సత్యమెఱుఁగు
తార సంఖ్యాదులందున - తరచినీవు
నిజముఁ గనుఁగొనియుండుము - సుజనగతిని
వెల్లిపోకలంగజేంప - వెలలె నీట.

సీ॥ పరము కాచెనన్ను - సంచినఁ బరిమాపు
కోర్కెలు నెరిఁపె - గుక్కఱఁజంపు,
ఘనస్వగాలముబట్టి - గంగలోఁద్రోయుము
నటభావస్వేచ్ఛయు - నందునీకు,
ఐసపాములరెంటి - భూమధ్యపీఠిలో
నాడించిజరుపుము నటననీవు
పరగ కోఁతనిబట్టి - బంధించి నాడించు
కదలవీయకదానిఁ - గట్టియుంచు

గీ॥ పరగ వివియన్ని గెల్చిన - పరమునందు
సుఖము చేకూరు, దుఃఖపు - శుద్ధి తొలఁగు

నిహవరంబుల రెంకింట - నిండుభ్యాతి
భావమున దీనిగనువాడె - భక్తవరుదు.

గీ॥ నీడు సంకల్పముచితీర - నేమిలేదు
వరములెచ్చాను నచలము - భావమమర
నీవు నినుగన్నదానిని - నెదిగితేని
నేమిచేసిచె యంతట - నెగడుచుండు.

క॥ పులిఁజూచి నక్క వాతలు
మొలచిందుగజేసుకొన్న - మొనఁగల పులిగా ?
కలవరవకగను మూర్ఖుఁడు
తలఁవగ గుణికాఁడు నతఁడు - ధరమీద తగఁజా.

గీ॥ నదినిదాటంగ సాధన - మమరవలయుఁ
సాధనములేక దాటుట - సాధ్యపడదు,
ముక్తినిొందుటకై భక్తి - శక్తివలయు
యుక్తులచె పొందనేరరీ - యుర్విఁజనులు.

గీ॥ నింకనే సంశయములేక - నిలమ మనుము
వరగ పూర్ణముననుదావి - పదిలవరచి
ఆత్మలో దానిభాగుగా - ననుపువరచి
యహరహమ్మును మరువకు - అహముదొలఁగి.

గీ॥ వినుము నందుందు సత్యము, - వింటివేని
కల్లమాటలనన్నిట - కడఁకత్రోలి
దైవకృతముతోవచ్చిన - దారతోడ
నిజముచిల్కితినంతయు - నిండుచుచిని.

గీ॥ జీవులన్నియు భూమిలో - చెరిగిపుట్టు
పంచభూతాత్మకము దీని - భావమెఱుంగ

పుట్టి పెరిగినచోటనే - గిట్టుమరల
చావు పుట్టుకలీరీతి - జగమునందు.

సీ॥ గుండాలనదిలోన - కుదురుగప్పానమ్ము
జేసినపాపంబు - చేరరాదు,
స్నాన పాన జపంబు - సంధ్యా తపంబును
సంతోషమైయొప్పు - సంతసింప
వరపుడ్యక్షేత్రము - వైపుగానుండగ
యితరక్షేత్రములేల - మతిదలంప ?
నందు స్నానముచేయ - నమయి యక్తియు
పాపనందై నట్టి - పరముగవగ.

గీ॥ విత్యభక్తికి నిలయమై - నెగడుచున్న
అట్టి గుండాలనదీస్నాన - మనుచినమ్ము
జేయ మదినిర్ని మోక్షంబు - జేరవచ్చు
పాపంబుల నెదిమున్న - పరిమినిచ్చు.

గీ॥ కల్పితము పేరుండ్నియు - గంగయొకటె
స్నానజలమెందు నొక్కటి - నరదేగనుచు
జగతినిండిన పరమార్థ - జాతనెఱుగు
మోక్షసాధనమిది నీదు - ముందుగలికి.

సీ॥ విత్తులోఁబుట్టుక - విరివిగానుండంగ
నదిగానలేకయు - నరగినాను
అన్నిజీవులపను - నాచారమిత్తు
నదిలేక పుట్టవీ - యవనియందు
మృగములభీజాన - మృగములుగాఁబుట్టె
పక్షులవిత్తున - పక్షిపుట్టె

మానవవిత్తున - మనుజులు పట్టిరి
గోవులవిత్తున - గోవులయ్యె

గీ॥ అన్నిజీవులకిదు విత్తు - యమరియంద
కుక్కచోటిలములు లెండు - జోరుకూడె
పేలె పరమాత్మలేదుగ - వెదకిచూడ
నిండి పరమాత్మయంతట - నిండియుండు.

గీ॥ మీను చరియించి జలధిని - కానలేదు
జలధినేరదు తనలోని - మీలయనికె
యటలె పరమాత్మ మనయందె - యమరియున్న
గాంచనేరదు మూర్ఖుని - కలజగాన.

పీ॥ ఆశ్రమావరణ మం - దానంద మొలకించు
పుష్పగుచ్ఛములు నం - పూర్ణమొప్పఁ
వచినలుడీరిన - వనరుహమంతరి
చూడ మొచ్చటగొల్పు - నీదనొనఁగి
అందున ఫలజాతు - లవిశమ్ము పాంథుల
క్షద్వాధంకొకింత - సుఖముగూర్చు
ప్రాక్ భాగమున కను - పండువు నొనగూర్చు
పాషాణజాలమ్ము - దిరగుచుండు.

గీ॥ అట్టి యావరణాంతర్భాగ - మందునొక్క
యాశ్రమమునందు భక్తి - భ్యాసినోచు
వేంకటసుబ్బయ్యాఖ్యానే - వినయమతిని
అచలవిష్ణును నివసించు - ననవతఃము.

పీ॥ పాషాణములనుండి - వరగ బయలుగాంచ
రామేశ్వరపుష్పగ - రాదలంచె

పొసగ బుగ్గక్రింద - పొలుపారుచున్నట్టి
 కొలను యొక్కటిచెంత - కూడియుండు
 నందుండు తీర్థము - నతి రుచ్యమైయొప్పు
 పానమ్ముచేసిన - పాపమెడలు
 తజ్జలాంతర్గతి - తనరు పూర్వమునుండి
 రీతినివిడక హ - రించిధరణి

గీ॥ నకలతీర్థాలు దీనికి - నమమురావు
 విత్యజీవనముతో నవి - నెగడుచుండు
 చూడ రమ్యముగానుండు - సొంపుతోడ
 దానిమించిన తీర్థమీ - ధరణిలేదు.

పీ॥ బాహుముగనేను - పలుపాట్లచదివితి
 చింతామణికి చ్చాల - సేవనిడితి
 చరక సంహితమున - శారీరధాగమ్ము
 దౌషధీయమ్మును - ననువుగొంటి
 ధన్మంత్రనిఘంటు - తనివొచ్చదివితి
 శార్దూల మిపుల - సాధనగొని
 మార్ధవని దానమంతయు నరసితి
 శుశ్రూతమునొకింత - చూచినాను

గీ॥ పరగ నీరీతికాస్త్రాల - భావమరసి
 నాడి నిధానమంతయు - నరయపిదప
 వంటమందులవందెడు - వైపుదెలిసి
 లోపములందీర్చుకొనఁగోరి - ప్రాప్తమతిని.

గీ॥ శాస్త్రముల భావమీరీతి - సాగిపోవ
 “వైద్యశాస్త్ర”న్న బిరుదు సం - భవమునొంది

బీదలకు వైద్యసాధన - మోచమలర
చేసి మన్ననలనుగొంటి - చేయుచుంటి.

గీ॥ తత్త్వశాస్త్రముఁ దెలియంగ - తరలినాను
వైద్యశాస్త్రముచదివెతి - వైనముగను
వరగఁ గెందును నాచును - పరిచయము
నున్నది నివలెండువిద్యలు - నరయుచుంటి.

గీ॥ వ్రజలనేవలె నీరీతి - పరగయింపె
పేర సాధులదన్నను - ప్రీతినాని
దయపరపితి నాలోని - భావగుంత
అనుభవించుడి యానంద - మమర మికు.

గీ॥ భీరతపహించి పరీక్ష - తేనెనాసి
వ్రజల కాలోగ్యమునుగూర్చు - పాలుపదిరి
వారిచే మెప్పులనుగొని - భూవిస్త్రీ
సేవజేయుచు నున్నాను - వీవిధాన.

సీ॥ శాస్త్రంబులన్నియు - చవిజూడ చదివెతి
నందున సత్కంబు - వందలేదు
రామాయణమును - రంజిల్లఁజదివెతి
అందుననే దేని - యనువుపడదు
మాఘపురాణము - మార్కండేయమును
బ్రంహాండ పురాణ - మరసినాను
గరుడ పురాణంబు - గంధమాధమును
సత్యపురాణము - చదివినాడ

గీ॥ వందు నేమియుఁగావంగ - నరయఁలేదు
పొండెకమందు నేమియుఁ - బయలుపడదు

నెంతచదివిన సత్యంబు - సుంతలేదు
ఆత్మ తత్వంబుఁదెలిసిన - నన్నియుండు. 124

ఉ॥ నోపితోడనే పరము - నొందఁగ కంటిని, సేవఁజేసియుకా
మాపును రేపుకొదలఁప మాటలుమాని యనిష్టనుండినకా
దాపుగ నంతయుకా బరఁగు - దైత్యము వీడకు మున్నదంతయుకా
మాపును నోపికఁగలిగి - శుద్ధవినిర్మల తారకాకృతికా.

-: ఫ లి త ము :-

గీ॥ బయలు బ్రహ్మమనిచెప్ప - వలసుపకడు
అయ్యద వాఙ్మాన సగోచ - రమ్మ నగుట
ద్వాదశాక్షరీ దింకింప - దారినొసఁగు
వేరెలేదొందు చింతతో - వెడకుచున్నఁ. 126

గీ॥ స్వచ్ఛ సుషుప్తి తేయెడ - వదునలేదు
కనినవంతయుఁ గనరేము - కలనువాని
రూపు నామక్రియాబాస్య, - మిచ్చదమని
పంచదశాక్షరీమాడ - బయలుపడును. 127

గీ॥ మూలములేని తనువుతో - ముక్తిలేదు
కార్యకారణ తనువుల - గనినయిట్టి
ఎఱుకయనులేదు శోదషా - క్షరినిగనుము
నేమిలేదను భావమే - నిలిచు కడకు. 128

కు థ ం ఘ యా త్

మ ం గ శ మ్.

ప్రథమ పుష్పము

పేజీ :	పంక్తి :	తప్పు :	ఒప్పు :
4	1	యప్పరికా	యప్పరికా
..	8	నది	నది
5	2	సర్వోత్తుడ	సర్వోత్తుడ
..	9	సూరపు	సూరపు
..	11	పుత్రుల	పుత్రుల
..	18	పాప	పాక్
6	3	పొయె	పోయె
7	14	గొకాని	గైకాని
8	14	త్రాంతి	త్రాంతి
12	10	మాయము	మాయము
12	15	వశమె	వశమె
13	1	కష్టమె	కష్టమె
..	14	చిరదట్ట	చిగదట్ట
14	20	కర్ణదెట్లగును	కర్ణదెట్లగును
15	17	కష్టమే	కష్టమె
18	17	నందు	నందు
28	4	తలచ	తలచ
28	5	బోగించె	బోగించె
..	20	వడినూరు	వడినూర్లు
32	17	యార్జాములకు	యార్జాటములకు
..	19	కడురడు	కుడురడు
35	18	నేరెందు	వేరెందు

పేజి :	పంక్తి :	అచ్చు :	ఒచ్చు :
37	12	పాడుదు	పాడదు
..	21	సుషుప్తం	సుషుప్తం
41	1	చెత్తి	చొత్తి
..	19	కోపింపబోకు	కోపింపబోకు
44	4	మరికలెనేని	మరికలెనేని
..	10	యొప్పును	యొప్పును
48	21	కుట్టని	కుట్టను
..	..	బ్రతికించె	బ్రతికించె
49	3	యారయ	యారయ
50	8	బోడకా	బోడకా
51	1	సీతాచలము	సీతాచలము

ద్వితీయా పుష్పము

1	4	ట్య	యో
..	15	అనంతరాయు	అనంతరాజు
4	1	రాత్రిఁబవ	రాత్రిఁబవలు
..	4	బ్రంహ్మైక్య	బ్రంహ్మైక్య
..	5	ననుష్ఠాన	ననుష్ఠాన
..	18	వేక్కు	వేడ్కు
..	21	నీలోన	నీలోన
5	20	బ్రాహ్మ	బ్రాహ్మ
6	4	లేల	లేల
7	23	సంసార	సంసార

సూర్యరాజు వేంకటసుబ్బరాజు

అగస్త్య శ్రమము

అనంతరాజుపేట, ఆర్. యం. యస్. పోస్టు

రాజంపేటతాలూకా

కడపజిల్లా

స్వరాజ్ ప్రెస్, మదేరాడుపేట, వెల్లూరు.

